

NOTARIATAS

Nr. 4 / 2008

Numerį rengė Lietuvos notarų rūmų darbuotojai:

Gabija Vitkevičiūtė (atstovė viešiesiems ryšiams)

Eglė Čaplinskienė (konsultantė - teisininkė)
Justas Čiomasas (teisininkas)
Daiva Dumčiuvienė (patarėja civilinės teisės klausimais)
Laura Gumuliauskienė (patarėja teisės ir tarptautinių santykių klausimais)
Vaidota Majūtė (konsultantė - teisininkė)
Sandra Ražanaitė (konsultantė - teisininkė)

Egidija Tiesnesienė (valdytoja)
Laima Mikiparavičienė (konsultantė)
Dangyra Bružienė (specialistė)
Dalia Jūrevičienė (sekretorė)
Dalia Remeikytė (specialistė – archyvarė)
Irena Zacharevičienė (buhalterė)

Taip pat notarės:

Auksė Poškuvienė
Daiva Lukaševičiūtė (Lietuvos notarų rūmų prezidentė, notarė)
Indrė Kavoliūnienė
Nijolė Gansiniauskienė
Rasa Birutienė
Regina Lemežienė
Renata Šerpytienė
Rita Restaitienė
Svajonė Šaltauskienė
Virginija Markevičienė

Edita Birulienė (kalbos redaktorė)

ISSN 1822-8127

Olimpiečių g. 4
Vilnius

El. paštas: rumai@notarai.lt

www.notarai.lt

© 2008 Lietuvos notarų rūmai
© 2007 Notarų herbo autorius Arvydas Každailis

TURINYS

Prezidentės Daivos Lukaševičiūtės interviu	5
STRAIPSNIAI	10
Notarų valdžia ir (savi)valda EGLĖ ČAPLINSKIENĖ	12
Notaro nuomonė RASA BIRUTIENĖ, VIRGINIJA MARKEVIČIENĖ, REGINA LEMŽIENĖ, RITA RESTAITIENĖ	15
Status quo SVAJONĖ ŠALTAUSKIENĖ	21
Užsienio valstybėse išduotų oficialių dokumentų pripažinimas SANDRA RAŽANAITĖ	26
Teismų praktika paveldėjimo byloje VAIDOTA MAJŪTĖ	31
Patvirtinti negalima stabdyti RENATA ŠERPYSIENĖ	35
Nekilnojamojo turto Lietuvoje įsigijimo ribojimai: teisiniai aspektai INDRĖ KAVOLIŪNIENĖ	39
STATISTIKA	40
KONSULTACIJOS	53
SVETUR	55
Numatomi tarptautiniai notariato renginiai 2008 m.	56
Dominykoje notaras - pagarbos ir demesio vertas autoritetas	56
Žmogus: jo laisvė ir saugumas Prof. FRANCESCAS LUCARELLIS	69
IN MEMORIAM	70
AKIMIRKOS	

„Notarai savo tiesioginiam teisininko darbui turi vis mažiau laiko“

Lietuvos notarų rūmų prezidentė Daiva Lukaševičiūtė 2008 m. sausio 29 d. atsakė į interneto portalo www.infolex.lt žurnalistės Kristinos Petrošienės klausimus.

Žurnale „Notariatas“ spausdiname visus ir neredaguotus notarės Daivos Lukaševičiūtės atsakymus.

„Infolex“: LR Vyriausybei šiuo metu yra pateiktos Notariato įstatymo pataisos. Kaip veikia notariato darbą gana dažnai besikeičiančios įvairios tvarkos – pradedant įkainių dydžiais ir baigiant reikalavimais notaro biuro patalpoms?

Daiva Lukaševičiūtė: Vyriausybės posėdyje sausio 23 d. buvo pritarta Notariato įstatymo pakeitimo įstatymo projektui. Jis perduotas svarstyti Seimui. Ir nors Vyriausybė pritarė tik Projektui Nr. 4, Lietuvos notarų rūmai įsitikinę, kad ir dabar jame yra ką tobulinti.

Jei klausiate apie įkainius, tai galime priminti: Notarų atlyginimų dydžiai nuolat peržiūrimi, svarstomi ir

keičiami nuo 2006 m. gruodžio. Viena darbo grupė keičia kitą. Į Notarų rūmus vienas po kito plaukia teisingumo ministro įsakymų projektai (ne po vieną, o po kelis variantus) ne tik dėl notarų atlyginimų dydžių pakeitimų, bet ir dėl visos notariato veiklos: dėl reikalavimų notarų biurams, dėl notarų kvalifikacinio egzamino bei viešo konkurso notaro pareigoms užimti tvarkų, dėl notarinio registro, dėl notarinių paslaugų poreikio gyventojams vertinimo, dėl notarų skaičiaus nustatymo ir kiti.

Lietuvos notarų rūmų atstovai nuolat dalyvauja darbo grupių posėdžiuose, susitikimuose, kartu su teisingumo ministro delegacijomis lankosi skirtingose Lietuvos savivaldybėse. Dažnai vyksta ir

notarų kvalifikaciniai egzaminai, viešų konkursų komisijų posėdžiai ir kt. Žinoma, kad tai turi įtakos ir smarkiai padažnėjusiems savivaldos susirinkimams ir Prezidiumų posėdžiams.

Pastaraisiais metais notariatai turi vis mažiau galimybių ramiai dirbti savo tiesioginį darbą, mat dėl dažnų pokyčių arba jų inicijavimo, reikia staigių mūsų reakcijų: susitikti su ministerijos darbuotojais, atsakyti į gausybes raštų ir diena iš dienos stebėti neramią situaciją.

Dar daugiau sumaišties ir nerimo notarams kelia aštri ministro kalba apie notarus, o ne jų darbus Vyriausybėje. Aš, kaip Lietuvos notarų rūmų prezidentė, žinau, kad ir didelių miestų, ir mažų rajonų notariatai ir notarės jaučiasi nuliūde, įskaudinti ir tikrai ne paskatinti. Lietuvoje šiandien yra 258 notariatai ir jie visi tikrai nesutiks su tais jiems mestais žodžiais. Yra notarų, kurios dirba savo darbą be jokių nuobaudų daugiau kaip 40 metų, yra notarų, kurie labai gerbiami savo rajonų žmonių, yra notarų, kurie visą gyvenimą stengėsi padėti žmonėms spręsti sudėtingus teisinius klausimus.

Kad tai nėra vienpusė mūsų, notarų, nuomonė, įrodo ir viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės "Spinter tyrimai" spalio pabaigoje atlikta apklausa.

Vertindami šalies teisinių institucijų darbuotojus, Lietuvos gyventojai 2007-aisiais geriausiai vertino notarus ir advokatus, o mažiausiai pasitikėjo policijos pareigūnais ir antstoliais.

Žmonės buvo paprašyti įvardyti pasitikėjimą advokatais, antstoliais, notariais, policininkais, prokurorais, teisėjais, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Valstybės saugumo departamento darbuotojais. Labiausiai Lietuvos gyventojai pasitiki notariais. Teigiamai šios specialybės atstovus įvertino 58 proc. apklaustųjų, neigiamai - 9 proc. Likusieji apklausos dalyviai notarus vertino neutraliai. Pasitikinčiųjų notariais per metus padaugėjo 1 proc.

Notariatai visada garsėjo ne kaip sustabarėjusi visuomenės dalis (turiu omenyje nuolatinės privalomas

notarų kvalifikacijos atestacijas, tarptautinius kongresus, pačių rengiamas konferencijas bei seminarus ir kitas profesinio tobulėjimo formas) ir niekada nebijojo nei pokyčių, nei tobulėjimo. Tačiau būtų nesąžininga atsakyti į Jūsų klausimą, esą jau antrus metus dirbame įprastai ir dabartinės naujovės bei mūsų veiklos stebėjimas per dinamišią stiklą niekaip notarų darbo nepakeitė.

„Infoplex“: Kaip vertinate minimą projektą?

Daiva Lukaševičiūtė: Notariatai neprieštarauja dėl įstatymo pakeitimų. Nors manome, kad dabar galiojantis Notariatai įstatymas yra geras. Mes esame tikri, kad tam tikrus naujo siūlymo straipsnius reikia tobulinti ir ši mūsų nuomonė susiformavo ne šiaip, siekiant ką nors supykdyti ar prieštarauti. Ji pagrįsta notarų darbo patirtimi, kitų Europos Sąjungos notariatai teorija ir, žinoma, praktika.

Tikimės, kad naujasis įstatymas bus patobulintas Seime, ką Vyriausybės posėdyje pasakė ir premjeras Gediminas Kirkilas.

Pagrindiniai mūsų akcentai yra keli. Tai asesoriaus institutas, civilinės atsakomybės draudimo sąlygos bei notaro atleidimas iš pareigų.

1. *Notaro padėjėjo institutas.* Projekte visiškai naujai reglamentuojamas kandidato į notarus (asesoriaus) institutas – jam subdeleguojamos valstybės notariatai patikėtos funkcijos, suteikiama teisė atlikti notariatai veiksmus. O tai yra išimtinė notariatai kompetencija, vykdamas valstybės jam patikėtas funkcijas bei prisiimant visišką asmeninę atsakomybę už šių funkcijų atlikimą. Tokį žingsnį galėtume vertinti kaip eksperimentą, kuris nebuvo vykdomas net tose šalyse, kurios turi ilgametę ir be jokių pertraukų šimtus metų veikiančią notariatai praktiką.

2. *Civilinės atsakomybės draudimo sąlygos.* Dabar notarų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo suma yra 100 tūkst. Lt kiekvienam draudimui įvykiui. Siūloma pritari 300 tūkst. Lt neatsistatančiai draudimo sumai vieneriems metams. Jau šiandien notarų civilinė atsakomybė

draudžia vos viena draudimo kompanija, o priėmus siūlomas įstatymo projekto nuostatas, draudimo sąlygos dar labiau komplikuosis. Jei bus neįmanoma apsidrausti notarų civilinės atsakomybės, tai reikš, kad nebegalės būti atliekamas nė vienas notarinis veiksmas. Juk išmokėjus draudimo išmoką (nors ir 1000 Lt), notaras per vieną mėnesį privalėtų apsidrausti civilinę atsakomybę, kad būtų atstatyta privaloma minimali 300 tūkst. Lt draudimo suma, o juk draudimo kompanijos niekas negali įpareigoti sudaryti naują draudimo sutartį ir papildomai apdrausti notaro civilinę atsakomybę (juo labiau jei įvyko draudiminis įvykis, draudimo rizika padidėja).

3. *Pagal pateiktą projektą notarą iš pareigų galėtų atleisti* ne tik teisingumo ministras, bet ir notarų veiklą prižiūrintys subjektai, Notarų rūmų savivaldos organai – tiek Notarų garbės teismas, tiek Notarų atestacijos komisija. Tokios praktikos daugiau nėra nė vienoje ES valstybėje narėje – visur notarus skiria ir atleidžia tik teisingumo ministras arba Karalius (Didysis Hercogas Liuksemburge). Tai yra viena iš esminių notaro, vykdančio preventyvaus teisėjo bei valstybės teisinio stabilumo garanto funkcijas, nepriklausomumo sąlygų.

„Infolex“: Kaip projekte ketinama keisti notarų veiklos priežiūrą ir vertinimą?

Daiva Lukaševičiūtė: Notarų veiklą tikrintų net 3 subjektai – Notarų atestacijos komisija, Notarų garbės teismas ir Teisingumo ministro įgalioti valstybės tarnautojai. Būtų vykdoma notarų atestacija (eilinė ir neeilinė), nagrinėjamos notarų drausmės bylos ir vykdoma notarų veiklos tarnybinė priežiūra. Tačiau visiškai nėra aišku, kokiais kriterijais remiantis šie subjektai tikrintų ir vertintų notarų veiklą, kaip būtų atribota jų kompetencija.

Pvz., notarų neeilinė atestacija galėtų būti inicijuojama, jei gautas skundas, prašymas ar kitokia informacija. Be to, vienu metu už tą patį pažeidimą teisingumo ministras galėtų inicijuoti notarui neeilinę atestaciją bei atlikti tarnybinę priežiūros patikrinimą.

Teisingumo ministerijos atliekamą tarnybinę priežiūrą teisingumo ministras galėtų įgalioti atlikti bet kurį teisingumo ministerijos valstybės tarnautoją, t.y. ir politinio pasitikėjimo. Tai Notarų rūmams ypač kelia nerimą – juk notarų darbas su politika ir politinės valios vykdymu neturi nieko bendra. Be to, Teisingumo ministerija tikrintų netgi finansinę notarų veiklą.

Reikėtų priminti, jog visa ši notarų veiklos kontrolė nesusijusi su notarinių veiksmų atlikimo esme, nes jų atlikimo ar atsisakymo atlikti teisėtumo kontrolė priklauso išimtinai teismų kompetencijai.

„Infolex“: Ar tenkina Jus notarų įkainių politika? Ar tiesa, kad ketinama mažinti didžiausius įkainius, bet tuo pačiu metu kelti mažuosius? Kaip tai atsilieps 1. gyventojams, 2. verslininkams?

Daiva Lukaševičiūtė: Visi žinome mintinai – notarų įkainius nustato teisingumo ministras su finansų ministru. Kokie jų planai, „ar tiesa“ ar ne – tikriausiai konkrečiai galėtų atsakyti jie.

Mes galime komentuoti esamą situaciją, o ji tokia: notarų atlyginimai mažinami jau ketvirtą kartą per pusantrų metų.

Gali atrodyti, kad visi notarų atlyginimų mažinimai atliekami tenkinant stambiojo verslo interesus, ir paprastiems žmonėms, besikreipiantiems į notarą paprastose gyvenimiškose situacijose, pvz., dėl dokumento nuorašo paliudijimo ar testamentu patvirtinimo ar vieną kartą per gyvenimą perkant ar parduodant būstą, mažai atsilieps. Kažin ar dar gali būti pigesnė paslauga nei 3 Lt, kiek žmogus moka notarui už dokumento nuorašo ar parašo dokumente tikrumo paliudijimą?

„Infolex“: Kaip bendrai vertinate šiuometinę notariato veiklą? Ar viskas šioje sistemoje gerai?

Daiva Lukaševičiūtė: Kalbėti apie save visada yra sudėtinga. Man, atstovaujantys visiems šalies notarams, gal būtų lengviau pateikti Jums kelis faktus, kelis mūsų veiklos aspektus ir leisti

apie „šiuometinę notariato veiklą“ spręsti kiekvienam iš šalių.

Vos per pusantrų metų pakeisti šie notarų veiklą reglamentuojantys teisės aktai:

- 1) Notaro kvalifikacinio egzamino nuostatai;
- 2) Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodika;
- 3) Notaro kvalifikacinio egzamino programa;
- 4) Viešo konkurso notaro pareigoms užimti nuostatai;
- 5) Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinieji dydžiai keisti net keturis kartus: 2006 m. gruodžio 29 d. teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-488, 2007 m. balandžio 3 d. teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-132 ir 2007 m. gegužės 28 d. Teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-209, ir dar paskutinis, svarstomas;
- 6) Reikalavimai, keliami notarų biurams ir notarų darbo laikui ir kt.

Igyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintus Nekilnojamojo turto registro nuostatus bei diegiant „vieno langelio“ principą notarų biuruose, nuo 2007 m. balandžio 1 d. tik notari gali kliento vardu užsakyti pažymą iš centrinio registratoriaus, būtinas nekilnojamojo turto sandoriams atlikti. Notari ne tik užsako pažymą nekilnojamojo turto sandoriams, bet ir neatlygintai renka iš klientų bei perduoda atlyginimą už centrinio registratoriaus paslaugas.

Nuo 2007 m. liepos 1 d. notari, kliento prašymu, taip pat neatlygintai perduoda asmens prašymą centriniam registratoriui įregistruoti nuosavybės teises į įsigytą nekilnojamąjį turtą.

Nėra nė vienos savaitės, kad notarų ir Lietuvos notarų rūmų teisininkų darbo grupė nesusirinktų dėl ypač atsakingai ir kruopščiai kuriamos NETSVEP (Nekilnojamojo turto sandorių viešoji

elektroninė paslauga) sistemos ir Notaro dokumentų elektroninio archyvo.

Lietuvos notarų rūmai, siekdami nuolat kelti Lietuvos notarų kvalifikaciją bei teikiamų paslaugų kokybę, nuolat organizuoja seminarus bei mokymus notarams, į kuriuos kviečiami aukščiausios kvalifikacijos lektoriai.

2006 m. lapkričio 17 d. Lietuvos notarų rūmai organizavo konferenciją „Paveldėjimo teisė: teorija ir praktika“, kurios metu pranešimus skaitė notari, antstoliai, teisėjai, taip pat Vokietijos Koblenco notarų rūmų prezidentas, justicijos patarėjas Richardas Bockas. Lietuvos notarų rūmai surengė seminarą notarams ir asesoriams sutarčių ir tarptautinės privatinės teisės klausimais, vyko seminaras ir tema „Žemės sandoriai“.

Pernai liepos 11 - 12 d. Vilniuje vyko Lietuvos notarų rūmų kartu su Europos notarų akademija (ENA) ir CNUE organizuotas tarptautinis seminaras–konferencija Lietuvos ir Latvijos notarams „Notaras ir piliečiai“. Šioje tarptautinėje konferencijoje lankėsi ENA prezidentas p. Pierre'as Becque, kolegos notari iš Latvijos, taip pat Lietuvos teisininkai: notari, advokatai, antstoliai, teisėjai, akademinės visuomenės atstovai, aukštųjų mokyklų rektoriai, Lietuvos vartotojų teisių asociacijos vadovaujantys asmenys, Centrinės hipotekos įstaigos vadovai, VĮ Registrų centro vadovai, Teisingumo ministerijos, kitų valstybės institucijų atstovai ir kt. Šioje konferencijoje pranešimus skaitė Lietuvoje gerbiami ir autoritetingi profesoriai bei mokslų daktari.

Per praėjusius metus nuolat ruošiami ir dalyvauta Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) generalinėse asamblėjose bei Tarptautinės notariato sąjungos susirinkimuose. 2007 m. spalio mėnesį daugiau kaip 30 Lietuvos notarų dalyvavo 25-ajame Tarptautiniame notarų kongrese Madride.

2007 m. gegužės 25 d. Rygoje (Latvija) įvyko eilinis Baltijos šalių notariatų trišalės tarybos posėdis, kuriame dalyvavo net penki Lietuvos notarų rūmų prezidiumo nariai. Šioje taryboje aptarti aktualūs visų trijų Baltijos šalių notariatų klausimai,

problemos, patikslintos ateities bendradarbiavimo perspektyvos bei gairės. Trišalė taryba taip pat nusprendė bendrai paminėti tarybos įsikūrimo 15 metų jubiliejų, vykdant viešąsias akcijas.

Vos prieš gerą mėnesį, 2007 m. gruodžio 6 d. Lietuvos notarai minėjo 15-os laisvojo notariato metų jubiliejų, kuriame dėl aktyvaus ir nuolatinio dalyvavimo tarptautiniuose renginiuose sulaukėme tokių garbių svečių kaip CNUÉ prezidentas Klausas Woschnakas ir UINL garbės prezidentas Helmutas Fessleris, kolegų iš Koblenco notarų rūmų (Vokietija), Estijos bei Latvijos notarų rūmų prezidentų ir kitų kolegų, draugų iš Lenkijos, Rumunijos ir t.t.

Per praėjusius metus pirmą kartą Lietuvos notarų rūmų istorijoje pradėjome leisti periodinį notarų leidinį. Tai žurnalas „Notariatas“. Ši idėja buvo brandinta ne vienerius metus ir pagaliau, nors ir neramiais Lietuvos notariatui laikais, ją pavyko realizuoti. Leidinys tapo periodiniu, jis leidžiamas vieną kartą per tris mėnesius. Leidinyje publikuojami Lietuvos notarų ir Lietuvos notarų rūmų patarėjų ir konsultantų straipsniai aktualiomis praktinėmis temomis, taip pat teikiamos konsultacijos notarams į dažniausiai išskylančius painius ir nevienareikšmiškus teisinius klausimus, Lietuvos notarai supažindinami su tarptautine Rūmų veikla, artimiausiais tarptautiniais ir nacio-naliniais renginiais ir pan. „Notariato“ numerius saugo Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, nemokamai gauna visos aukštosios šalies teisės mokyklos, Lietuvos notarų rūmuose jį gali įsigyti bet kuris teise ir notariatu besidomintis žmogus.

O jei visa tai nubrauktume, tai liktų dar ir eilinė notaro darbo diena, kai vidutiniškai vienas notaras Lietuvoje per metus atlieka per 10 tūkstančių veiksmų. Su didžiausia atsakomybe (materialine taip pat) ir tikrai gausiomis žiniomis. Esu tikra, kad norint vien tapti notaru reikia ne tik ryžto ar noro, o ir aukščiausios teisinės kvalifikacijos. Jau nekalbant apie tai, kiek mūsų kasdienis darbas reikalauja žinių, reakcijos, mobilizacijos ir toliaregiškumo.

Tai sakydama, puikiai suprantu kiekvieno savo kolegų nerimą dėl dabartinio suformuoto notarų

įvaizdžio, esą esame ne valstybės įgalioti asmenys, o tik popierių ir antspaudų šeimininkai. Pasaulyje notaras – didžiai gerbiamas asmuo. Labai gaila, Lietuvoje esame nuleisti keliais laipteliais žemiau.

„Infolex“: Ką patys keistumėte dabartiniame Notariato įstatyme?

Daiva Lukaševičiūtė: Įstatyme reiktų smulkiau detalizuoti notarinių veiksmų atlikimo tvarką bei taisykles, peržiūrėti notarų funkcijas – mes pasirėngę pokyčiams, naujovėms, gilinamės į mediacijos meną, ir notaras galėtų atlikti ne tik preventyvaus teisėjo vaidmenį, bet ir platesnį valstybės teisinio padėjėjo vaidmenį – padėti asmenims taikiai spręsti ginčus, kylančius dėl notarų patvirtintų dokumentų, sandorių, nesikreipiant į teismą.

Taip pat būtų galima detalizuoti Notarų rūmų – kaip viešąsias valstybės funkcijas vykdančios asociacijos, vaidmenį valstybės teisinėje sistemoje, jų santykius su Teisingumo ministerija, kitomis valstybės institucijomis.

Tobulintinas ir asesoriaus institutas, kuris tapo aršiausia diskusijų tema, bet ne tokiais būdais ir metodais, kaip jis yra keičiamas šiandien, lengva ranka atiduodant valstybės notarui deleguotas funkcijas... ne notarui.

Pritariame ir tam, kad būtų užtikrintas notarų sėslumas, nuosekli jų kaita iš vienos savivaldybės į kitą, bet tikrai ne pagal „savivaldybių ekonominį stiprumą“, kaip teigiama įstatymo projekto aiškinamajame rašte.

Pritariame, kad reiktų tobulinti tapimu notaro ar notarinės praktikos termino pailginimo tvarką.

Pritariame daugeliui įstatymo pakeitimų ir dar kartą leiskite pakartoti – mes visada už tobulėjimą, svarias ir pagrįstas naujoves bei nuolatinį savo darbo gerinimą, kad tik kiekvienam pas notarą atėjusiam būtų suteikta aukščiausio lygio teisinė pagalba – nuo vaiko ar garbaus amžiaus senolio iki stambaus verslo vadovų.

Eglė Čaplinskienė

Lietuvos notarų rūmų konsultantė - teisininkė

NOTARŲ VALDŽIA IR SAVIVALDA

Lietuvos notarų rūmai

1992 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, kuris įtvirtino lotynų notariato sistemą Lietuvoje. Notariato įstatyme buvo numatyta, kad visi Lietuvos Respublikos notariai vienijasi į Notarų rūmus. 1993 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministras įsakymu Nr. 17 patvirtino dokumentą, reglamentuojantį Lietuvos notarų rūmų veiklą – Lietuvos notarų rūmų statutą. 2007 m. lapkričio 17 d. vykusiam Lietuvos notarų rūmų narių susirinkime buvo priimta nauja Lietuvos notarų rūmų statuto redakcija, kuri buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2008 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. 1R-3.

Kas yra Notarų rūmai ir ką jie daro?

Lietuvos notarų rūmai (*toliau* – Notarų rūmai) yra notarų savivaldos institucija. Notarų rūmų teisinė forma yra asociacija. Notarų rūmams Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas taikomas tiek, kiek jis neprieštarauja Lietuvos Respublikos notariato įstatymui.

Lietuvos notarų rūmai koordinuoja notarų veiklą, rūpinasi notarų teisinės kultūros ir kvalifikacijos kėlimu, vienodina notarinę praktiką, informuoja visuomenę apie notarų atliekamas funkcijas,

rengia norminių teisės aktų, susijusių su notariatu, projektus ir teikia juos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai. Notarų rūmai bendradarbiauja su Lietuvos, užsienio valstybių ir tarptautinėmis organizacijomis.

Lietuvos Respublikos notariato įstatymas nurodo, kad kiekvienas notaras yra Notarų rūmų narys. Privaloma narystė gali kelti abejonių, ar tuo nėra pažeidžiama teisė laisvai jungtis į asociacijas. Lietuvoje notariai šio klausimo dar nekėlė, tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas svarstė klausimą, ar Antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalys ta apimtimi, kuria nustatyta visų antstolių privaloma narystė asociacijoje – Lietuvos antstolių rūmuose ir atitinkamos pareigos šiai asociacijai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui (byla Nr. 44/06).

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Antstolių rūmai, kaip visų Lietuvos Respublikos antstolių savivaldos institucija, vykdo Antstolių įstatyme nustatytas funkcijas, užtikrindami antstolio profesijos sutelktumą, vienodus profesinės veiklos standartus ir antstolių veiklos kontrolę, t.y. viešąsias funkcijas. Konstitucinis Teismas nurodo, kad tikslingumo atžvilgiu nepateisinama, gal ir konstituciškai nepagrįsta, būtų ir tai, kad kurie nors tam tikra valstybės

kontroliuojama profesija besiverčiantys asmenys galėtų būti „šalia“ profesinės savivaldos sistemos ir ne tik neprisdėtų prie jos veikimo, bet ir galėtų išvengti atitinkamos profesinės veiklos kontrolės. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmenys, besiverčiantys tam tikra valstybės kontroliuojama profesija, *ex lege* priklausytų tam tikrai asociacijai, užtikrinančiai šios profesijos savivaldą, *inter alia* vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi priežiūrą. Teismas konstatavo, kad antstolių privaloma narystė rūmuose ir pareigos, susijusios su Rūmų išlaikymu, *ex lege* yra neatskiriama nuo asmens laisvo apsisprendimo būti antstoliu ir vykdyti Antstolių įstatymo bei kitų įstatymų nustatytas funkcijas, kitą veiklą ir turėti atitinkamus įgaliojimus. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nutarė pripažinti, kad Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3 dalis, 5 dalies nuostata „Lietuvos antstolių rūmų veikla finansuojama iš antstolių mokamų įmokų“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Europos Žmogaus Teisių Teisme buvo nagrinėjamas notaro skundas prieš Rusiją dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 11 ir 14 str. pažeidimo (byla Nr. 44319/98 O.V.R. prieš Rusiją). Teismas laikėsi nuomonės, kad Notarų rūmai nėra asociacija Konvencijos 11 straipsnio prasme.

Kas atstovauja Lietuvos notarų rūmams?

2007 m. lapkričio 17 d. Lietuvos notarų rūmų narių susirinkime priimtas Lietuvos notarų rūmų statutas numato, kad Notarų rūmų organai yra:

- Notarų rūmų narių susirinkimas;
- Notarų rūmų prezidiumas (*toliau* – prezidiumas);
- Notarų rūmų prezidentas (*toliau* – prezidentas);
- Notarų rūmų viceprezidentas (*toliau* – viceprezidentas);
- Notarų garbės teismas;
- Notarų rūmų revizijos komisija.

Notarų rūmų valdymo organai yra prezidiumas ir prezidentas.

Kas yra ir ką daro Notarų rūmų prezidiumas?

Prezidiumas yra kolegialus Notarų rūmų valdymo organas. Pagrindinė prezidiumo funkcija yra užtikrinti tinkamą Notarų rūmų funkcijų atlikimą.

Prezidiumą sudaro aštuoni nariai, kuriuos skiria (renka) Notarų rūmų susirinkimas trejiems metams. Apygardų notarų susirinkimuose išrenkama po vieną kandidatą į Prezidiumo narius. Vilniaus apygardos notarų susirinkimas išrenka du kandidatus į prezidiumo narius. Apygardų notarų susirinkimuose išrinktus kandidatus prezidiumo nariais skiria Notarų rūmų susirinkimas. Notarų rūmų susirinkimui nepatvirtinus apygardos susirinkimo pasiūlyto kandidato, turi būti šaukiamas pakartotinis tos apygardos susirinkimas, kuris turi išrinkti kitą kandidatą į prezidiumo narius. Prezidiumo nariai taip pat yra prezidentas ir viceprezidentas.

Prezidiumo nariai tuo pačiu metu negali būti Notarų garbės teismo, Revizijos komisijos ar kitų prezidiumo sudaromų komisijų nariais.

Kas yra Lietuvos notarų rūmų prezidentas?

Prezidentas yra vienasmenis Notarų rūmų valdymo organas. Prezidentas atstovauja Notarų rūmams, pirmininkauja Notarų rūmų susirinkimams bei prezidiumo posėdžiams.

Prezidentą renka Notarų rūmų susirinkimas slaptu balsavimu trejų metų laikotarpiui. Išrinktu laikomas tas kandidatas, už kurį balsavo daugiau negu ½ susirinkime dalyvavusių Notarų rūmų narių. Nė vienam kandidatui nesurinkus reikiamos balsų daugumos, Notarų rūmų susirinkimas priima nutarimą surengti pakartotinį balsavimą, kuris gali vykti tame pačiame arba kitame Notarų rūmų susirinkime. Pakartotiniuose prezidento rinkimuose dalyvauja du kandidatai, prieš tai surinkę daugiausia balsų. Pakartotinio balsavimo metu laikomas išrinktu tas kandidatas, kuris surinko daugiau balsų. Abiem kandidatams surinkus po lygiai balsų, rengiami nauji prezidento rinkimai.

Nauji Lietuvos notarų rūmų prezidento ir viceprezidento rinkimai vyks 2008 m. kovo 29 d.

N O T A R O N U O M O N Ė

Pastaraisiais metais notarų valdžios vizitai Teisingumo ministerijoje buvo ypač dažni. Reaguodami į įvairius klausimus ir nutarimus, Lietuvos notarai taip pat viešai reiškia savo nuomonę.

Šį kartą pateikiame du „Atvirus laiškus“ arba, kitaip tariant, ne Lietuvos notarų rūmų prezidentės, vice-prezidento ar prezidiumo narių pamąstymus, bet notarų, kurie kasdien su klientais, o ne valdžios institucijomis dirba notaro biure.

RASA BIRUTIENĖ laiške kreipiasi į verslo struktūras, kurių iniciatyva ir Vyriausybėje, ir ministerijoje buvo nuolat svarstomi įkainių už notarų paslaugas klausimai. Ji rašo:

„Perskaičiau straipsnį www.vz.lt apie notarų įkainių mažinimą. Keletas minčių apie tai. Pirmiausia, tai anaip tol nėra notarų gerovės gynimas. Šį mažinimą galima laikyti notariato žlugdymu tikrąja to žodžio prasme. Įdomiausia tai, kad dažniausiai nurodomi visiškai šioje situacijoje netinkami argumentai, jog notarų atlyginimai yra nepagrįsti faktinėmis sąnaudomis.

Pateiksiu pavyzdį, kuris, tikiuosi, padės atskleisti Lietuvoje veikiančio notariato esmę. Kas būtų, jei draudimo įmokos už draudžiamą nekilnojamąjį turtą būtų mokamos ne pagal draudžiamo turto vertę, o pagal draudimo liudijimui išduoti reikalingas faktines sąnaudas, t.y. draudimo darbuotojo darbo laiką, draudimo liudijimo rengimą ir spausdinimą? Ar gali būti draudimo įmoka vienoda už draudžiamą komercinį pastatą Vilniaus centre, kai draudimo suma 10 milijonų litų, ir garažą užmiestyje, kai draudimo suma 10 000 litų? Nekyla jokių abejonių, kad sąnaudos apdrausti abu šiuos turtus yra visiškai vienodos. Bet ar draudimo įmoka yra vienoda? Visiškai tokia pati situacija ir su notarų atliekamais veiksmais.

Notaro atliekami veiksmai – tai teisinis civilinių teisiųjų santykių dalyvių teisėtų interesų draudimas ir apsauga. Negano to, žalos atveju (net ir nesant jokios notaro kaltės, pvz., pateikus

suklastotą asmens dokumentą) notaras atsako sandorio šalims visu savo asmeniniu turtu. Tokios apimties atsakomybė tais atvejais, kada padirbti dokumentai, netaikoma jokiam kitam valstybės subjektui. **Notaro atsakomybė nėra apribota nei 50 000 litų, nei 15 000 litų sumomis.** Tai puikiai įrodo, kad objektyviai egzistuoja ir privalo egzistuoti tokie teisiniai santykiai, kurių neįmanoma pagrįsti tik darbo sąnaudomis.

Atsakomybės ribas taip pat sunkiai galima audituoti, kadangi yra tokie veiksmai, kuriuos gali atlikti tik notaras, pvz., eiti į teismus trečiuoju asmeniu bylose, kurios net nesusijusios su notaro atliktu veiksmu, o, tarkime, pratęsiamas terminas palikimui, naikinamas turto nuosavybės grąžinimas ir pan. Kito asmens biure darbai nebelieka, stabdomas viso biuro ir grupės darbuotojų darbas. Bet kokiaje bendrovėje būna įgaliojamas asmuo tokiems veiksams atlikti.

Kas yra tie penkiolika tūkstančių, iš kurių 18 proc. yra PVM, 15 arba 24, žiūrint, kaip pasirinksi, – pajamų mokestis, dar Notarų rūmų, „Sodros“ mokesčiai ir pan.? Lieka geras trečdalis ir **VISIŠKA notaro materialinė atsakomybė už sandorį bei jame nurodytus milijonus.** Kodėl tai vadinama notaro ATLYGINIMU? Atlyginimas yra tai, kas lieka notarui, o ši suma yra kliento mokestis, o ne notaro

atlyginimas. Reikia keisti Notariato įstatyme formuluotę į kliento mokesčių.) Taigi, jeigu norite padaryti apmokėjimą pagal sąnaudas, tuomet notaras kaip valstybės tarnautojas už sandorį, išskyrus tyčinę klaidą, atsakytų neturi.

Pagal lotyniškojo notariato principą, pagal kurį dirba visos Europos ir daugelio pasaulio šalių notarai, notaras yra asmuo, kuris užsidirba pinigus, valstybės vardu asmenims užtikrina teisinę apsaugą ir visiškai už viską atsako. Tarkime, asmenys suklastoja dokumentus, nepateikia tam tikros informacijos, ką nors ir pats notaras pražiūri. Ir jam už viską teks atsakyti, vaikščioti į teismus dėl klientų melagysčių, o atlyginimas bus mokamas pagal sąnaudas. Tai vienas momentas. Lėšų sukaupti žalai atlyginti, jei įvyktų draudiminis įvykis, esant tokiems atlyginimams notarai tikrai nesugebės. Kuo sandorio suma didesnė, tuo ir sandoris dažniausiai būna sudėtingesnis.

Kitas momentas yra tas, kad draudimo bendrovės atsisako drausti notarų atsakomybę, tad sandorius darome už milijonus, o draudimas – keli šimtai tūkstančių litų. Kodėl šio klausimo valstybė nesprendžia – tai juk daug aktualiau jums ir visiems klientams, kas ir iš ko atlygis žala, kai bus įvykis.

Trečias momentas yra tas, kad gaunant tokius atlyginimus teks mažinti darbuotojų skaičių, kentės klientai, tik kaip tuomet su ta atsakomybe ir teismais? Galų gale, kaip rašote, verslui tenka ieškoti rezervų, o kas sutaupyta, investuosite į darbuotojus. Pabrėžiu, kad **notaras taip pat yra verslus**, t.y. pats įsirengia biurą, samdo darbuotojus, moka jiems atlyginimus ir visus mokesčius, investuoja į jų išsilavinimą ir kvalifikaciją, išlaiko biurą. Be abejo, **visa tai yra klientų labui**. Juk ne kas kitas, o būtent stambiausi verslininkai reikalauja išskirtinio aptarnavimo, puikiai įrengto biuro, kvalifikuoto, kokybiško, spartaus biuro darbuotojų darbo. Sumažinus notarų atlyginimus, didesni notarų biurai, kur samdoma daugiau darbuotojų, bus priversti mažinti darbuotojų skaičių, nesugebės samdyti kvalifikuotų teisės srities profesionalų. **Tad nejaugi vienintelis kelias taip akivaizdžiai atimti iš vienu ir atiduoti kitiems? Arba mažinti kainas dėl to, kad bankai pakėlė palūkanas arba pirkėjai mažiau iš statytojų perka butų ir pan.**

Be to, **notaras yra valstybės įgaliotas asmuo**, prisiimantis visą atsakomybę už atliekamus veiksmus, išlaikantis save, biurą, mokantis mokesčius valstybei, savo sąskaita taikantis valstybės nustatytas nuolaidas įvairioms socialinėms grupėms, vykdančias visus kitus valstybės nustatytus reikalavimus dėl biuro įrengimo bei klientų aptarnavimo.

Notariato įstatymas nustato, kad „notaro atlyginimo dydis turi garantuoti notaro pajamas, kurios leistų jam būti ekonomiškai nepriklausomam, sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, įdarbinti reikalingus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą“. Kitaip tariant, **įstatymas aiškiai įtvirtina daug notarų pareigų, reikalaujančių didelės notaro atlyginimo dalies**. Negana to, jei notaras nesilaiko nustatytų reikalavimų sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, turėti techniškai aprūpintą biurą, jis atsako ir už tai, t.y. notarui gali būti keliamos drausminės bylos, skiriamos nuobaudos.

Notaro atlyginimo mažėjimas automatiškai mažins įplaukas į biudžetą. Didieji sandoriai būna ne tarp smulkių, vidutinių arba net stambesnio kapitalo įmonių, o tarp pačių stambiausių, milijonus skaičiuojančių įmonių, ypač stabilių bendrovių, taip pat užsienio kapitalo įmonių. Už dešimtis ar šimtus milijonų perka ir parduoda daugiausia užsieniečiai, užsienio įmonės. Tai rodo, kad nuolaidos valstybės, piliečių, notarų sąskaita daromos tik stambiam, dažniausiai užsienio, kapitalui.

Notarai jau penkiolika metų savo lėšomis išlaiko notarų archyvą, kuris patvirtinus tampa valstybės archyvo dalimi. Kiek tai atsilieps biudžetui, jei perduosime šią veiklą valstybei ir už penkiolika saugojimo ir tvarkymo metų prašysime valstybės kompensacijos? Galų gale, jei notaras yra solidus, kvalifikuotas, visiškai atsakantis savo turtu, tai kodėl kalbama tik apie sąnaudas? Nejaugi aš teikiu kvalifikuotas teises konsultacijas, naudoju savo patirtį ir žinias tik tam, kad būtų padengtos mano biuro sąnaudos? Juk visi subjektai dirba tam, kad užsidirbtų, keltų kvalifikaciją, tobulėtų, gerintų paslaugas, o ne tik padengtų savo sąnaudas. Nejaugi manote, kad valstybė ir statybų bendrovėms turi įvesti kvotas parduoti butus pagal sąnaudas? Iš darbo grupės, kuri dirbo notarų atlyginimų klausimu,

sprendimų daryčiau išvadą, kad taip. Tuomet keista skaityti, pvz., 2008 01 09 verslininko pasisakymus spaudoje, kad parduodamų butų kainų mažinimas būtų pražūtingas statybų verslui. O notarų įkainių mažinimas iki 15 000 litų, kai notarai užsiėmė biurų plėtra, kreditų paėmimu, investavimu į biurus, planavo pajamas, pasirodo, yra normalus reiškinys. Dauguma žmonių apie notariatą žino praktiškai, matė savo akimis, kaip ir iš ko kilo notarų biurai ir kiek laiko pririekia notarui įsirengti normalų, tvarkingą ir gerą biurą darbu.

Galiu galvoti, kad galiausiai notarai motyvuotais atsisakymais tiesiog nebetvirtins tokių milijoninių sandorių vien todėl, kad rizika yra absoliučiai neadekvačiai didelė, palyginti su simboliu atlyginimu, o draudimo klausimas neišspręstas. Ką tuomet darys verslininkai? Notarų organizacija nėra labai didelė (Lietuvoje yra tik apie 260 notarų), todėl

*Į diskusijas dėl notarų pajamų atsiliepė ir Mažeikių notarės. Žurnalo „Notariatas“ skaitytojų dėmesui - Mažeikių rajono 1-jojo notarų biuro notarių **VIRGINIJOS MARKEVIČIENĖS, REGINOS LEMEŽIENĖS ir RITOS REISTAITIENĖS** nuomonės:*

„Ažiotažas dėl notarų įkainių nerimsta. Tačiau tai tik dėl nekilnojamojo turto sandorių ir didelių sumų. Sutikite, rajonai tokių sumų nė nemato, tačiau mums kyla klausimas, kodėl rūmai, atstovaudami visiems notarams, neakcentuoja, kad daug veiksmų notarai atlieka nemokamai, daug veiksmų yra įkainoti labai nedideliu įkainiu, tačiau tokius veiksmus ir padengia nekilnojamojo turto sandoriai. Juk, be nekilnojamojo turto sandorių, yra be galo daug kitų - ar ministerija prisimena, žino, ar verslininkai žino, kad notarai tvarko ir paveldėjimo bylas, prie kurių sugaištama labai daug laiko? Kaip tas sąnaudas apskaičiuoti? Juk Lietuvos notariatas dirba lotyniškojo notariato principu, yra nepriklausomas, jis turi išsilaikyti pats. Valstybei sumokami visi mokesčiai iki cento. Kuri dar institucija Lietuvoje taip sąžiningai, skaidriai moka visus mokesčius? Nuo notaro atlyginimo atleistos mokesčių inspekcijos. Taip, sutinkame, valstybei reikia nemokamai išduoti paveldėjimo teisės liudijimus, atlikti kitus notarinius veiksmus.

Įdomiausia tai, kad Valstybei sūmonei Registrų centrui mokesčių inspekcijos moka už sandorio

pasipriešinti verslo spaudimui nėra lengva, bet kitaip, kaip verslo spaudimu notarų atžvilgiu, pavadinti to, kas daroma, negalima. Kadangi iki galimo atlyginimo dydžio galutinės analizės dar nemažas terminas, notarai turės savo veiksmus audituoti, atrinkti ir suskaičiuoti, po to atlikti bendrą auditą.

Galų gale, atlikus veiksmų, įkainių ir **rizikos auditą** ir paaiškėjus, kad ši riba gerokai aukštesnė, gal notarai turės teisę kreiptis dėl už praleistą laikotarpį nepagrįstai sumažinto atlyginimo išieškojimo įstatymų nustatyta tvarka? Ar negalima tokia prielaida?

Manychiau, kad minėta darbo grupė nėra susipažinusi su šia notarų darbo specifika, todėl ir yra kalbama apie tokius dalykus, kaip sąnaudos. Galbūt grupė su tokiais argumentais turėtų būti supažindinta raštiškai?“

pažymas, pati valstybinė įmonė iš valstybės ima...

Daugelis pažymi, kad notarai monopolistai. Manome, apie tai puikiai pasako Europos reikalų komisijos prezidento pavaduotojas Pierr'as Becque'as („Notariatas“ Nr. 2/2007): „Notaras yra valstybės paskirtas valstybės patikėtinis, turintis dokumentų tvirtinimo monopolį, nepriklausomas ir atsakingas piliečių teisinio saugumo garantas. Tačiau monopolis apima privalomas pareigas“. Taigi, pati valstybė davė dalį monopolio, pasitiki ir įpareigoja notarus atlikti notarinius veiksmus. Kažkaip viskas nusirita iki tokio lygio, vien tik NEKILNOJAMOJO TURTO SANDORIAI. Notaras yra kaip prevencijos teisėjas, žiūri, kad nebūtų neteisėtų sandorių.

Skaudu, kad dabar baisu ir pasakyti, jog esi notarė, iš karto prikiša pinigus, apie kuriuos kalbama per televiziją. Dirbam, stengiamės, kad žmonės gautų tinkamą notaro paslaugą.

Tiesiog tokie pamąstymai. Sėkmės Jums visiems!“

Svajonė Šaltauskienė

Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė
Vilniaus m. 29-ojo notaro biuro notarė

STATUS QUO

Kandidato į notarus (asesoriaus) institutas Lietuvoje atsirado 1992 m., priėmus Lietuvos Respublikos notariato įstatymą (Valstybės žinios, 1992, Nr. 28 - 810), kuriuo valstybinis notariatas buvo reformuotas į lotynų notariatą. Lotynų tipo notariatas yra 21 Europos Sąjungos valstybėje narėje. Visose valstybėse, kuriose veikia kontinentinės teisės tradicijos ir lotynų notariatas, yra žinomas kandidato į notarus (asesoriaus) institutas.

Kandidatas į notarus (asesorius) yra asmuo, kurio tikslas:

1. Pasirengti notaro profesinei veiklai;
2. Užtikrinti reikiamą kvalifikuotų notarų ruošimą, pasibaigus notaro įgaliojimams;
3. Užtikrinti nenutraukiamą notaro biuro darbo funkcionavimą ir notaro pareigų atlikimą, atstovaujant jiems.

Kandidatų į notarus (asesorių) instituto reglamentavimas Lietuvos Respublikos notariato įstatyme nuo 1992 m. gruodžio 1 d. (nuo Notariato įstatymo įsigaliojimo) kito.

Asesorias sąvoka atsirado tik 1998 m. gegužės 27 d., priėmus Notariato įstatymo redakciją, kuri iš esmės išliko ir galioja dabar. Šioje Notariato įstatymo redakcijoje asesorius – kandidatas į notarus yra asmuo, kuris Notariato įstatyme nustatyta tvarka įrašytas į kandidatų į notarus sąrašą, sudarė Notariato įstatyme numatytą kandidato į notarus (asesoriaus) sutartį ir rengiasi profesinei notaro veiklai. Taigi asesorius – tai pasirengimo notaro profesinei veiklai institutas. Iki 1998 m. asesorius apibrėžiamas kaip kandidatas į notarus, nenurodant jo pagrindinių bruožų.

Reikalavimai asmenims, norintiems tapti asesoriais, kito kartu su reikalavimais asmenims, norintiems tapti notariais. Visose Notariato įstatymo redakcijose būtina sąlyga – Lietuvos Respublikos pilietybė. Iki 1999 m. vasario 24 d. kandidatas į notarus turi turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą. Nuo 1999 m. vasario 24 d. asesoriams reikalaujama turėti teisės magistro arba teisės bakalauro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą). Nuo 2003 m. vasario 12 d. papildomai atsirado neprikaištingos reputacijos sąlyga.

Tam tikrais periodais buvo keičiama asmens tapimo asesoriumi procedūra. 1992 m. asesorius priėmė teisingumo ministras. Nuo 1994 m. spalio 7 d. iki 1998 m. gegužės 27 d. asesorius priėmė ir atleido teisingumo ministras Notarų rūmų prezidiumo teikimu. Asesorių atranką vykdė Notarų rūmų prezidiumas. Nuo 1998 m. gegužės 27 d. iki 2003 m. vasario 12 d. asesorius į asesorių sąrašą įrašė teisingumo ministras Notarų rūmų prezidiumo teikimu. Notarų rūmų prezidiumas kandidatūras teikė remdamasis viešo konkurso rezultatais. Nuo 2003 m. vasario 12 d. iki dabar asesorius skiria ir atleidžia teisingumo ministras, o asesoriai atrinkami viešo konkurso būdu, kurį organizuoja teisingumo ministro sudaryta komisija.

Asesoriai atrinkami viešo konkurso ar viešos atrankos būdu ir kitose Europos Sąjungos valstybėse (Vokietijoje, Estijoje, Čekijoje, Rumunijoje, Slovakijoje), nes tai yra vienintelis skaidrus būdas atrinkti tinkamus asmenis, kurie per gana trumpą laiką, pavyzdžiui, per 1 metus, kaip Lietuvoje, jau gali pretenduoti į notaro pareigas. Manytina, kad valstybė negali nusišalinti nuo šio proceso, kadangi ji notarui perdavė dalį savo funkcijų ir turi būti svarbu, kas tas funkcijas atlieka.

Skirtingai buvo reglamentuojamas asesorių skaičiaus nustatymas. Iki 1998 m. gegužės 7 d. asesorių skaičius nebuvo reglamentuotas. Nuo 1998 m. kandidatų į notarus (asesorių) skaičių nustato teisingumo ministras kartu su Notarų rūmų prezidiumu, o nuo 2003 m. vasario 12 d. kandidatų į notarus (asesorių) skaičių nustato teisingumo ministras, atsižvelgdamas į Notarų rūmų parengtas notariato veiklos perspektyvas ir kryptis, pateiktas Teisingumo ministerijai.

Įvairiai buvo reglamentuojamas draudimas asesoriumi verstis kita veikla. Iki 1998 m. gegužės 27 d. nebuvo draudžiama asesoriumi verstis kita veikla. Nuo 1998 m. gegužės 27 d. asesoriumi neleidiama dirbti jokio kito darbo arba verstis kokia nors kita apmokama veikla, išskyrus mokslinį ar pedagoginį bei kūrybinį darbą. Kandidatas į notarus gali dirbti pagal darbo sutartį notaro biure, kuriame jis atlieka praktiką. Toks reikalavimas

galioja ir dabar. Reikia pažymėti, kad draudžiama asesoriumi verstis kita apmokama veikla ir kitose valstybėse (pavyzdžiui, Vokietijoje, Austrijoje, Estijoje, Vengrijoje, Čekijoje, Slovakijoje).

Visose Notariato įstatymo redakcijose vienodai buvo sprendžiamas apmokėjimas už notaro atstovavimą: notaras moka savo atstovui atlyginimą. Tuo tarpu keitėsi keliama reikalavimai asesoriumi, galinčiam atstovauti notarui.

Nuo 1992 m. gruodžio 1 d. iki 1994 m. spalio 7 d. asmuo, galintis atstovauti notarui, turėjo būti priimtas į asesorius. Nuo 1994 m. spalio 7 d. iki 1998 m. gegužės 27 d. notaro atstovu galėjo būti tik tas asmuo, kuris yra išlaikęs notaro kvalifikacinį egzaminą. Nuo 1998 m. gegužės 27 d. iki dabar papildomai reikalaujama prieš einant atstovo pareigas prisiekti teisingumo ministrui, asmuo turi būti atlikęs vienerių metų asesoriaus praktiką.

Iš esmės įvairiose Notariato įstatymo redakcijose keitėsi asesoriaus praktikos trukmė: 1992 m. – asesoriaus praktika buvo 3 metai, o nuo 1998 m. – 1 metai. Pabaigęs praktiką, asesorius išlaiko notaro kvalifikacinį egzaminą ir gali dalyvauti viešajame konkurse notaro pareigoms eiti.

Asesorių socialinės garantijos įvairiais laikotarpiais tik gerėjo. 1992 m. asesoriams buvo mokama tik stipendija, o nuo 1998 m. asesoriai draudžiami privalomuoju socialiniu draudimu ir jiems suteikiamos 30 kalendorinių dienų atostogos, kurių metu asesoriumi mokama stipendija.

Išanalizavus įvairias Notariato įstatymo redakcijas, kaip reglamentuojamas asesoriaus institutas, galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjams pavyko tinkamai reglamentuoti asesoriaus statusą ir veiklą, kaip yra daugelyje valstybių, priklausančių lotynų notariatui, tačiau neigiama yra tai, jog asesoriaus praktika sutrumpėjo nuo 3 metų, kaip yra daugelyje valstybių, kuriose yra asesoriaus institutas, iki 1 metų, t.y. tapimo notaru sąlygas įstatymo leidėjai palengvino, o nuo to tik nukentėjo būsimų notarų parengimas notarų profesinei veiklai.

* * *

Kadangi Lietuvoje galioja *numerus clausus* principas, teisingumo ministro įsakymu yra nustatomas notarų skaičius, todėl galima planuoti, kiek reikės naujų notarų, kai pasibaigs dirbančių notarų įgaliojimai, ir kiek reikės naujų notarų Teisingumo ministerijai padidinus notarų skaičių. Dėl to pagal dabar galiojantį Notariato įstatymą kiekvienais metais Notarų rūmai pateikia Teisingumo ministerijai ataskaitą apie savo veiklą ir notariato veiklos perspektyvas ir kryptis einamiems metams, kuriose Notarų rūmai siūlo nustatyti reikiamą kandidatų į notarus (asesorių) skaičių. Asesorių skaičius yra ribojamas daugelyje Europos Sąjungos valstybių (Vokietijoje, Estijoje, Rumunijoje ir kt.). Kadangi valstybė turi sudaryti realias galimybes asesoriui tapti notaru, kandidatų į notarus teisėti lūkesčiai bus patenkinti tik tuomet, kai būsimas notarų parengimas bus planuojamas.

Kadangi notaras yra valstybės įgaliotas asmuo ir atlieka teisinėje sistemoje labai svarbią funkciją, valstybė kelia asmeniui, norinčiam tapti notaru, ypatingus kvalifikacinius reikalavimus. Asmuo, užsiimantis notaro veikla, turi būti tinkamai pasiruošęs. Viena iš efektyviausių ir kokybiškiausių būsimojo notaro pasiruošimo būdų – kandidato į notarus praktika, perėjus prieš tai specialią kandidatų, norinčių tapti asesoriais, atranką viešo konkurso būdu. Įvairios valstybės numato skirtingą praktikos trukmę (pati trumpiausia – 1 metai), pvz., Vokietijoje, Austrijoje, Vengrijoje, Olandijoje – 3 metai, Estijoje – 2 metai ir t.t.

Taigi pagal dabar galiojantį Lietuvos Respublikos notariato įstatymą kandidatų į notarus (asesorių), kurie atlieka praktiką ir rengiasi notaro profesinei veiklai, atranka turi vykti keliais etapais:

1. Notarų rūmai savo veiklos kryptyse numato, kiek asesorių turi būti priimama atsižvelgiant į numatomą notarų kaitą ir į Teisingumo ministerijos nustatytą notarų skaičiaus padidinimą. Teisingumo ministras, atsižvelgdamas į kryptis, nustato asesorių skaičių;

2. Vyksta kandidato į notarus konkursas;

3. Asmuo, laimėję viešą konkursą, paskiriamas kandidatų į notarus (asesorių) ir atlieka kandidato į notarus praktiką tam tikrame paskirtame notaro biure;

4. Po praktikos kandidatas į notarus (asesorius) laiko notaro kvalifikacinį egzaminą.

Baigęs šiuos etapus, kandidatas į notarus (asesorius) gali:

- dalyvauti viešame konkurse notaro pareigoms užimti;

- prisiekti teisingumo ministrui ir atstovauti konkrečiam notarui, kada notaras negali eiti pareigų dėl ligos, atostogų ar kitos priežasties, jis gali atlikti visus notarinius veiksmus atstovaujamojo notaro vardu (Notariato įstatymo 59 str. 3 d.)

Asesoriaus institutas puikiai veikia ir pasiteisina asmenims rengiantis notaro profesinei veiklai. Tai dažniausiai liudija notarų kvalifikacinių egzaminų rezultatai (kandidatai į notarus egzaminą išlaiko žymiai geriau negu kiti teisininkai, galintys pagal Notariato įstatymo 3 str. dalyvauti viešame konkurse užimti notaro pareigas). Asesoriaus institutas yra būtinas skiriant notarų atstovus. Notarų atstovavimo institutas yra žymiai efektyvesnis ir naudingesnis nei notaro pavadavimo institutas, kai dirbantis notaras pavaduoja notarą, laikinai negalintį eiti savo pareigų.

Šiuo metu yra 15 asesorių, atlikusių praktiką, kurie yra pasirengę notaro pareigoms arba gali atstovauti notarams. Reikia pastebėti, kad paskutinis kandidatų į notarus (asesorių) konkursas įvyko 2005-12-02. Nuo to laiko Teisingumo ministerija nepaskelbė nė vieno konkurso asesoriaus pareigoms užimti, nors asesoriaus institutas yra vienas iš geriausių notarų parengimo būdų. Asesorių konkursas ypač tapo aktualus Teisingumo ministerijai padidinus bendrą notarų skaičių Lietuvoje iki 300 ir nuolat skelbiant konkursus laisvoms ir naujoms notarų vietoms užimti.

Kandidatų į notarus (asesorių) skaičių ir jų galimybes tapti notarais iliustruoja šios dvi pateiktos lentelės:

Metai	Asmenų, kurie tapo kandidatais į notarus (asesoriais), skaičius	Iš jų dirba notarais (arba yra laimėję konkursą notaro pareigoms užimti)
1993	3	2
1994	4	3
1995	3	3
1996	1	0
2003	8	7
2004	8	5
2005	16	3
Iš viso	43	23

Asesorių skaičius tarp visų asmenų, kurie tapo notarais ir pradėjo notaro veiklą, iki 2008-01-01 statistinė lentelė:

Metai	Notaro veiklą pradėjusių asmenų skaičius	Iš jų asesorių skaičius
1998	1	1
1999	2	2
2002	9	3
2003	5	1
2004	11	4
2005	22	3
2006	23	4
2007	15	3

Pagal lotynų notariato principus notaro darbas/pareigos yra asmeninio pasitikėjimo ir negali būti atliekamos kitų asmenų. Kita vertus – notaro veikla yra nepertraukiama. Gali būti atvejų, kai notaras negali eiti notaro pareigų, o tam tikrais atvejais įstatymas įpareigoja kreiptis tik į konkretų notarą (paveldėjimo, dublikatų išdavimo atvejais ir pan.), todėl įstatymas tokiais atvejais gali suteikti teisę ir kitiems asmenims eiti notaro pareigas. Tai turi būti išimtinai tik tais atvejais, kai notaras laikinai negali eiti savo pareigų.

Kai kurių valstybių notarų veiklą reglamentuojantys įstatymai (pavyzdžiui, Rusijos Federacijos) nustato priežastis, kada notarą gali pavaduoti ar jam atstovauti kitas asmuo. Tai yra kvalifikacijos

kėlimas, veikla Notarų rūmų valdymo organuose, liga, atostogos ir kiti atvejai.

Pavdavimo atveju tarp asmens, kuris atstovauja notarui, ir notaro sudaroma sutartis. Veiklą asesorius pradeda tik gavęs tam tikrus įgaliojimus – teisingumo ministro įsakymą.

Notaras negali atstovavimo metu eiti savo pareigų kartu su atstovu, kadangi notaro veikla turi asmeninį pobūdį, nėra komercinė veikla, kurios tikslas daugiau uždirbti, ir turi būti atliekama notaro arba notaro atstovo. Toks pareigų subdelegavimas nedaro prielaidos siekti kiekybės (pelno), o garantuoja darbo kokybę ir aiškią atsakomybę.

NOTARIATO ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTAS (TOLIAU – ĮSTATYMO PROJEKTAS, PROJEKTAS). SIŪLOMO ASESORIAUS INSTITUTO TEISINIO REGLAMENTAVIMO KRITIKA.

Teisingumo ministerija Vyriausybei pateikė naują Notariato įstatymo projektą, kuriuo iš esmės keičiamas asesoriaus institutas.

Visų pirma pažymėtina, jog įstatymo projektas parengtas be aiškios galiojančio įstatymo keitimo koncepcijos, skubotai, neįvertinus galimo įstatymo pakeitimo poveikio bei pasekmių, neatlikus išplėstinio projekto poveikio vertinimo. Prieš rengiant įstatymo projektą nebuvo parengta ir patvirtinta koncepcija dėl nauja redakcija dėstomo Notariato įstatymo pakeitimo, kurioje atsispindėtų Notariato įstatymo keitimo pagrindas, keičiamo įstatymo neefektyvumo analizė, užsienio valstybių, tarptautinės teisės bei Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių notariatą, analizė, galimos naujo teisinio reglamentavimo pasekmės (tiek teigiamos, tiek ir galimos neigiamos), finansinis – ekonominis įstatymo keitimo pagrįstumas ir kt.

Įstatymo projekte numatytas asesorius – paties notaro pasirinktas asmuo, asesoriaus tapimo viešo konkurso būdu tvarka panaikinama. Projekte atsiranda dvi asesorių kategorijos: įrašyti į asesorių sąrašą ir neįrašyti, kuriuos notaras priėmė dirbti tik pagal darbo sutartį. Jų statusas iš esmės

skiriasi. Be to, notaras gali rašytiniu pavedimu suteikti teisę asesoriumi, dirbančiam jo biure, atlikti įstatymo projekte numatytus notarinius veiksmus notaro vardu, jei asesorius yra įtrauktas į asesorių sąrašą, prisiekęs įstatymo projekte nustatyta tvarka bei yra pateikęs Teisingumo ministerijai savo antspaudo ir parašo pavyzdžius. Asesorių sąrašą tvarko Notarų rūmai, vadovaudamiesi teisingumo ministro patvirtinta tvarka. Projektu nustatomas teisinis reguliavimas eliminuoja privalomai būtiną valstybės kontrolę ir ryšį su asesoriumi, atliekančiu tam tikrus notarinius veiksmus, kuris vykdytų valstybės patikėtinio funkcijas. Be to, įstatymo projekte liko ir atstovavimo institutas, kada asesorius gali atstovauti notarui, kai notaras negali eiti savo pareigų.

Pagal teikiamą Notariato įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, asesorius galės atlikti tam tikrus notarinius veiksmus, t.y. liudyti dokumentų nuorašų ir jų išrašų tikrumą; liudyti parašo dokumentuose tikrumą; liudyti dokumentų vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumą; tvirtinti dokumentų pateikimo laiką; perduoti vienų fizinių ir juridinių asmenų pareiškimus kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad notarinių veiksmų atlikimas – notarui valstybės deleguota funkcija, siekiant užtikrinti valstybėje sudaromų sandorių teisėtumą bei asmenų neginčijamų subjektinių teisių apsaugą. Tuo tarpu asesorius nėra valstybės įgaliotas asmuo, su valstybe jis neturi jokio santykio, išskyrus priesaikos davimą, antspaudo ir parašo pavyzdžių saugojimą bei darbo stažo pripažinimą. Be to, tokia galimybė gali piktnaudžiauti kai kurie notariai, ir toks valstybės suteiktų funkcijų subdelegavimas gali sukelti žalą sandoriams sudarantiems ar dėl kitų notarinių veiksmų besikreipiantiems asmenims. Asesorius nėra saistomas atsakomybės klientui. Už jo klaidas bei padarytą žalą atsako notaras. Be to, subdeleguojant asesoriumi pačiam notarui valstybės patikėtas funkcijas, iki kurių patikėjimo notaras pereina ne viena kvalifikacijos vertinimo etapą, vėliau yra periodiškai vertinamas, tikrinama jo veikla ir pan., asesorius kvalifikacija visiškai nėra tikrinama. Taip pat neaišku, kas būtų apskundimo objektas, jei asmuo norėtų apskusti teismui asesorius

atliktus notarinius veiksmus ar atsisakymą juos atlikti. Taip pat neaišku, kokią įtaką asesorius atlikti notariniai veiksmai bei galimos klaidos turėtų notaro veiklos vertinimui ir notariato įvaizdžiui. Susipažinus su kitų Europos Sąjungos valstybių įstatymais, galima pastebėti, kad kai kuriose valstybėse (pavyzdžiui, Vokietijoje, Estijoje) už žalą, padarytą asesorius, veikiančio notaro vardu, atsako solidariai notaras ir asesorius. Kitose valstybėse, pavyzdžiui, Austrijoje, Vengrijoje, Slovakijoje, Italijoje ir kt., žalą atlygina notaras, tik vėliau gali regresu tvarka išieškoti iš asesorius.

Įstatymo projekte tiesiogiai nesprenžiamą notaro teisę regresu tvarka išieškoti iš asesorius jo veiksmis padarytą žalą, kurią padengia notaras, bei paties notaro patirtą žalą dėl neteisėtų ar netinkamų asesorius veiksmų, o tik numatyta, kad už darbo drausmės pažeidimą ar padarytą žalą asesorius įstatymų nustatyta tvarka atsako notarui, su kuriuo sudaryta darbo sutartis.

Dėl tų pačių aukščiau nurodytų priežasčių asesorius neturi turėti teisės naudoti valstybės herbo, kaip numatyta Įstatymo projekto 38 straipsnio 2 dalyje. Notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, vykdamas valstybės jam pavestas funkcijas, todėl tik notaras gali naudoti valstybės simbolius (t.y. herbą). Įstatymo projekte siūlomas asesorius nėra valstybės įgaliotas asmuo, jis pasirinktas paties notaro, todėl jis, mūsų manymu, negali naudoti valstybės herbo.

Kritikuotina Įstatymo projekto 4 str. 3 d. numatyta nuostata, nustatanti asmens tapimo notaru reikalavimą, jog notaru gali būti „asmuo, trejus metus buvęs asesoriumi“, kadangi yra neaišku, ar trejų metų laikotarpis skaičiuojamas nuo darbo sutarties su notaru sudarymo ar nuo įrašymo į asesorių sąrašą.

Notarų garbės teismas yra Notarų rūmų, vieni-jančių notarų (ne asesorius), savivaldos organas, todėl visiškai nelogiška jo kompetencijai pavesti nagrinėti asesorių garbės bylas (Įstatymo projekto 81 str.), kaip yra nustatyta įstatymo projekte. Tuo tarpu Notarų garbės teismo veiklą reglamentuojančiose Įstatymo projekto nuostatose nenumatyta,

kad į Notarų garbės teismo kompetenciją patenka tokių bylų nagrinėjimas.

Absoliučiai neaišku, kokios būtų pasekmės, išbraukus asesorių iš asesorių sąrašų (Įstatymo projekto 79 straipsnio 5 dalis), kadangi asesorius darbo santykiai su notaru tęstųsi ir asmuo toliau būtų asesoriumi, tik neįtrauktu į asesorių sąrašą.

Visiškai nepagrįsta nuostata, kad asesorius turėtų atskirą notarinį registrą (Įstatymo projekto 78 straipsnio 5 dalis), kadangi tokiu būdu asesorius turėtų visišką autonomiją ir savarankišką veiklą.

Taip pat kritikuotinos Lietuvos Respublikos notariato įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo projekto nuostatos.

Visiškai neaišku ir nepagrįsta, kodėl notaro biuro darbuotojo, pageidaujančio dirbti asesoriumi, darbo stažą būtų pavedama pripažinti Teisingumo ministerijai. Neaišku, kodėl Teisingumo ministerija siekia prisiimti šią vienintelę vienkartinę funkciją siūlomame asesorių institute. Jei asesorius pasirenkamas notaro nuožiūra, kodėl stažo pripažinimą prisiimtų Teisingumo ministerija.

Esant šiai teisei reglamentacijai atsirastų grėsmė, kad būtų proteguojami kai kurie asmenys, dirbantys ar anksčiau dirbę notarų biuruose ir dėl kažkokių priežasčių netapę kandidatais į notarus (asesoriais) (tikėtina – dėl kvalifikacijos stokos) bei, pripažįstant jų darbo stažą asesorius darbo stažu, tokiu būdu būtų palengvintas tokiems asmenims kelias į notarus.

PASIŪLYMAS

Atsižvelgiant į tai, kad yra keičiamas galiojantis Notariato įstatymas, siūlytume, nekeičiant egzistuojančio kandidatų į notarus (asesorių) instituto teisinio reglamentavimo iš esmės, tik pailginti laikotarpį, po kurio asesorius gali laikyti notaro kvalifikacinį egzaminą, iki trejų metų bei Įstatymo projekte atsisakyti šiuo metu asesoriams mokamos stipendijos (galiojančio Notariato įstatymo 61 straipsnio 1 dalis), kadangi asesorius, atliekantis praktiką, gali dirbti notaro biure ir gauti atlyginimą.

Taip pat siūlome suderinti asesorių atostogų trukmę su Lietuvos Respublikos darbo kodekso nuostatomis.

Manome, kad reikia keisti asesorių viešo konkurso tvarką: paprastą asesorių atranką keisti į asesorius egzaminą, nors tai galima padaryti ir nekeičiant įstatymo, o tai reglamentuojant Viešo konkurso kandidato į notarus (asesoriaus) vietai užimti nuostatuose, tvirtinamuose teisingumo ministro įsakymu.

Iš pateiktos siūlomo asesorius instituto bei jo įgyvendinimo kritikos akivaizdu, kad institutas siūlomas skubotai, neišbaigtai, neatlikus dabar veikiančio kandidato į notarus (asesoriaus) figūros monitoringo bei neįvardijus grėsmių, dėl kurių būtina jį keisti naujadaru.

Be viso to, reikėtų pažymėti, kad notarinių veiksmų subdelegavimas kitiems asmenims, neribojant jų skaičiaus, faktiškai panaikina *numerus clausus* principo veikimą Lietuvoje, kuris yra būtinas visose lotynų notariato valstybėse. *Numerus clausus* (notarų skaičiaus nustatymo) principas, viešas notaro pareigų užėmimas, atlygimo už notarinius veiksmus nustatymo tvarka garantuoja notarų ekonominį ir institucinį nepriklausomumą, kuris yra esminė sąlyga notarui vykdyti jam perduotas valstybės funkcijas.

Reikia suprasti, kad kandidatų į notarus (asesorių) instituto paskirtis – pasirengimas notaro profesinei veiklai, o ne notaro analogas ne tokiems sudėtingiems notariniams veiksams atlikti, kaip mano Teisingumo ministerija, pateikusi vyriausybei Notariato įstatymo projektą.

Tokiu asesorius modeliu Teisingumo ministerija gali pasiekti ne deklaruojamą eilių sumažėjimą (mitas, kurio nėra) ir piliečių geresnį aptarnavimą, o visuomenės nusivylimą notaro darbu, kadangi asesorių veiklos kontrolė paliekama tik notarui, nors paties notaro kvalifikacija tikrinama kas 5 metai.

Sandra Ražanaitė

Lietuvos notarų rūmų konsultantė - teisininkė

UŽSIENIO VALSTYBĖSE IŠDUOTŲ OFICIALIŲ DOKUMENTŲ PRIPAŽINIMAS

Teisinių santykių subjektams vis dažniau tenka vienoje valstybėje išduotus oficialius dokumentus pateikti kitos valstybės institucijoms. Tokiais atvejais tradicinis principas *acta probant sese ipsa* netaikomas [5], o tai reiškia, kad norint, jog vienoje valstybėje išduotus oficialius dokumentus galėtų priimti ir svarstyti kitos valstybės institucijos, jie turi būti nustatyta tvarka legalizuoti.

Ypač dažnai su tokiais dokumentais savo veikloje susiduria notariai. Pagal Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 54 straipsnį [2], dokumentus, sudarytus užsienyje dalyvaujant užsienio valstybės valdžiai, Lietuvos Respublikos notariai priima, jei juos legalizuoja Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos įstaigos. Nelegalizuotus dokumentus Lietuvos Respublikos notariai priima, jei tai nustatyta Lietuvos Respublikos įstatymų, tarptautinių sutarčių ir susitarimų, kuriuose dalyvauja Lietuvos Respublika.

Dokumentų legalizavimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 30 d. nutarimo Nr. 1079 „Dėl dokumentų legalizavimo ir tvirtinimo pažyma (Apostille) tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2 straipsnyje [3] yra apibrėžta, kad dokumentų legalizavimas yra Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsulinio departamento valstybės tarnautojo arba diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos konsulinio pareigūno atliekamas dokumente

esančio parašo, pasirašiusio asmens pareigų ir antspaudo tikrumo patvirtinimas, kurio reikia tam, kad vienos valstybės dokumentus galėtų svarstyti kitos valstybės institucijos, šie dokumentai sukeltų teises pasekmes kitoje valstybėje, išskyrus atvejus, kai pagal tarptautines sutartis ar Europos Sąjungos teisės aktus dokumentas yra atleistas nuo legalizavimo. Legalizuodama dokumentą valstybė patvirtina, kad jis yra išduotas jos kompetentingos institucijos ar pareigūno, yra legalus bei oficialus toje valstybėje.

Dokumentų legalizavimas yra dvipusė procedūra, kadangi dokumentai, legalizuoti valstybės, kurioje jie buvo išduoti, kompetentingoje institucijoje, turi būti antrą kartą legalizuoti toje valstybėje, kurioje jie pateikiami. Dokumentai legalizuojami padarant legalizavimo įrašą legalizuojamame dokumente. Dokumento legalizavimas nepatvirtina dokumento turinio tikrumo.

Dokumentų tvirtinimas pažyma „Apostille“

Siekiant panaikinti dvigubą dokumentų legalizavimą ir taip palengvinti tarptautinę oficialių dokumentų cirkuliaciją, valstybės, Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos (HCCH), kurios tikslas – suvienodinti tarptautinės privatinės teisės normas, dalyvės, 1961 m. spalio 5 d. priėmė konvenciją „Dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo“ (*toliau* – Hagos konvencija) [1]. Hagos konvencija

pagrįsta abipusiškumo principu (angl. *principle of reciprocity*), t.y. valstybės, Hagos konvencijos dalyvės, atleidžia nuo dvigubo legalizavimo tuos dokumentus, kurie turi būti pateikti jų teritorijoje. Vienintelis formalumas, kurio reikalaujama pagal šią konvenciją, yra dokumento patvirtinimas pažyma „Apostille“.

Dokumentų tvirtinimas pažyma „Apostille“ – tai Hagos konvencijoje nustatyta tvarka dokumento kilmės valstybės kompetentingos institucijos atliekamas dokumente esančio parašo, pasirašiusio asmens pareigų ir antspaudo tikrumo patvirtinimas pažyma „Apostille“. Patvirtinimo reikia tam, kad vienoje valstybėje išduotus dokumentus galėtų svarstyti kitų valstybių, Hagos konvencijos dalyvių, institucijos, šie dokumentai sukeltų teisinės pasekmės tose valstybėse, išskyrus atvejus, kai tokio formalumo negalima reikalauti pagal įstatymus, taisykles ar praktiką, galiojančią valstybėje, kurioje pateikiamas dokumentas, arba kai pagal dviejų ar kelių susitariančiųjų valstybių susitarimą jis yra panaikintas ar supaprastintas, arba dokumentas yra atleistas nuo legalizavimo.

Taigi Hagos konvencija nustato vienpusę legalizavimo procedūrą, kai dokumento tikrumas turi būti patvirtinamas tik dokumento kilmės valstybėje, pažymint jį specialia pažyma „Apostille“. Minėta pažyma dedama pačiame dokumente arba prie jo pridedamame lape. Atkreiptinas dėmesys, kad pažyma „Apostille“ neturi galiojimo laiko ir galioja tol, kol galioja pats dokumentas.

Lietuvoje Hagos konvencija įsigaliojo 1997 m. liepos 19 d. Prie Hagos konvencijos yra prisijungusios taip pat šios valstybės [9]: Airija, Albanijos Respublika, Andoros Kunigaikštystė, Antigva ir Barbuda, Argentinos Respublika, Armėnijos Respublika, Australija, Austrijos Respublika, Azerbaidžano Respublika, Bahamų Sandrauga, Barbadosas, Baltarusijos Respublika, Belgijos Karalystė, Belizas, Bosnija ir Hercegovina, Botsvanos Respublika, Brunėjaus Darusalamas, Bulgarijos Respublika, Čekijos Respublika, Danijos Karalystė, Dominikos Sandrauga, Ekvadoro Respublika, Estijos Respublika, Fidžio Salų Respublika, Graikijos Respublika, Grenada,

Gruzija, Hondūro Respublika, Kinijos Liaudies Respublikos Honkongo specialusis administracinis regionas, Korėjos Respublika, Indijos Respublika, Islandijos Respublika, Ispanijos Karalystė, Italijos Respublika, Izraelio Valstybė, Japonija, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė¹, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kazachstano Respublika, Kipro Respublika, Kolumbijos Respublika, Kroatijos Respublika, Kuko salos, Latvijos Respublika, Lenkijos Respublika, Lesoto Karalystė, Liberijos Respublika, Lichtenšteino Kunigaikštystė, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, Kinijos Liaudies Respublikos Makao specialusis administracinis regionas, buvusi Jugoslavijos Respublika Makedonija, Malavio Respublika, Maltos Respublika, Maršalo Salų Respublika, Mauricijaus Respublika, Meksikos Jungtinės Valstijos, Moldovos Respublika, Monako Kunigaikštystė, Namibijos Respublika, Naujoji Zelandija, Niue, Nyderlandų Karalystė, Norvegijos Karalystė, Panamos Respublika, Pietų Afrikos Respublika, Portugalijos Respublika, Prancūzijos Respublika, Rumunija, Rusijos Federacija, Salvadoro Respublika, Samoa Nepriklausoma Valstybė, San Marino Respublika, Seišelių Respublika, Sent Kitsas ir Nevis, Sent Vinsentas ir Grenadinai, Serbijos Respublika, Slovakijos Respublika, Slovėnijos Respublika, Surinamo Respublika, Suomijos Respublika, Svaizlando Karalystė, Švedijos Karalystė, Šveicarijos Konfederacija, Tongos Karalystė, Trinidado ir Tobago Respublika, Turkijos Respublika, Ukraina, Venesuelos Bolivarо Respublika, Vengrijos Respublika, Vokietijos Federacinė Respublika².

Paminėtina, kad atsižvelgiant į sparčiai besivystančias informacines technologijas [7], 2006 metais Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija (HCCH) ir JAV Nacionalinė notarų asociacija (NNA) pradėjo kurti elektroninių pažymų „Apostille“ bandomąją programą (e-APP) [8], kuri užtikrintų ne tik pigesnę, operatyvesnę ir saugesnę elektroninių

¹ Taip pat šios Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės užjūrio teritorijos: Angilija, Bemuda, Britų Antarktinės sritys, Didžiosios Britanijos Mergelių salos, Kaimanų salos, Falklando (Malvinų) salos, Gibraltaras, Gemsis, Meno sala, Džersis, Montserratas, Šv. Elenos sala, Šv. Liucija, Pietų Georgijos ir Pietų Sandwicho salos, Turko ir Caicoso salos.

² Aktualų valstybių sąrašą, Hagos konvencijos oficialių tekstų anglų ir prancūzų kalbomis, taip pat kitos naudingos informacijos, susijusios su konvencijos taikymu, galima rasti oficialioje Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje <http://www.hcch.net/>

pažymų „Apostille“ (*e-Apostilles*) išdavimą ir naudojimą, bet ir elektroninių pažymų „Apostille“ registru (*e-Registers*) sukūrimą. Prie šios programos gali prisijungti bet kuri suinteresuota valstybė³.

Užsienyje išduotų dokumentų galiojimas Lietuvoje

Tais atvejais, kai Lietuvoje pateikiami dokumentai yra išduoti valstybėse, prisijungusiose prie Hagos konvencijos, jie turi būti patvirtinti pažyma „Apostille“ dokumento kilmės valstybėje. Kadangi Lietuvos Respublika yra šios Konvencijos dalyvė, Lietuvos Respublikoje pripažįstami ir priimami užsienio valstybių, Hagos konvencijos dalyvių, dokumentai, patvirtinti pažyma „Apostille“ be jokio papildomo patvirtinimo.

Visi kiti oficialūs dokumentai, išduoti valstybėse, neprisijungusiose prie Hagos konvencijos, turi būti legalizuoti. Visų pirma, dokumentai turi būti legalizuoti juos išdavusios valstybės kompetentingoje institucijoje (paprastai tai yra tos valstybės Užsienio reikalų ministerija arba diplomatinė atstovybė ar konsulinė įstaiga). Antra, visi šie dokumentai turi būti antrą kartą legalizuoti Lietuvos Respublikos kompetentingoje institucijoje.

Lietuvoje dokumentai legalizuojami Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsuliniame departamente arba Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ar konsulinėse įstaigose užsienio valstybėse. Konsuliniai pareigūnai arba Konsulinio departamento valstybės tamautojai dokumentą legalizuoja padarydami jame legalizavimo įrašą, pasirašydami ir patvirtindami Konsulinio departamento arba diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos antspaudu su Lietuvos valstybės herbu. Legalizavimo įrašas daromas lietuvių ir anglų (arba kita) kalbomis.

Lietuvoje išduotų dokumentų galiojimas užsienio valstybėse

Visi Lietuvoje išduoti oficialūs dokumentai, kurie bus pateikiami užsienio valstybėse, prisijungusiose prie Hagos konvencijos, ir kurie atitinka šios konvencijos reikalavimus, turi būti patvirtinti pažyma „Apostille“. Dokumentus pažyma „Apostille“

tvirtina Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsulinis departamentas.

Visi dokumentai, kurie bus pateikiami užsienio valstybėse, neprisijungusiose prie Hagos konvencijos, turi būti legalizuoti. Visų pirma, šie dokumentai turi būti legalizuoti Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsuliniame departamente arba bet kurioje Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje. Antra, visus šiuos dokumentus reikia legalizuoti užsienio valstybės, kurioje jie bus pateikiami, kompetentingoje institucijoje.

Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos teikia Konsuliniam departamentui jų kompetencijai priklausančių pareigūnų, įgaliotų tvirtinti dokumentus antspaudu su Lietuvos valstybės herbu, parašų ir antspaudų pavyzdžių rinkinius. Pasikeitus įgaliotiems pareigūnams ir antspaudų pavyzdžiams, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos turi apie tai nedelsdamos informuoti Konsulinį departamentą [3].

Kokie dokumentai legalizuojami ir tvirtinami pažyma „Apostille“?

Hagos konvencija taikoma tik oficialių dokumentų legalizavimui (angl. *public documents*) ir netaikoma dokumentams, pasirašytiems privačių asmenų [5]. Pagal Hagos konvencijos 1 straipsnį, konvencija taikoma šiems dokumentams:

- a) valstybės jurisdikcijai priklausančių valstybinių institucijų arba pareigūnų išduodamiems dokumentams, įskaitant ir tuos, kuriuos išduoda prokuroras, teismo pareigūnas arba teismo vykdytojas (*„huissier de justice“*);
- b) administraciniams dokumentams;
- c) notariniams aktams;
- d) fizinių asmenų pasirašytų dokumentų oficialiems patvirtinimams: dokumentų registracijos

³ Šiuo metu e-APP įgyvendina šios valstybės: Belgija, Kolumbija ir keletas JAV valstijų.

arba jų buvimo tam tikrą dieną patvirtinimams, parašų oficialiems ir notariniams liudijimams.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 30 d. nutarimo Nr. 1079 „Dėl dokumentų legalizavimo ir tvirtinimo pažyma (Apostille) tvarkos aprašo patvirtinimo“ 3.1 dalyje yra nurodoma, kad legalizuojami ir tvirtinami pažyma (Apostille) dokumentai išduodami valstybės ir savivaldybių jurisdikcijai priklausančių valstybės ir savivaldybių institucijų arba valstybės ir savivaldybių pareigūnų, įskaitant ir tuos dokumentus, kuriuos išduoda prokuroras, teismo sprendimus vykdančias asmuo [3].

Vadovaujantis 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvencijos „Dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo“ aiškinamuoju raštu [5] (*toliau* – Hagos konvencijos aiškinamasis raštas), „teismai“ turėtų būti suprantami plačiąja prasme, t.y. ne tik kaip, pavyzdžiui, administraciniai, konstituciniai teismai, bet ir bažnytiniai teismai ar tribunolai. Pagal Hagos konvencijos aiškinamąjį raštą pažyma „Apostille“ gali būti tvirtinami ir oficialių dokumentų nustatyta tvarka patvirtinti nuorašai, tačiau valstybės turi teisę, vadovaudamasi viešosios tvarkos pagrindais [7], atsisakyti tokį nuorašą tvirtinti pažyma „Apostille“.

Pagal Hagos konvencijos 1 straipsnį, konvencija netaikoma šiems dokumentams:

- a) diplomatinių ir konsulinių pareigūnų išduotiems dokumentams;
- b) administraciniams dokumentams, tiesiogiai susijusiems su prekybos arba muitinės operacijomis.

Pažyma „Apostille“ taip pat netvirtinami dokumentai, išduoti Europos Bendrijos (EB), tarptautinių organizacijų institucijų ar organų, kadangi jos nėra Hagos konvencijos dalyvės [5].

Lietuvos Respublikoje pažyma „Apostille“ tvirtinami tik Lietuvos Respublikoje išduoti dokumentai. Nelegalizuojami Lietuvos Respublikos teritorijoje išduoti Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos (LTSR) dokumentai – juos būtina pakeisti į Lietuvos Respublikos išduotus dokumentus. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pagal Lietuvos Respublikos

notariato įstatymo 25 straipsnį, notarinius veiksmus Lietuvos Respublikos piliečiams, esantiems užsienyje, atlieka Lietuvos Respublikos konsuliniai pareigūnai. Jų patvirtinti dokumentai Lietuvoje galioja be papildomo patvirtinimo.

Notaras Lietuvoje dažniausiai susiduria su tokiais dokumentais, kurie turi būti legalizuoti ar patvirtinti pažyma „Apostille“:

- 1) civilinės būklės aktai (gimimo, įvaikinimo, santuokos, ištuokos, mirties registravimo liudijimai);
- 2) įmonių dokumentai (steigimo aktai arba sutartys, registravimo pažymėjimai, įstatai, išrašai iš juridinių asmenų registru ir kt.);
- 3) mokymosi, studijų dokumentai (atestatai, diplomai ir kt.);
- 4) įvairių institucijų, įmonių, įstaigų ir organizacijų išduotos pažymos, liudijimai, sertifikatai (pažymos apie gyvenamąją vietą, šeiminingą padėtį ir t.t.) [4].

Paminėtina, kad vadovaujantis Hagos konvencijos aiškinimais [6], tvirtinami pažyma „Apostille“ gali būti tik tie diplomai, kuriuos išduoda valstybinės, o ne privačios mokymosi įstaigos. Bet koku atveju diplomo patvirtinimas pažyma „Apostille“ nereikš jo teisinio pripažinimo *ipso jure* užsienio valstybėje.

Reikalavimai legalizuojamiems ar tvirtinamiems pažyma „Apostille“ dokumentams

Lietuvos Respublikoje išduoti dokumentai, kurie pateikiami legalizuoti ar tvirtinti pažyma „Apostille“, turi būti pasirašyti kompetentingo pareigūno ir patvirtinti dokumentą išdavusios valstybės institucijos antspaudu su Lietuvos valstybės herbu. Lietuvos Respublikoje išduotų dokumentų nuorašai legalizuojami ar tvirtinami pažyma „Apostille“ tik tada, kai jų tikrumas yra paliudytas notariškai, o patys dokumentai atitinka reikalavimus, keliamus legalizuojamiems ir tvirtinamiems pažyma „Apostille“ dokumentams. Tais atvejais, kai dokumentus pateikia ne jų savininkas, o jo įgaliotas atstovas, turėtų būti pateikiamas notariškai patvirtintas įgaliojimas ar kitas atstovavimą įrodantis dokumentas.

LITERATŪRA

1. 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvencija „Dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 68-1699.
2. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 30 d. nutarimas Nr. 1079 „Dėl dokumentų legalizavimo ir tvirtinimo pažyma (Apostille) tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 118-4479.
4. Lietuvos Respublikos konsulinė tarnyba. LR užsienio reikalų ministerija. Vilnius, 1997.
5. Loussouarn Y. Explanatory Report on the Hague Convention of 5 October 1961 Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents. 1961 // <http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=publications.details&pid=52>.
6. Hague Convention of 5 October 1961 Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents. Succinct explanations in preparation of the Special Commission drawn up by the Permanent Bureau. Preliminary Document No 3 of August 2003 for the attention of the Special Commission of October/November 2003 // <<http://hcch.net>>.
7. Conclusions and Recommendations adopted by the Special Commission on the practical operation of the Hague Apostille, Evidence and Service Conventions (28 October to 4 November 2003) // <<http://hcch.net>>.
8. The E-Apostille Pilot Program of the HCCH and the NNA // <<http://www.e-app.info/>>
9. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos informacija // <<http://www.urm.lt>>

Vaidota Majūtė

Lietuvos notarų rūmų konsultantė - teisininkė

TEISMŲ PRAKTIKA PAVELDĖJIMO BYLOSE

Paveldėjimo teisiniai santykiai, sprendžiant pagal teismuose nagrinėjamų bylų skaičių, – vieni sudėtingiausių notarų darbe. Šiame straipsnyje apžvelgsime pastarųjų kelerių metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (*toliau* – LAT) praktiką, susijusią su paveldėjimo klausimais.

Palikimo priėmimas ir atsisakymas

Palikimo priėmimas yra įpėdinio valios išraiška, kurios teisinė pasekmė – nuosavybės teisės į palikėjo turtą įgijimas. Palikimo priėmimo reikšmė yra didelė (nuosavybės teisės įgijimas, atsakomybė pagal palikėjo turtines prievoles, kt.), todėl ir bylų teismuose šiuo klausimu yra gana daug. Dažniausiai teisme nagrinėjamos bylos dėl palikimo priėmimo faktiniu valdymu juridinio fakto nustatymo bei bylos dėl termino palikimui priimti pratęsimo.

Civilinio kodekso (*toliau* – CK) 5.51 straipsnis įtvirtina prezumpciją, kada įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą – t.y. jei jis pradėjo valdyti turtą, juo rūpintis kaip savu (valdo, naudoja, disponuoja, prižiūri, moka mokesčius ir pan.). Pradėjęs turtą valdyti įpėdinis turi teisę per palikimui priimti nustatytą laiką atsisakyti palikimo, padavęs dėl

to pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui. Tokiu atveju laikoma, kad palikimą įpėdinis valdė dėl kitų įpėdinių interesų. Prezumpcija yra fakto pripažinimas teisiškai pagrįstu, kol neįrodyta kitaip.¹ Notarui suteikta teisė juridškai tvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektyvias teises ir juridinius faktus. Nesant tarp įpėdinių ginčo, notaras, vadovaudamasis CK 5.51 str. įtvirtinta prezumpcija, įpėdiniui, priėmusiam palikimą faktiškai pradėjus turtą valdyti, gali išduoti paveldėjimo teisės liudijimą. Esant įpėdinių nesutarimui, palikimo priėmimo juridinį faktą nustato teismas (Civilinio proceso kodekso 444 str. 2 d. 8 p.). Bylose dėl juridinio fakto nustatymo, kad asmuo priėmė palikimą faktiškai pradėjęs jį valdyti, LAT savo praktikoje nuosekliai laikosi pozicijos, jog „sprendžiant ginčą, ar įpėdinis priėmė palikimą, paėmęs konkretų kilnojamąjį daiktą ar kelis daiktus, ar jo nepriėmė, reikia įvertinti tokio įpėdinio elgesį paėmus tokį daiktą: jis elgėsi kaip paveldimo turto savininkas (bendraturtis) ar kaip asmuo, neturintis teisių į palikimą.“² Todėl vienais atvejais kelių asmeninių palikėjo daiktų paėmimas gali būti vertinamas kaip palikimo priėmimas, o kitais – ne. Svarbus įpėdinio tęstinis elgesys, ar jis rūpinasi paveldimu turtu ar jo dalimi, ar atlieka tam tikrus aktyvius veiksmus, susijusius su palikimo

¹ Tarptautinių žodžių žodynas. „Alma littera“, 2001

² „Alma littera“, 2001 2006-02-27 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-152/2006

tvarkymu (pvz., rūpinasi nuosavybės teisių atkūrimu ir nuosavybės teisių į šį turtą įforminimu).

Palikimui priimti CK nustato 3 mėnesių terminą nuo palikimo atsiradimo dienos, t.y. palikėjo mirties. CK 5.57 str. numato galimybę šį terminą pratęsti, jei terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Su materialinėmis teisėmis normomis nustatytų terminų pabaiga įstatymas sieja asmenų tam tikrų teisių ir pareigų, materialinių teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą. Sprendimas pratęsti ar nepratęsti terminą palikimui priimti galėtų turėti neigiamų pasekmių tiek asmens, prašiusio pratęsti terminą, tiek kitų asmenų, laiku priėmusių palikimą, teisių ir pareigų apimčiai. Bylose dėl termino palikimui priimti pratęsimo LAT akcentuoja, kad „tik svarbiomis teismo pripažintos termino palikimui priimti priežastys yra legitimus pagrindas tokiam terminui pratęsti.“³ Priežastys vertinamos atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, todėl svarbiomis gali būti pripažintos labai įvairios priežastys, be to, vienais atvejais tos pačios priežastys gali būti laikomos svarbiomis, o kitais atvejais – ne. Dažniausiai svarbiomis priežastimis laikoma, pvz., liga ar kitos su įpėdiniu ar jo artimųjų sveikata susijusios aplinkybės, išvykimas į užsienį. Nors paprastai pripažįstama, kad įstatymų nežinojimas nepateisina nustatyto reikalavimo priimti palikimą per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos nevykdymo ir neatleidžia nuo sankcijos – teisės paveldėti palikėjo turtą praradimo⁴, tačiau tam tikrais atvejais įstatymo normos dėl 3 mėn. termino, per kurį turi būti atliekami veiksmai palikimui priimti, atsižvelgiant į kitas aplinkybes (pvz., praėjo nedaug laiko nuo termino pasibaigimo), nežinojimas gali būti pripažintas svarbia priežastimi.⁵

CK 5.57 str. numato terminą praleidusiam įpėdiniui galimybę priimti palikimą be kreipimosi į teismą, jei su tuo sutinka visi kiti priėmę palikimą įpėdiniai. LAT nuomone, „netgi tada, kai įpėdiniai nesikreipdami į teismą susitarė priimti palikimą, tam, kad būtų įgyvendinti teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai, taip pat termino palikimui priimti bei jo pratęsimo institutų tikslai, byloje kilus ginčui dėl palikimo priėmimo ir jo termino

praleidimo, teismas turi patikrinti praleidimo priežastis ir nustatyti jų svarbą.“⁶ Cituojamoje byloje LAT nurodė, kad to, jog palikimo atsiradimo momentu palikėjai nebuvo atkurtos nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą, nebūtų galima pripažinti svarbia termino priimti palikimui praleidimo priežastimi. Todėl teisėjų kolegija konstatavo, jog negalima pripažinti, kad praleidę terminą palikimui priimti įpėdiniai priėmė palikimą įpėdinio, priėmusio palikimą nustatytu laiku, sutikimu. Įdomu tai, kad šiuo atveju teismas įpėdinio duotą sutikimą palikimą priimti po termino kvalifikavo kaip dovanojimo teisinius santykius: „įgijęs palikimą, ieškovas nustojo būti paveldėjimo teisinių santykių dalyviu ir tapo daiktinių teisinių santykių, pagrįstų nuosavybės teise, subjektu. <...> ieškovas neprieštaravo, kad jo broliai ir sesuo, praleidę terminą palikimui priimti, būtų įtraukti į motinos turto įpėdinių sąrašą ir kad jiems būtų išduoti paveldėjimo teisės liudijimai. <...> tokiais veiksmais iš esmės ieškovas neatlygintinai perdavė ginčijamą turtą atsakovui. Tai atitinka dovanojimo teisinių santykių esmę, nes ieškovas atliko dovanotojo veiksmus“.

CK 5.60 str. reglamentuoja palikimo atsisakymo klausimus. Įpėdinis turi teisę per 3 mėn. nuo palikimo atsiradimo dienos atsisakyti palikimo, paduodamas pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui. Neleidžiama atsisakyti su sąlygomis ir išlygomis arba dalies palikimo. Palikimo atsisakymas turi tas pačias pasekmes kaip ir palikimo nepriėmimas. LAT nurodo, kad pasibaigus palikimui priimti nustatytam terminui, nepriklausomai nuo to, ar įpėdinis pareiškimu atsisako nuo palikimo, ar neišreiškia jokios valios dėl palikimo, abiem atvejais atsiranda tos pačios palikimo nepriėmimo teisinės pasekmės. „Taigi pasibaigus palikimo priėmimo terminui įpėdinio atsisakymas nuo palikimo jokios teisinės reikšmės neturi, nes tokio įpėdinio neįgyvendinta paveldėjimo teisė yra pasibaigusi. Dėl šios priežasties ieškovo pavelduotai išreikštas atsisakymas nuo palikimo yra teisiškai niekinis“.⁷ Šioje byloje taip pat buvo nagrinėtas ir užsienio valstybės notarės patvirtinto pareiškimo dėl palikimo atsisakymo teisinė galia ir sukeltos pasekmės Lietuvoje. Rusijos notarė patvirtino

³ 2007-10-29 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-455/2007

⁴ 2007-03-30 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-126/2007

⁵ 2007-10-08 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-382/2007

⁶ 2007-10-29 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-455/2007

⁷ 2007-11-21 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-523/2007

pareiškima, kuriuo asmuo atsisako palikimo trečiojo asmens naudai (tokią galimybę numato Rusijos įstatymai). LAT, atsižvelgdamas į dvišalės Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos 1992 m. liepos 21 d. sutarties nuostatas, pažymėjo, kad „užsienio valstybių oficialūs rašytiniai įrodymai turi tokią pačią teisinę galią kaip ir Lietuvos oficialūs rašytiniai įrodymai, t.y. didesnę įrodomąją galią, nei paprasti rašytiniai įrodymai“. Kadangi Lietuvos įstatymai draudžia palikimo atsisakymą su sąlyga, tai negalima ir palikimo atsisakyti kito asmens naudai sąlyga, nes ji prieštarauja imperatyviajai teisės normai, t.y. CK 5.60 str. „Dėl to ši užsienio valstybės notaro patvirtinto pareiškimo dalis (t.y. numatanti sąlygą) negali turėti teisinių pasekmių paveldėjimo teisiniams santykiams dėl Lietuvos Respublikos teritorijoje atsiradusio palikimo“. Atkreiptinas dėmesys, kad teisiškai niekinė yra tik pati sąlyga, bet ne visas pareiškimas, todėl pats palikimo atsisakymo faktas Lietuvoje turi būti pripažįstamas ir sukelti atitinkamas teises pasekmes.

Dar vienas su nagrinėjama tema susijęs aktualus klausimas – palikimo priėmimas/atsisakymas nepilnamečių vaikų vardu. CK 3.188 str. numatyta, kad be išankstinio teismo leidimo tėvai neturi teisės priimti ar atsisakyti priimti palikimą. Pagal CK 2.8 str. nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų sandorius sudaro turėdami tėvų arba rūpintojų sutikimą. Šių dviejų teisės normų kolizijos kontekste kyla klausimas, ar būtinas teismo leidimas, kai 14–18 metų asmuo nori priimti ar atsisakyti palikimo, ar užtektų tėvų (rūpintojų) sutikimo. LAT nuomone, kadangi pagal bendrą taisyklę įpėdinis, priėmęs palikimą turto valdymo perėmimu arba padavęs pareiškimą notarui, už palikėjo skolas atsako visu savo turtu, todėl siekiant išvengti galimų neigiamų turtinių padarinių nepilnamečiam vaikui, taip pat atsižvelgiant į CK 3.3 str. įtvirtinto prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principo turinį ir tikslus, darytina išvada, kad teismo leidimas yra būtina sąlyga minėtam sandoriui sudaryti, t.y. tėvams nepilnamečio vaiko vardu priimti ar atsisakyti priimti palikimą nepriklausomai nuo nepilnamečio vaiko amžiaus. Vadinas, CK 3.188 str. 1 d. 2 p. vertintinas kaip *lex specialis* CK 2.8 str. 1 d. atžvilgiu, todėl

teismas neturi teisės atsisakyti priimti prašymo dėl teismo leidimo išdavimo.⁸ Gana dažnai apylinkių teismai nesivadovauja minėta LAT konsultacija ir atsisako išduoti teismo leidimą, motyvuodami, kad teismo leidimas nereikalingas, užtenka tėvų ar rūpintojų sutikimo.

Privalomoji palikimo dalis

CK 5.20 str. numato, kad palikėjo vaikai (įvairiajai), sutuoktinis, tėvai (įtėviai), kuriems palikėjo mirties dieną reikalingas išlaikymas, paveldi, nepaisant testamentu turinio, pusę tos dalies, kuri kiekvienam iš jų tektų paveldint pagal įstatymą (privalomoji dalis), jeigu testamentu neskirta daugiau. Jau 2002 m. LAT išsakė poziciją, kad išlaikymo reikalingumas yra preziumuojamas, kai toks asmuo palikėjo mirties dieną yra nepilnamečis, nedarbingas dėl savo amžiaus (sulaukęs senatvės pensijos amžiaus) ar sveikatos būklės (invalidumas), taip pat jei jis yra palikėjo sutuoktinis, auginantis bendrą savo ir palikėjo nepilnamečį vaiką. Išlaikymo reikalingumas preziumuojamas ir tada, kai įsiteisėjusiu teismo sprendimu iš palikėjo CK 5.20 str. nurodytiems asmenims buvo priteistas išlaikymas, taip pat palikėjo vaikams, gimusiems po jo mirties. Esant šioms aplinkybėms, teisė į privalomąją dalį yra preziumuojama ir minėtiems asmenims turi būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas į jiems priklausančią palikimo dalį. Kiti asmenys, pretenduojantys į palikimą, gali kreiptis į teismą, ginčydamiesi palikimo priėmimo teisėtumą bei išduotą paveldėjimo teisės liudijimą, motyvuodami tuo, kad palikėjo mirties dieną asmeniui išlaikymas nebuvo reikalingas. Išlaikymo reikalingumas, t.y. teisė į privalomąją dalį, gali būti pripažinta ir kitais atvejais, tačiau visais kitais atvejais išlaikymo reikalingumas nėra preziumuojamas ir turi būti nustatytas teismine tvarka.⁹ Šią LAT konsultaciją patvirtina ir vėlesnė šio teismo praktika.¹⁰ „Pagal CK 5.20 str. prasmę asmenys, kuriems reikalingas išlaikymas, yra mirusiojo įstatyminiai įpėdiniai, kuriems reikalingas išlaikymas, nes jie neturi pajamų arba jų turi nepakankamai dėl tam

⁸ LAT Civilinių bylų skyriaus 2004 m. rugsejo 23 d. konsultacija A3-110 // Teismų praktika Nr. 22, p. 349

⁹ LAT Civilinių bylų skyriaus 2002 m. kovo 1 d. konsultacija A3-58 // Teismų praktika Nr. 17, p. 455

¹⁰ 2005-06-01 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-323/2005

tikrų priešasčių, t.y. yra nedarbingi dėl ligos, amžiaus, yra nepilnamečiai, bedarbiai, toks pateikiamas sąrašas yra nebaigtinis. Gaunamos pajamos yra nepakankamos būtinoms gyvenimo reikmėms tenkinti“. Spręsdami išlaikymo reikalingumo klausimą, teismai privalo atsižvelgti į pretenduojančio į privalomąją palikimo dalį pajamų dydį (be pensijų ir kitų išmokų), į turimą nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turimą, turimus banko indėlius, vertybinius popierius ir kt. LAT konstatavo, kad kadangi „galioja palikėjo pensinio amžiaus sutuoktinio išlaikymo prezumpcija, todėl notaras, nustatęs, kad sutuoktinis atitinka formaliuosius subjektiškumo pagal CK 5.20 straipsnį kriterijus, turi išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į privalomąją palikimo dalį. <...> formaliųjų subjektiškumo kriterijų konstatavimas ne visada yra pagrindas išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į privalomąją palikimo dalį, pvz., esant ginčui tarp įpėdinių dėl kiekvienam priklausančios turto dalies“. ¹¹ Teismas taip pat pažymi, kad išlaikymas įpėdiniui turi būti reikalingas palikimo atsiradimo dieną. ¹² Todėl net ir tais atvejais, kai išlaikymo reikalingumas yra preziumuojamas, notaras, prieš išduodamas paveldėjimo teisės liudijimą, turėtų išsiaiškinti, ar faktai, lemiantys prezumpcijos galiojimą, egzistavo palikimo atsiradimo dieną.

LAT taip pat išaiškino, kad palikimo privalomosios dalies dydis nepriklauso nuo asmenų, pareiškusių prašymą paveldėti pagal įstatymą, skaičiaus, t.y. privalomosios dalies dydis priklauso nuo faktiškai esančių įstatyminių įpėdinių skaičiaus, nors ne visi iš jų išreiškė valią priimti palikimą. Notarui atsisakius išduoti konkrečios paveldimo turto dalies paveldėjimo teisės liudijimą ir vienam iš įpėdinių skundžiant tokį notaro atsisakymą bei prašant teismo įpareigoti notarą išduoti tokį liudijimą, teismas, pripažinęs notaro atsisakymą išduoti paveldėjimo teisės liudijimą neteisėtu, turi nustatyti pareiškėjui priklausančią paveldimo turto dalį ir įpareigoti notarą išduoti konkrečios paveldimo turto dalies paveldėjimo teisės liudijimą (CK 5.66 straipsnio 1 dalis). ¹³

Įpėdinių pagal įstatymą eilės ir paveldėjimas atstovavimo teise

CK 5.11 straipsnis nustato įpėdinių pagal įstatymą eiles. Antros eilės įpėdiniai paveldi pagal įstatymą tik tai nesant pirmos eilės įpėdinių arba jiems nepriėmus ar atsisakius palikimo, taip pat tuo atveju, kai iš visų pirmos eilės įpėdinių atimta paveldėjimo teisė. CK 5.12 str. reglamentuojamas paveldėjimas atstovavimo teise: palikėjo vaikaičiai ir provaikaičiai paveldi pagal įstatymą kartu su paveldinčiais atitinkamai pirmos arba antros eilės įpėdiniais, jeigu palikimo atsiradimo metu nebėra gyvo to iš jų tėvų, kuris būtų buvęs įpėdinis. LAT, atsižvelgdamas į minėtas teisės normas, savo praktikoje suformulavo dvi svarbias pozicijas:

1) Palikimo atsisakymas sudaro teisinį pagrindą paveldėti kitos eilės įpėdiniams tik tada, kai nėra kitų tos pačios eilės, kuriai priklauso atsisakiusysis, įpėdinių. ¹⁴ Todėl tais atvejais, kai, pvz., esant dviem pirmos eilės įpėdiniams vienas iš jų palikimą priima, o kitas atsisako, tai atsisakiusio palikimo įpėdinio vaikams neatsiranda nei teisė paveldėti atstovavimo teise, nei teisė paveldėti kaip antros eilės įpėdiniams.

2) Tam, kad vaikaičiui būtų pripažinta teisė paveldėti atstovavimo teise, yra būtinos tam tikros sąlygos: pirma, turi būti bent vienas pirmos eilės įpėdinis – toks, kuris įgyvendina savo paveldėjimo teisę, t.y. neatsiranda sąlygos paveldėti antros eilės įpėdiniams; antra, palikimo atsiradimo metu nebėra gyvo kito pirmos eilės įpėdinio (kurio vaikai būtų ir pretenduoja paveldėti atstovavimo teise). Kai nėra nė vieno pirmos eilės įpėdinio, tai palikėjo vaikaičiai paveldi kaip antros eilės įpėdiniai. ¹⁵

Paveldėjimo ir nuosavybės teisių atkūrimo teisiniai santykiai

LAT savo praktikoje ne kartą yra pasisakęs, kad „teisė atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turimą yra turinė teisė, taigi mirus šios teisės

¹¹ 2007-09-28 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-377/2007

¹² 2005-01-12 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-35/2005

¹³ 2004-11-15 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-588/2004//Teismų praktika Nr. 23

¹⁴ 2007-01-10 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-12/2007

¹⁵ 2006-11-14 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-537/2006

¹⁶ 1999-06-21 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-320/1999; 2004-11-15 LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-588/2004//Teismų praktika Nr. 23, p.59; LAT Civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 29 d. konsultacija A3-109, kt.

turėtoji, ji tampa palikimo dalimi ir paveldima bendra tvarka.¹⁶ Šioje byloje Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad teisė atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą yra turтинė teisė, todėl asmeniui, įstatymo nustatytais terminais išreiškusiam savo valią atkurti nuosavybės teises, mirus, ji paveldima bendrais pagrindais, o nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkuriamos LR piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą įstatymo 2 str. 2 d. nustatyta tvarka. Atkreiptinas dėmesys, kad paveldėjimo objektu negali būti žemės sklypas ar kitas nekilnojamasis turtas, į kurį paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo dieną dar nėra atkurtos nuosavybės teisės (tokiu atveju gali būti paveldima tik turтинė teisė atkurti nuosavybės teises).

Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 str. 1 d. 2 p. nustatyta, kad nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkuriamos asmenims, kuriems miręs turto savininkas testamentu paliko savo turtą, nors testamente nėra duomenų apie žemės palikimo faktą. Yra nuomonių, jog ši įstatymo nuostata reiškia, kad tik testamentinis įpėdinis, kuriam paliktas tam tikras turtas, nenurodant sąvokos „visą savo turtą“, turi teisę į nuosavybės teisės į palikėjo žemę atkūrimą. Šiuo klausimu LAT išaiškino, kad Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo reguliavimo visuomeninių santykių sritys bei tikslai yra kiti negu paveldėjimo teisės normų. Nurodytu įstatymu yra reglamentuojama nacionalizuoto ir kitaip neteisėtai nusavinto LR piliečių nekilnojamojo turto nuosavybės teisių pripažinimo bei atkūrimo tvarka ir sąlygos. Šio įstatymo 2 straipsnis nustato pretendentų atkurti nuosavybės teises ratą ir eiliškumą. Po asmens mirties atsiradusio palikimo paveldėjimo klausimus reglamentuoja tik CK paveldėjimo teisės normos. Taigi esant situacijai, kada testatorius testamentu paliko ne visą, o tik dalį turto, kita dalis, kuri liko testamentu nepaskirta, padalijama tarp įpėdinių pagal įstatymą.¹⁷ Jei asmuo, pretenduojantis atkurti nuosavybės teises, visą savo turtą testamentu paliko konkrečiam asmeniui (ar asmenims), tai ir teisė atkurti nuosavybės teises pereis testamentiniam įpėdiniui. Tačiau jei testamentu buvo palikta tik konkretus turtas ar dalis turto, nenurodant teisės į atkurtiną nekilnojamąjį turtą palikimo, tai teisė atkurti nuosavybės teises pereis įstatyminiams įpėdiniams.

Kiti su paveldėjimo teisiniais santykiais susiję klausimai

Dėl bažnytinės santuokos teisinių pasekmių

Kad bažnytinė santuoka sukeltų teises pasekmes, t.y. asmenys taptų sutuoktiniais ir įgytų asmenines neturtines teises bei pareigas (CK 3.7 str., 3.26 str.), ji turi būti pripažinta valstybės ir įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje. Asmuo palikėjo sutuoktinio (kaip įpėdinio) statusą, kuris sukelia civilines teises pasekmes, viena iš kurių – paveldėjimo teisės atsiradimas, turi būti įgijęs jau palikimo atsiradimo metu, t.y. palikėjo mirties momentu. LAT konstatavo, kad bažnytinė santuoka laikoma sudaryta ir sukels teises pasekmes nuo to momento, kai ji įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje, nuo tos dienos taikomas ir sutuoktinių turto teisinis režimas. Atsižvelgiant į šiuos LAT argumentus, galima teigti, kad jei palikimo atsiradimo dieną bažnytinė santuoka nebuvo įtraukta į apskaitą, tai paveldėjimo teisiniai santykiai tarp sutuoktinių neatsiras. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. IR-160 patvirtintomis Civilinės metrikacijos taisyklėmis (72 p.), santuokos įrašas civilinės metrikacijos įstaigoje gali būti įrašytas ir po sutuoktinio mirties.

Dėl paveldėjimo teisės liudijimo panaikinimo įpėdinių sudaryta taikos sutartimi

LAT išaiškino, kad kilus teisme ginčui dėl palikimo priėmimo ir jo padalijimo, palikimą nustatytu laiku priėmę įpėdiniai ir jį pavėlavę priimti asmenys gali tarpusavio nuolaidomis šį ginčą išspręsti taikiai, sudarydami taikos sutartį. Pagal ją šalys savo nuožiūra palikimą gali padalyti kitaip, negu nurodyta paveldėjimo teisės liudijime, o šį visą ar iš dalies panaikinti. Taikos sutartimi palikimą priėmę įpėdiniai gali savo nuožiūra pasidalinti jiems priklausantį turtą su kitais asmenimis (šiuo atveju – artimais giminėmis, nesančiais įpėdiniais). Aplinkybė, kad į taikos sutartį yra įtrauktas ne visas paveldėjimo teisės liudijime išvardytas turtas, nereiškia šios sutarties neteisėtumo ar palikimo priėmimo iš dalies. Dėl taikos sutartyje neapartito turto lieka galioti paveldėjimo teisės liudijimo dalis.

Renata Šerpytienė

Vilniaus m. 8-ojo notarų biuro notarė

PATVIRTINTI NEGALIMA STABDYTI

Kur notaro kablelio vieta juridinių asmenų sandoriuose?

Šis straipsnis yra skirtas atkreipti notarų, kitų teisininkų ir politikų dėmesį į notarams kylančias problemas, susijusias su įvairių juridinių asmenų dokumentų tvirtinimu. Steigiant juridinius asmenis, notaras tvirtina surašytų duomenų tikrumą, juridinio asmens steigimo dokumentų (filialo ar atstovybės nuostatų) atitiktį įstatymų reikalavimams ir faktą, kad steigimo dokumentus ar jų pakeitimus registruoti galima, nes įstatymuose nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės. Šis tvirtinimas įpareigoja notarą kruopščiai peržiūrėti visus steigiamos ar

jau įsteigtos bendrovės dokumentus. Nors mūsų valstybės teisinė bazė yra suregulavusi daugelį klausimų, susijusių su juridiniais asmenimis, vis dėlto notarai yra paliekami likimo valiai ir priversti savo darbe susidurti su daugybe atvejų, kurie nėra tiksliai reglamentuoti Lietuvos Respublikoje galiojančiais teisės aktais, ir tokiu būdu, be jokios nusistovėjusios praktikos, tik pagal savo teisinę sampratą priimti sprendimus, už kuriuos ir prisiima visišką atsakomybę, nors patys įstatymai palieka plačią galimybę notarams priimti skirtingus sprendimus, susidarius toms pačioms aplinkybėms.

Bendrovės steigimas

Šiuo metu visus juridinius asmenis (bendroves, individualias įmones, viešąsias įstaigas, labdaros ir paramos fondus ir kt.) registruoja valstybės įmonė Registrų centras. Juridinių asmenų registras (*toliau* – Registras) buvo steigiamas siekiant suvienodinti juridinių asmenų registravimo praktiką visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, supaprastinti registravimą, užtikrinti duomenų ir dokumentų viešumą, užtikrinti tinkamą trečiųjų asmenų interesų apsaugą. Iki šiol kaip ir dauguma valstybinių institucijų, taip ir Juridinių asmenų registras turi keletą trūkumų, susijusių su trūkstamos informacijos teikimu, kas apsunkina notarų ir kitų suinteresuotų institucijų darbą.

Kai bendrovę steigia vienas steigėjas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymu sudaromas bendrovės steigimo aktas. Tuo tarpu jeigu bendrovę steigia du ar daugiau steigėjų, sudaroma bendrovės steigimo sutartis. Didžiausia problema, su kuria notaras yra priverstas susidurti steigiant bendrovę, yra kaip tik tie atvejai, kada notarui yra pateikiama visas paketas dokumentų, susijusių su naujai steigiamą bendrove. Pagal pateiktus naujai steigiamos bendrovės dokumentus, šiai, steigiamai bendrovei, atstovauja iki bendrovės įregistravimo sušaukto steigiamojo susirinkimo metu išrinktas vienasmenis bendrovės valdymo organas – bendrovės vadovas. Įsteigus Juridinių asmenų registrą, pasikeitė registro duomenų teisinė galia. Įmonių registro duomenys įgyja teisinę galią nuo jų atsiradimo, o Registro duomenys įsigalioja nuo jų įregistravimo. Taigi direktorius, valdybos nariai ir asmenys, turintys teisę sudaryti sandorius juridinio asmens vardu, įgyja teises ir pareigas ne nuo jų išrinkimo ar paskyrimo, bet nuo įregistravimo Registre, jeigu įstatymuose nenumatyta kitaip. Pagal galiojantį Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymą, akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės vadovas pradeda eiti pareigas nuo jo paskyrimo. Tokiu atveju steigiamojo susirinkimo metu išrinktas bendrovės vadovas notarui pateikia visus

naujai steigiamos bendrovės steigėjų – akcininkų pasirašytus dokumentus:

1. Steigimo aktą arba atitinkamai steigimo sutartį.
2. Steigiamojo susirinkimo sprendimą arba protokolą su priedu apie steigėjų – akcininkų dalyvavimą.
3. Įstatus.
4. Sutikimą dėl bendrovės buveinės adreso registravimo.
5. Visas atitinkamai užpildytas su naujai steigiamos bendrovės įregistravimui reikalingas JAR formas.
6. Visus kitus su naujai steigiamos bendrovės steigimu susijusius dokumentus pagal būtinybę.

Taigi turėdamas visus teisingai parengtus ir steigėjų jau pasirašytus dokumentus, notaras privalo tik patvirtinti naujai steigiamos bendrovės dokumentų tikrumą, juridinio asmens steigimo dokumentų atitiktį įstatymų reikalavimams ir faktą, kad steigimo dokumentus registruoti galima, nes įstatymuose nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės. Tačiau: notarui pateiktuose naujai steigiamos bendrovės steigimo dokumentuose bei JAR formose nurodyti steigėjų (akcininkų), juridinio asmens valdymo organų narių gyvenamosios vietos adresai neatitinka tikrovės, lyginant juos su išrašais iš Gyventojų registro tarnybos. Tokiu atveju notaras neturi galimybės nustatyti ir papildomai reikalauti steigėjų pateikti dokumentų, įrodančių, jog asmuo tikrai gyvena tuo adresu, kurį nurodo JAR formose, juolab jog Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodoma, kad užtenka nurodyti steigėjo – fizinio asmens vardą, pavardę, asmens kodą ir gyvenamąją vietą, juridinio asmens pavadinimą, teisinę formą, kodą, buveinę, registrą, kuriame kaupiami ir saugomi duomenys apie šį asmenį, bei juridinio asmens atstovo vardą, pavardę, asmens kodą, gyvenamąją vietą. Ar nebūtų

tikslinga reikalauti, kad duomenys apie steigėją (akcininką) ar juridinio asmens valdymo organų narius atitiktų viešų registrų duomenis?

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003–11–12 nutarimu Nr. 1407 patvirtintuose Juridinių asmenų registro nuostatuose numatyta daugybė duomenų, kurie privalo būti kaupiami. Tačiau nėra galimybės operatyviai gauti duomenis apie bendrovės akcininkus, turimų akcijų skaičių bei jų pasikeitimus. Ši informacija leistų nustatyti, kurie iš balsavusių akcininkų turi įtakos priimtą svarbius sprendimus bendrovės veikloje. Atkreiptinas dėmesys, jog Juridinių asmenų registro teigimu, „duomenų naudotojai (tiek privatus juridiniai asmenys, tiek valstybės institucijos) dažnai kreipiasi į valstybės įmonę Registrų centrą prašydami pateikti informaciją apie bendrovės akcininkus. Atsižvelgiant į visuomenės poreikį gauti duomenis apie akcininkus, mano, kad būtų tikslinga kaupti duomenis apie akcininkus, turinčius ne mažiau kaip 1/20 visų bendrovės akcijų, vienoje vietoje, šiuo atveju Juridinių asmenų registro duomenų bazėje. Seimui priėmus atitinkamus Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimus, valstybės įmonė Registrų centras turėtų visas technines galimybes registruoti duomenis apie akcininkus“.

2006 m. sausio 8–14 dienomis Lietuvos Respublikoje vyko Europos Tarybos ekspertų komiteto dėl priemonių, skirtų kovai su pinigų plovimu (*Select Committee of Experts on the Evaluation of Anti Money Laundering Measures, MONEYVAL, formerly PC-R-EV, Council of Europe*) vertinimo vizitas, kurio metu Europos Tarybos deleguoti ekspertai vertino valstybėje veikiančių pinigų plovimo, terorizmo finansavimo užkardymo bei šių nusikaltimų prevencijos režimo efektyvumą. Europos Tarybos MONEYVAL komiteto uždaviniai yra plėsti ir stiprinti kovą su pinigų plovimu bei terorizmo finansavimu tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu. Valstybių narių vertinimo pagrindu MONEYVAL atlieka strateginį planavimą, formuoja kovos su pinigų plovimu bei terorizmo finansavimu politiką ir inicijuoja reikalingų ES teisės aktų, tarptautinių konvencijų, taip pat nacionalinių įstatymų

papildymus ar pakeitimus. Praėjus vertinimo vizitui Europos Taryba pateikia valstybei narei galutinę vertinimo ataskaitą (Evaluation Report), kurioje nurodomos privalomos įgyvendinti rekomendacijos dėl trūkumų, kurie buvo pastebėti vertinimo metu, ir nuolatos kontroliuoja, kaip minėtos rekomendacijos yra įgyvendinamos. Viena iš ekspertų vertinimo ataskaitoje minimų problemų – tai valstybinio centralizuoto akcininkų registro nebuvimas. Tai reiškia, kad ekspertai atkreipia ypatingą dėmesį į šią problemą ir mano, jog kompetentingos institucijos privalo turėti galimybę gauti duomenis apie bet kokios rūšies įmonių akcininkus bei akcininkų pasikeitimą, kadangi tokia informacija yra itin naudinga atliekant nusikalstamų veikų prevenciją ir tyrimus.

Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas taip pat yra pasisakęs, jog dabartiniu metu nustatyta tvarka neužtikrina galimybės operatyviai gauti informacijos apie tikruosius bendrovės naudos gavėjus, be to, nurodyta informacija gali būti lengvai klastojama. Pažymėtina, kad pagal šio departamento kompetenciją atliekamuose tyrimuose nepakankama informacija apie uždarytų akcinių bendrovių akcininkus neretai tampa esmine trūkstama grandimi tiriant grėsmę nacionaliniam saugumui keliančias veikas bei neleidžia visapusiškai ir laiku atlikti grėsmių analizės. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas pažymi, jog reikėtų iš esmės atsižvelgti į Europos Tarybos pinigų plovimo prevencijos priemonių vertinimo ekspertų komiteto (MONEYVAL) rekomendaciją – Juridinių asmenų registre kaupti duomenis apie 10 procentų ir daugiau bendrovės akcijų turinčius akcininkus, užtikrinti jų atnaujinimą ir pateikimą kompetentingoms institucijoms.

Pažymėtina, kad juridinio asmens dalyvis gali perleisti teisę balsuoti juridinio asmens dalyvių susirinkime (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.89 straipsnis). Bendrovės akcininkui perleidus balsavimo teisę, Juridinių asmenų registre neatsispindi konkretūs asmenys, turintys įtakos priimant sprendimus bendrovių visuotiniuose akcininkų susirinkimuose. Todėl pastaruoju metu vis dažniau susiduriama su viena iš tokių problemų, kaip nustatyti ir žinoti apie

juridinio asmens dalyvių savo balsavimo teisės perleidimą bet kuriam asmeniui (nebūtinai juridinio asmens dalyviui) balsuoti juridinio asmens dalyvių susirinkime. Būtų tikslinga, jog bendrovės vadovas apie balsavimo teisės perleidimą praneštų juridinių asmenų registruir ir ši informacija būtų matoma viešame registre, tokiu būdu nesukeltų jokių abejonių notarams dėl bendrovės priimtų sprendimų įgyvendinimo teisėtumo.

Įstatinio kapitalo didinimas

Pagal galiojančius teisės aktus, bendrovės įstatinis kapitalas didinamas visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu. Bendrovės įstatinis kapitalas didinamas:

- išleidžiant naujas akcijas;
- padidinant išleistų akcijų nominalią vertę.

Įstatinis kapitalas gali būti didinamas:

- papildomais įnašais;
- iš bendrovės lėšų.

Didinti įstatinį kapitalą bendrovė gali tik tada, kai visiškai apmokėtas jos įstatinis kapitalas (paskutinės laidos akcijų emisija). Dokumentas, patvirtinantis sprendimą padidinti įstatinį kapitalą, per 10 dienų turi būti pateiktas Juridinių asmenų registruir. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad sprendimas didinti (mažinti) įstatinį kapitalą turi būti ne tik pateiktas Juridinių asmenų registruir, bet ir įregistruotas kaip registro duomuo, nes praktikoje pasitaiko atvejų, kai Juridinių asmenų registras gauna sprendimą, bet paskui atsisako jį įregistruoti. Todėl notarui nepakanka pateikto sprendimo su Juridinių asmenų registro spaudu „Gauta“, o turi būti jau įregistruotas sprendimas Juridinių asmenų registre.

Reikėtų pažymėti, jog Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 49 str. 4 d. nurodo, kad dokumentas, patvirtinantis sprendimą padidinti įstatinį kapitalą, per 10 dienų nuo sprendimo priėmimo turi būti pateiktas juridinių asmenų registro tvarkytojui. Bet praktikoje pasitaiko daug atvejų, kai šis dokumentas yra pateiktas Juridinių asmenų registruir ir praėjus nustatytam terminui. Vėl kyla

klausimas, kaip elgtis notarui, kai terminas, kuris yra nurodytas akcinių bendrovių įstatyme, yra praleistas? Ar tokiu atveju notaras turi teisę atsisakyti tvirtinti bendrovės įstatus, susijusius su įstatinio kapitalo didinimu, akivaizdžiai matydamas išrašą iš Registro apie bendrovę, jog dokumentas, patvirtinantis sprendimą padidinti įstatinį kapitalą, nebuvo per 10 dienų pateiktas Registro tvarkytojui, o pateiktas vėliau – tarkim, praėjus 1 mėnesiui nuo sprendimo priėmimo dienos? Kokį sprendimą tokiu atveju notaras turėtų priimti, kai jam yra pateikiami visi teisingai parengti ir pasirašyti dokumentai, susiję su bendrovės įstatinio kapitalo didinimu, ir yra pateikti nepraėjus 6 mėnesiams nuo sprendimo priėmimo dienos? Ar notaras, matydamas, kad bendrovės vadovas pažeidė numatytus įstatymo reikalavimus, tačiau matydamas ir tai, jog Registro tvarkytojas vis dėlto vėliau priėmęs tokį prašymą jį užregistravo, turėtų nekreipti į tai dėmesio ir, traktuodamas šį įstatymo reikalavimą kaip dispozityvią normą, patvirtinti dokumentus, susijusius su bendrovės įstatinio kapitalo didinimu?

Gal yra galimybė prašyti juridinių asmenų registro pažymos, kad šis dokumentas pateiktas juridinių asmenų registruir ir nepraleidus aukščiau nurodyto termino, tik jo įregistravimas užtruko ilgiau.

Registro tvarkytojas paprastai daro įrašą, jog bendrovės įstatinis kapitalas didinamas jį apmokant papildomais įnašais, tačiau dažnai praktikoje pasitaiko atvejų, kad iš tikrųjų įstatinis kapitalas didinamas iš balanse esančių išpareigojimų, t.y. konvertuojant/padengiant skolą, kuri atsirado akcininkui paskolinus pinigus pačiai bendrovei. Kyla klausimas, ar neturėtų notaras reikalauti bendrovės vadovo, kad šis patikslintų įrašą Registre, kur būtų konkrečiai nurodoma, kokiu būdu bus didinamas bendrovės įstatinis kapitalas ir kaip jis bus apmokėtas?

Dalį šių klausimų greičiausiai išspręs patys notaras kartu su Lietuvos notarų rūmais, tačiau kita dalis klausimų yra susijusi su iškilusiu poreikiu keisti teisės aktus. Aš, kaip kasdien su tokiais daugiaprasmiškais klausimais savo darbe susidurianti notarė, tikiuosi, kad šie pastebėjimai bus tinkamai įvertinti atitinkamų institucijų.

Indrė Kavoliūnienė

Vilniaus 32-ojo notarų biuro teisininkė

NEKILNOJAMOJO TURTO LIETUVOJE ĮSIGIJIMO RIBOJIMAI: TEISINIAI ASPEKTAI

Pastaraisiais metais Lietuvoje itin suaktyvėjus nekilnojamojo turto rinkai, ėmus sparčiai augti ekonomikos lygiui bei paspartėjus urbanizacijos procesams, visuomenėje pastebimai suaktyvėjo nekilnojamojo turto pirkimo ir pardavimo santykiai. Užtikrinus laisvą asmenų judėjimą tarp valstybių bei padidėjus migracijos srautams, padaugėjo ir užsienio subjektų investicijų į Lietuvoje esantį nekilnojamąjį turtą. Prognozuojama, kad domėjimasis nekilnojamojo turto investicijomis bent jau artimiausiu metu neturėtų slūgti.

Kokius nekilnojamojo turto objektus ir kokiomis sąlygomis asmenys gali įsigyti bei kokie yra pagrindiniai ribojimai ir reikalavimai, egzistuojantys Lietuvos Respublikoje esančio nekilnojamojo turto įsigijimo rinkoje.

Ribojimai įsigyjant nekilnojamąjį turtą priklauso ne tik nuo nekilnojamojo turto rūšies, bet ir nuo turto įsigyjančio subjekto, o žemės sklypų įsigijimo atveju – ir nuo žemės sklypo naudojimo paskirties.

Kas Lietuvos Respublikoje turi teisę įsigyti nekilnojamąjį turtą?

LR civilinis kodeksas nustato, kad nekilnojamojo daikto pirkimo ir pardavimo sutarties šalimis gali būti bet kurie įstatymų reikalavimus atitinkantys civilinės teisės subjektai – Lietuvos Respublikos ir užsienio fiziniai arba juridiniai asmenys, išskyrus tam tikras išimtis.

Lietuvos Respublikos piliečiai ir Lietuvos Respublikoje registruoti privatūs juridiniai asmenys turi teisę sudaryti visus be išimties nekilnojamojo turto pirkimo ir pardavimo sandorius ir nuosavybės teise įsigyti bet kokį Lietuvos Respublikoje registruotą įstatymų reikalavimus atitinkantį nekilnojamąjį turtą. Tuo tarpu užsienio subjektams, siekiantiems įsigyti nekilnojamąjį turtą Lietuvos Respublikoje, taikomi tam tikri reikalavimai.

Užsienio subjektai – tai užsieniečiai (užsienio valstybių piliečiai ir užsienio valstybių nuolatiniai

gyventojai, taip pat Lietuvos Respublikos nuolatiniai gyventojai, neturintys Lietuvos Respublikos pilietybės) ir užsienio juridiniai asmenys (užsienio valstybėje įsteigta įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teisių bei pareigų, būti ieškovu ar atsakovu teisme), taip pat kitos užsienio organizacijos (užsienio valstybėse įsteigtos organizacijos, neturinčios juridinio asmens statuso, tačiau turinčios civilinį teisingumą pagal tų valstybių įstatymus).

Visi be išimties užsienio subjektai lygiomis teisėmis su LR subjektais turi teisę nuosavybės teise įsigyti Lietuvos teritorijoje esančius pastatus, statinius, įrenginius, patalpas ar kitus atitinkamus nekilnojamuosius daiktus, išskyrus išimtis, nustatytas teisės aktuose.

Išimties, ribojančios užsienio subjektų teisę įsigyti nekilnojamąjį turtą Lietuvos Respublikoje, numatytos tik žemės sklypų atžvilgiu. Tai aiškinama tuo, jog Lietuvos teritorijoje esanti privačios nuosavybės teise asmenims priklausanti žemė yra Lietuvos valstybės teritorijos sudedamoji dalis. Visuotinai pripažįstama, jog valstybės teritorija – tai vienas svarbiausių valstybės elementų, iš dalies turintis įtakos ir šalies valstybingumui, todėl reikalavimams, susijusiems su nuosavybės teisės į Lietuvos teritorijoje esančią žemę įgijimu, turi būti taikomi specialūs reikalavimai bei padidinti apsaugos kriterijai.

Užsienio subjektai, nustatyta tvarka ir sąlygomis Lietuvoje turintys teisę nuosavybės teise įsigyti žemę, vidaus vandenį ir miškus, nurodyti LR Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo konstituciniame įstatyme.

Nuosavybės teise įsigyti žemę, vidaus vandenį ir miškus gali tik Lietuvos pasirinkti europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkantys užsienio subjektai. Lietuvos pasirinkti europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkantys asmenys – tai šių valstybių piliečiai ir nuolatiniai gyventojai, taip pat šiose valstybėse įsteigti užsienio juridiniai asmenys bei kitos užsienio organizacijos: Europos Sąjungos valstybės narės, valstybės, sudariusios Europos sutartį (Asociacijos sutartį) su Europos bendrijomis bei jų šalimis narėmis, valstybės Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos narės, valstybės Šiaurės Atlanto Sutarties

Organizacijos (NATO) narės bei valstybės Europos ekonominės erdvės susitarimo dalyvės. Minėtus kriterijus atitinkančių valstybių sąrašė šiuo metu yra 41 valstybė: Airija, Australija, Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Danija, Didžioji Britanija, Estija, Graikija, Islandija, Ispanija, Italija, Japonija, JAV, Kanada, Kipras, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Lichtenšteinas, Liuksemburgas, Makedonija, Malta, Meksika, Naujoji Zelandija, Nyderlandai, Norvegija, Pietų Korėja, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Turkija, Vengrija ir Vokietija. Laikoma, kad Lietuvos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus taip pat atitinka LR pilietybės neturintys LR nuolatiniai gyventojai.

Europinės ir transatlantinės integracijos kriterijų neatitinkantys užsienio subjektai nuosavybės teise žemės, vidaus vandenų ir miškų Lietuvos Respublikoje įsigyti negali, tačiau gali juos valdyti ir naudoti (pavyzdžiui, nuomotis) įstatymų nustatyta tvarka.

Žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemės įsigyti gali ne kiekvienas

Reikalavimai pirkėjui, ketinančiam įsigyti žemės sklypą Lietuvos Respublikoje, priklauso ne tik nuo to, ar pirkėjas yra LR, ar užsienio subjektas, tačiau ir nuo įsigyjamo žemės sklypo naudojimo paskirties. Lietuvai tapus ES nare, užsienio subjektai, atitinkantys europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus, turi teisę nuosavybės teise įsigyti bet kokios paskirties žemės, miškų ir vidaus vandenų ta pačia tvarka ir tomis pačiomis sąlygomis kaip ir LR piliečiai ir juridiniai asmenys, išskyrus išimtis, susijusias su žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemės įsigijimu.

Ribojimas įsigyti žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemę europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkantiems užsienio subjektams taikomas pereinamuoju septynerių metų laikotarpiu, skaičiuojamu nuo Lietuvos įstojimo į ES. Tai reiškia, kad minėti užsienio subjektai iki pereinamojo laikotarpio pabaigos, t.y. iki 2011 m. gegužės 1 d., žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemės įsigyti negali. Šiam laikotarpiui suėjus, europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus

atitinkantys užsienio subjektai turės teisę įsigyti bet kokią Lietuvoje esantį nekilnojamąjį turtą lygiomis teisėmis su LR subjektais.

Nustatyto ribojimo išimtis numatyta tik dviem atvejais:

1. Ribojimas įsigyti žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemės netaikomas užsieniečiams, kurie ne mažiau kaip trejus metus nuolat gyveno Lietuvoje ir vertėsi žemės ūkio veikla;

2. Užsienio juridiniams asmenims bei kitoms užsienio organizacijoms, įsteigusioms Lietuvoje atstovybes ar filialus.

Speciali tvarka yra nustatyta žemės sklypų, kuriuos paveldėjo įpėdiniai, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negalintys turėti nuosavybės teisių į žemę, paveldėjimo atvejais. Tarkime, į notarą kreipėsi LR pilietis su prašymu sudaryti testamentą, kuriuo testatorius pageidauja palikti jam nuosavybės teise priklausantį žemės ūkio paskirties žemės sklypą Rusijos piliečiui. Šiuo atveju notaro pareiga – išaiškinti testatoriui, jog esant dabartiniam teisiniam reguliavimui, Rusijos pilietis žemės ūkio paskirties žemės nuosavybės teise įsigyti negali, nepriklausomai nuo turto įsigijimo pagrindo, o testatoriui pageidaujant tokį testamentą sudaryti, atskleisti tokio testamento vykdymo procedūrą, kuri reglamentuojama specialiomis Vyriausybės nutarimu patvirtintomis taisyklėmis.

Sudarius testamentą ir testatoriui mirus, notaras, vykdydamas testamentą, įpėdinio prašymu įstatymų nustatyta tvarka išduoda įpėdinui paveldėjimo teisės liudijimą, kuriame nurodo, kad įpėdinis, paveldėjęs žemės sklypą, turi teisę tik į pinigų sumą, gautą paveldėtą žemės sklypą pardavus. Gavęs paveldėjimo teisės liudijimą, įpėdinis turi kreiptis į apskrities viršininką su prašymu parduoti paveldėtą žemės sklypą jo nurodytam pirkėjui arba aukcione. Žemės sklypą pardavus, įpėdinis apie tai informuojamas ir už sklypą gautos lėšos, atskaičius žemės sklypo pardavimo išlaidas, pervečiamos įpėdinui.

Lietuva – ne pirmoji ir ne vienintelė pasaulio valstybė, ėmusi riboti nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą įsigijimą. Panašios priemonės buvo taikomos

ir Danijos Karalystės istorijoje, tačiau po tam tikro laiko šių priemonių, kaip nepasiteisinusių, buvo atsisakyta ir visi atitinkami ribojimai panaikinti.

Kaip užsieniečiai tampa ne užsieniečiais

Minėtas konstitucinis įstatymas nėra taikomas Lietuvoje įsteigtiems juridiniams asmenims, nepaisant į juos investuoto kapitalo kilmės. Nepriklausomai nuo to, Lietuvoje registruotas juridinis asmuo, įsteigtas Lietuvos ar užsienio subjektų, laikomas LR subjektu, taigi ir jokie nurodyti ribojimai įsigyti žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemę užsienio subjektų Lietuvoje įsteigtam juridiniam asmeniui netaikomi. Šie asmenys turi teisę tomis pačiomis sąlygomis kaip ir kiti LR subjektai įsigyti bet kokią Lietuvoje esantį nekilnojamąjį turtą, įskaitant žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemę.

Nors minėtais draudimais buvo siekta užsienio subjektams nustatyti tam tikrus ribojimus, palyginti su LR subjektais, nuosavybės teise įsigyti nekilnojamąjį turtą, tačiau reikia pripažinti, kad praktikoje šio tikslo pasiekta nebuvo, kadangi palikta atvira galimybė užsienio subjektams išvengti pilietybės reikalavimų, veikiant per Lietuvoje įregistruotą juridinį asmenį.

Spekuliacijos žeme ir „saugiklių įstatymas“

Lietuvos Respublikoje esanti žemės ūkio paskirties žemė, atsižvelgiant į politinės bei ekonominės padėties kitimą, valstybės ilgametės tradicijas bei susiformavusias vertybes, laikoma nekilnojamojo turto objektu, kuriam turi būti taikomi papildomi apsaugos reikalavimai bei aukštesni nuosavybės teisės į tokius objektus įsigijimo kriterijai.

Valstybė yra linkusi kontroliuoti tokios žemės įsigijimo, valdymo bei perleidimo, taip pat žemės paskirties keitimo bei kitus klausimus. Šie klausimai yra reglamentuojami specialiame Žemės ūkio paskirties įsigijimo laikinajame įstatyme, kuris teisinėje literatūroje perkeltine prasme dar vadinamas „saugiklių įstatymu“. Istoriskai šio įstatymo priėmimo tikslas buvo nustatyti papildomus žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo apribojimus, atsižvelgiant į LR Konstitucijos 47 str. pataisos priėmimą, kuria buvo išplėstas asmenų,

turinčių teisę įsigyti žemę Lietuvoje, ratą. Minėtas įstatymas buvo priimtas tiek siekiant išvengti spekuliacijos žeme, tiek norint apriboti užsienio subjektų galimybes įsigyti žemės Lietuvos Respublikoje. Jau po Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo įsigaliojimo buvo priimtas aukščiau minėtas LR Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo konstitucinis įstatymas, kuris nustatė su Lietuvos stojimo į ES sutartimi suderintas nuostatas dėl pereinamojo septynerių metų laikotarpio. Taigi stengiantis apsaugoti lietuviškas žemes nuo užsienio investuotojų, Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinuoju įstatymu buvo suvaržytos tik LR subjektų teisės, kadangi iki pereinamojo septynerių metų laikotarpio nuo Lietuvos įstojimo į ES pabaigos jis, atsižvelgiant į tam tikras išimtis, bus taikomas tik LR subjektams.

Trys pagrindiniai suvaržymai

Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinasis įstatymas nustato tris pagrindinius suvaržymus:

1. Maksimalų leistiną nuosavybės teise įsigyti žemės ūkio paskirties žemės plotą;
2. Draudimą asmenims, pasinaudojusiems pirmumo teise įsigyti valstybinę žemės ūkio paskirties žemę, keisti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį anksčiau kaip praėjus penkeriems metams nuo šios žemės įsigijimo dienos;
3. Draudimą perleisti įsigytą žemės sklypą tretiesiems asmenims anksčiau kaip praėjus penkeriems metams nuo šios žemės įsigijimo dienos, jeigu žemės ūkio paskirties žemės kainai buvo taikytas kainą mažinantis koeficientas.

Šiuo metu vienas asmuo gali įsigyti tiek žemės ūkio paskirties žemės, kad bendras jo įgytos žemės ūkio paskirties žemės plotas būtų ne didesnis kaip 500 hektarų, iš kurių bendras iš valstybės įgytos žemės ūkio paskirties žemės plotas negali viršyti 300 hektarų. Vienintelė išimtis, kai gali būti nukrypta nuo maksimalaus ploto reikalavimo – tai atvejai, kai žemė įsigijama paveldėjimo ir nuosavybės teisės atkūrimo būdais.

Svarbu žinoti, kad į nurodytą maksimalų žemės ūkio paskirties žemės plotą nėra įskaičiuojama asmens

įsigyjama žemės ūkio (sodų) paskirties žemė – asmens įsigyjamiems sodininkų bendrijų sodų žemės sklypams minėtas įstatymas netaikomas.

Žemės ūkio paskirties žemė yra išskirtinės vertės ribotas gamtos išteklius, jos kokybė ir plotai su derlinguoju dirvožemiu nuolat mažėja dėl pramoninio poveikio, urbanistinės plėtros, kitų veiksnių. Kad būtų išsaugomos žemės ūkio paskirties žemės naudingosios savybės, įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti aiškius žemės ūkio paskirties žemės keitimo į kitos paskirties žemę kriterijus. Keičiant žemės paskirtį turi būti paisoma ir viešojo intereso.

Įstatymas numato draudimą asmenims, pasinaudojusiems pirmumo teise įsigyti valstybinę žemės ūkio paskirties žemę, keisti pagrindinę tikslinę šios žemės naudojimo paskirtį anksčiau kaip praėjus 5 metams nuo šios žemės įsigijimo dienos. Nustačius, jog pirmumo teise įsigyta valstybinė žemės ūkio paskirties žemė naudojama ne pagal paskirtį, valstybė įgyja teisę atpirkti šią žemę už tą pačią kainą, už kurią ji buvo įsigyta iš valstybės.

Praktikoje dažnai kyla diskusijų dėl šios nuostatos taikymo apimties, t.y. kokiems asmenims šis apribojimas turi būti taikomas? Ar draudimas keisti žemės naudojimo paskirtį taikomas tik asmeniui, pagal šį įstatymą pasinaudojusiam pirmumo teise įsigyti žemės ūkio paskirties žemės sklypą, ar ir paskesniems tokio žemės sklypo įgijėjams, šiam asmeniui perleidus nuosavybės teisę į žemės sklypą, nepraėjus minėtam 5 metų laikotarpiui?

Praktikoje ši nuostata taikoma remiantis plečiamuoju išaiškinimu, t.y. nurodytas 5 metų terminas yra faktiškai pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai asmuo, pasinaudodamas pirmenybės teise, įsigijo sklypą, ir baigiasi suėjus 5 metams, nepriklausomai nuo to, kiek kartų ir kokiomis sąlygomis per tą laikotarpį jis buvo perleistas ir kas tuo metu yra to žemės sklypo savininkas.

Tuo atveju, jei asmeniui įsigyjant žemės ūkio paskirties žemės sklypą žemės kainai buvo taikytas kainą mažinantis koeficientas, asmuo, įsigijęs tokį žemės sklypą, teisę jį perleisti kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims įgyja ne anksčiau kaip praėjus 5 metams nuo šios žemės įsigijimo dienos.

Dangyra Bružienė

Lietuvos notarų rūmų specialistė

Nauji notariai: teisininkai, nebuvę asesoriais ir asesoriai 2003-2007 m.

Metai	Teisininkai	Asesoriai
2003	5	1
2004	11	4
2005	22	3
2006	23	4
2007	15	3

Šiuo metu asesoriaus praktiką yra atlikę 18 asmenų, iš jų 2 asesoriai laimėjo konkursą notaro pareigoms užimti, bet dar nedirba notariais - M. Sipavičius ir D. Baranauskas.

2007.12.29 informacija

Notarų skaičius Lietuvoje 2007 metais

Vilniaus apygarda		
	Notarų biurai	Notariai
Vilnius	42	54
Druskininkai	2	3
Visaginas	2	2
Ignalinos raj.	2	2
Molėtų r.	2	2
Šalčininkų r.	2	2
Širvintų r.	2	2
Švenčionių r.	3	3
Trakų r.	3	3
Ukmergės r.	3	3
Varėnos r.	1	1
Vilniaus r.	7	8
Zarasų r.	2	2
Elektrėnų saviv.	2	2
Viso:	75	89

Kauno apygarda		
	Notarų biurai	Notariai
Alytaus m.	5	5
Kaunas	25	31
Marijampolė	6	6
Alytaus r.	2	2
Jonavos r.	3	4
Jurbarko r.	2	3
Kaišiadorių r.	3	3
Kauno r.	5	5
Lazdijų r.	2	2
Prienų r.	3	3
Šakių r.	2	2
Vilkaviškio r.	2	2
Kalvarijos saviv.	1	1
Viso:	61	69

Klaipėdos apygarda		
	Notarų biurai	Notariai
Klaipėda	13	17
Palanga	2	3
Klaipėdos r.	3	3
Kretingos r.	3	3
Plungės r.	3	3
Skuodo r.	1	2
Šilalės r.	1	2
Šilutės r.	3	3
Tauragės r.	3	3
Rietavo saviv.	1	1
Viso:	33	40

Šiaulių apygarda		
	Notarų biurai	Notariai
Šiauliai	6	9
Akmenės r.	1	1
Joniškio r.	1	2
Kelmės r.	2	2
Mažeikių r.	3	5
Pakruojo r.	2	2
Radviliškio r.	2	2
Raseinių r.	1	2
Šiaulių r.	3	3
Telšių r.	4	4
Viso:	25	32

Panevėžio apygarda		
	Notarų biurai	Notariai
Panevėžys	7	7
Anykščių r.	1	2
Biržų r.	2	2
Kėdainių r.	2	3
Kupiškio r.	1	2
Panevėžio r.	2	2
Pasvalio r.	2	2
Rokiškio r.	3	3
Utenos r.	3	3
Viso:	23	26

Notariai Lietuvoje		
Apygarda	Notarų biurai	Notariai
Vilniaus	75	89
Kauno	61	69
Klaipėdos	33	40
Šiaulių	25	32
Panevėžio	23	26
Viso:	217	256
Moterys		226
Vyrai		30

KONSULTACIJOS

Vaidota Majūtė

Lietuvos notarų rūmų konsultantė - teisininkė

PAVELDĖJIMAS, NUOSAVYBĖ, ŽEMĖS SANDORIAI, PALIKIMAI, ĮGALIOJIMAI

DĖL BANKO SEIFE ESANČIO TURTO PAVELDĖJIMO

Tais atvejais, kai palikėjas buvo sudaręs su banku seifo nuomos sutartį, sprendžiant seife esančių vertybių paveldėjimo klausimą, rekomenduojama įpėdiniui išduoti dokumentą, patvirtinantį jo, kaip įpėdinio, statusą. Su šiuo notaro išduotu dokumentu įpėdinis turėtų kreiptis į antstolį ir kartu nuvykti į banką, kur dalyvaujant banko darbuotojui būtų atidarytas seifas ir antstolis konstatuotų faktines aplinkybes, nurodydamas faktinių aplinkybių konstatavimo protokole, kas buvo rasta seife. Antstolio sudaryto dokumento pagrindu notaras galėtų išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į banko seife esantį paveldimą turtą. Įpėdinis, pateikęs bankui paveldėjimo teisės liudijimą, galės pasiimti seife esantį turtą.

DĖL NUOSAVYBĖS FORMOS NURODYMO SUTARTYJE

2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs Civilinis kodeksas įtvirtina 3 nuosavybės formas: asmeninę, bendrąją dalinę ir bendrąją jungtinę nuosavybę. CK

3.88 str. 3 d. numato, kad turto, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, savininkai viešame registre turi būti nurodyti abu sutuoktiniai. Kai turtas įregistruotas tik vieno sutuoktinio vardu, jis pripažįstamas kaip bendroji jungtinė nuosavybė, jeigu registre jis nurodytas kaip bendroji jungtinė nuosavybė. Ši norma nustato sąlygas, kurioms esant turtas bus laikomas bendrąja jungtine nuosavybe. Nesant įstatymo numatytų sąlygų, net jei turtas buvo įgytas santuokos metu, o vedybų sutartis nesudaryta, turtas laikomas asmenine nuosavybe. Tokios pozicijos laikosi ir Aukščiausiasis Teismas (civ. b. Nr. 3K-3-522/2007, 2007 m. lapkričio 30 d. nutartis: „Turtas, įregistruotas viešajame registre tik vieno sutuoktinio vardu, nesant nuorodos, kad jis yra bendroji jungtinė nuosavybė, bus laikomas asmenine jo nuosavybe, kol neįrodyta kitaip. Ši asmeninės nuosavybės prezumpcija gali būti paneigta tik teisme, todėl jos nenuginčijus teisme, niekas, ypač valstybės įgaliotas asmuo, pvz., notaras, negali atsisakyti taikyti CK 3.88 straipsnio 3 dalies, nesant teismo sprendimo, kuriuo turtas būtų pripažintas sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe. Notaras neturi teisės konkrečiu atveju savarankiškai vertinti ir paneigti

įstatyme nustatytos prezumpcijos“). Atkreipiame dėmesį, kad *tvirtinant pirkimo ir pardavimo bei kitas turto perleidimo sutartis, būtina nurodyti nuosavybės formą, kuria pirkėjas (igijėjas) įsigyja turtą (t.y. asmenine, bendrąja jungtine ar bendrąja daline). Nurodymas sutartyje, kad asmuo perka (įsigyja) turtą nuosavybėn, nenurodant konkrečios nuosavybės formos, yra ydingas ir gali būti pagrindas kilti teisiniams ginčams bei notaro, patvirtinusio tokią sutartį, atsakomybei.*

Notaras, siekdamas nustatyti, kokia nuosavybės forma turtas įsigyjamas, turi patikrinti Gyventojų registro tarnybos duomenų bazę (santuokinei padėčiai išsiaiškinti) bei Vedybų sutarčių registrą. Tais atvejais, kai turtą įsigyja užsienio pilietis ir Lietuvos duomenų bazėse informacijos apie jį nėra, jis turi raštiškai patvirtinti, kad sandorio sudarymo metu nėra sudaręs santuokos. Jei užsienio pilietis yra sudaręs santuoką užsienio valstybėje, notarui turi būti pateiktas apostilizuotas ir išverstas tos užsienio valstybės išduotas santuokos liudijimas, taip pat jei yra sudaryta, apostilizuota ir išversta vedybų sutartis.

CK 3.88 straipsnio 3 d. įtvirtinta prezumpcija įsigaliojo kartu su Civiliniu kodeksu, t.y. nuo 2001 m. liepos 1 d., todėl ji taikytina tik santykiams, atsiradusiems po Civilinio kodekso įsigaliojimo. Jei turtas buvo įsigytas galiojant senajam Civiliniam kodeksui, tai minėta prezumpcija negalioja – turtas, įsigytas santuokos metu, bus laikomas bendrąja jungtine nuosavybe, net jei viešame registre jis įregistruotas tik vieno sutuoktinio vardu, o nuosavybės forma nenurodyta.

Rekomenduojama CK 3.88 str. 3 d. įtvirtinta prezumpcija vadovautis atsargiai. Nekilnojamojo turto registro įstatymo 19 straipsnis įtvirtina galimybę abiejų sutuoktinių rašytiniu prašymu įregistruoti bendrąją jungtinę nuosavybę į konkretų daiktą, jei dokumente, kurio pagrindu registruojama daiktinė teisė, nenurodyta, kad nekilnojamas daiktas įsigytas bendrosios jungtinės nuosavybės teise. Todėl tvirtinant nekilnojamojo daikto, kurio nuosavybės forma viešajame registre nenurodyta, tačiau žinoma, kad daiktas įsigytas santuokos metu, perleidimo ar suvaržymo sandorį, reikėtų pasiūlyti

sutuoktiniais įregistruoti registre bendrosios jungtinės nuosavybės formą.

DĖL KADASTRINIŲ MATAVIMŲ BŪTINUMO TVIRTINANT ŽEMĖS SANDORIUS

Iki 2007 m. gruodžio 31 d. kadastriniai matavimai galėjo būti atliekami dviem būdais:

- Kai žemės sklypų kadastriniai matavimai atliekami nustatant jų ribų posūkio taškų koordinatas grafiškai pagal paskiausiai atnaujintą kartografinę medžiagą (*preliminarūs matavimai*);

- Kai žemės sklypų kadastriniai matavimai atliekami nustatant žemės sklypų ribų posūkio taškų ir riboženklių koordinatas valstybinėje koordinatinių sistemoje (*geodeziniai matavimai*).

Geodeziniai matavimai pagal Nekilnojamojo turto kadastrą nuostatų 15 punktą privalomi šiais atvejais:

1. Įregistruotus Nekilnojamojo turto registre žemės sklypus padalijant, atidalijant, sujungiant ir atliekant jų amalgamaciją, išskyrus atvejus, kai atidalijami žemės ūkio paskirties žemės sklypai ir miškų ūkio paskirties žemės sklypai kaimo gyvenamojoje vietovėje sugrąžinti bendrąja daline nuosavybe natūra po 1997 m. liepos 1 dienos;

2. Keičiant įregistruotų Nekilnojamojo turto registre žemės sklypų, kurių ribų posūkio taškų ir riboženklių koordinatės nenustatytos valstybinėje geodezinių koordinatinių sistemoje ar su šia sistema susietose vietinėse koordinatinių sistemose, pagrindinę tikslią žemės naudojimo paskirtį, būdą ir pobūdį;

3. Grąžinant, suteikiant ar perduodant nuosavybėn neatlygintinai kitos paskirties valstybinės žemės sklypus, esančius miesto gyvenamosiose vietovėse;

4. Parduodant, išnuomojant ar suteikiant panaudai kitos paskirties valstybinės žemės sklypus, išskyrus namų valdas kaimo gyvenamosiose vietovėse;

5. Žemės sklypo savininkui ar naudotojui pageidaujant;

6. Parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn, išnuomojant ir iš naujo pertvarkant sodininkų bendrijos žemės ar bendrijos teritorijose esančių sodų žemės sklypus, parengtus pagal žemėtvarkos ar detaliuosius planus;

7. Perleidžiant nuosavybėn privačią žemę (pagal sandorius) miestų gyvenamosiose vietovėse ir po 1995 m. birželio 1 d. miestams priskirtose teritorijose.

Nuo 2008 m. sausio 1 d. kadastriniai matavimai atliekami tik antruoju būdu, nustatant žemės sklypų ribų posūkio taškų ir riboženklių koordinates (X ir Y) valstybinėje koordinacinių sistemoje, t.y. atliekami tik geodeziniai matavimai.

Pagal Žemės įstatymą prie žemės sandorių privalo būti pridodamas žemės sklypo *planas*. Atkreipiame dėmesį, kad žemės sklypo schema tinka tik kai žemės sklypas nuomojamas ar perduodamas neatlygintinai naudotis iki trejų metų. Visais kitais atvejais prie žemės sandorių turi būti pridodamas būtent planas. Žemės sklypo planas turi būti parengtas Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pagal teritorijų planavimo dokumentą, kurio pagrindu šis žemės sklypo planas buvo suformuotas. Žemės sklypo plano rengimo tvarką nustato Nekilnojamojo turto kadastro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. 534 (Žin., 2002, Nr. 41–1539; 2005, Nr. 80–2899) bei Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 522 patvirtintos Nekilnojamojo turto objektų kadastrinių matavimų ir kadastro duomenų surinkimo bei tikslinimo taisyklės (Žin., 2003, Nr. 18–790). Pagal iki 2007 m. gruodžio 31 d. galiojusias nuostatas, žemės sklypo planas parengiamas atliekant preliminarius arba geodezinius matavimus. Žemės sklypo planas turi būti suderintas su žemėtvarkos skyriumi.

Nuo 2008 m. sausio 1 d. matininkai visais atvejais galės atlikti tik geodezinius matavimus, o

preliminarieji nebus atliekami. Tačiau jei notarui pateikiamas žemės sklypo planas parengtas atliekant preliminarius matavimus iki 2007 m. gruodžio 31 d., tai tokie planai laikomi atitinkančiais teisės aktų reikalavimus ir yra tinkami žemės sandoriui sudaryti, išskyrus Kadastro nuostatų 15 p. numatytus atvejus.

IŠVADOS:

1. Tvirtinant žemės sandorį, kadastriniai matavimai, atlikti nustatant žemės sklypų ribų posūkio taškų ir riboženklių koordinates valstybinėje koordinacinių sistemoje, t.y. geodeziniai matavimai, privalomi tik Kadastro nuostatų 15 punkte numatytais atvejais.

2. Visais kitais atvejais, nepatenkančiais į Kadastro nuostatų 15 punkto reguliavimo sferą, geodeziniai matavimai neprivalomi, t.y. tinka ir planas, parengtas iki 2007 m. gruodžio 31 d. atliekant preliminarius matavimus.

PASTABA

Perleidžiant sodininkų bendrijos sodo sklypą, esantį miesto teritorijoje*, visais atvejais turi būti atlikti geodeziniai matavimai.

* Lietuvos Respublikos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas numato, kad Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietovės skirstomos į miesto ir kaimo gyvenamąsias vietoves. Miesto gyvenamosioms vietovėms priskiriami miestai, kaimo gyvenamosioms vietovėms priskiriami miesteliai ir kaimai. Lietuvoje, pagal 2007 m. Statistikos departamento duomenis, yra 103 miestai. Jei žemės sklypas, dėl kurio sudaromas sandoris, yra miesto teritorijoje, visais atvejais turi būti atlikti žemės sklypo geodeziniai matavimai. Atkreiptinas dėmesys, kad visa miestų savivaldybių teritorija laikoma miestu, pvz.,

Vilniaus miesto savivaldybėje esantis žemės sklypas yra miesto teritorijoje, nors jo adresas: Vilniaus miestas, Galgių kaimas. Tuo tarpu rajonų savivaldybių teritoriją sudaro vienas ir daugiau miestų bei kaimai.

DĖL ĮGALIOJIMO ORIGINALO PAĖMIMO Į NOTARŲ DOKUMENTŲ ARCHYVĄ

Vienu įgaliojimu įgaliotinis gali būti įgaliojamas atlikti keletą skirtingų teisinių veiksmų skirtingose įstaigose ar institucijose, be to, tie veiksmai gali būti atliekami skirtingu laiku. Įgaliotinis, veikdamas atstovaujamojo vardu ir atlikdamas kiekvieną įgaliojime numatytą veiksmą, tretiesiems asmenims turi pateikti įgaliojimo originalą. Civilinio kodekso 2.148 straipsnio 3 d. numato įgaliotinio pareigą pasibaigus įgaliojimui nedelsiant jį grąžinti įgaliojotui ar jo teisių perėmėjams. Atsižvelgiant į šias nuostatas, rekomenduojama notarams, atlikusiems notarinių veiksmą, įgaliojimo originalą grąžinti įgaliotinui, o savo archyve prie dokumentų, susijusių su atliktu notariniu veiksmu, pasilikti įgaliojimo nuorašą.

DĖL PALIKIMO ATSIRADIMO VIETOS

Miręs asmuo buvo nedeklaravęs savo gyvenamosios vietos, bet buvo įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą A savivaldybėje. Mirusiajam priklausantis turtas yra B savivaldybėje. Kuris notaras turėtų vesti paveldėjimo bylą ir išduoti paveldėjimo teisės liudijimą įpėdiniui – savivaldybės A notaras ar savivaldybės B notaras?

Paveldėjimo bylos tvarkomos pas palikimo atsiradimo vietos notarą (Civilinio kodekso 5.50 str., 5.66 str.). Pagal Civilinio kodekso 5.4 straipsnyje įtvirtintą bendrą taisyklę, palikimo atsiradimo vieta laikoma paskutinė nuolatinė palikėjo gyvenamoji vieta. Civilinio kodekso 2.12 straipsnis

apibrėžia fizinio asmens nuolatinę gyvenamąją vietą, nurodymas, kad ji reiškia asmens teisinį santykį su valstybe ar jos teritorijos dalimi, kaip asmeninių, socialinių ir ekonominių interesų buvimo vieta.

Asmens gyvenamoji vietovė yra pagrindinis kriterijus nustatant palikimo atsiradimo vietą. Jei asmens paskutinė nuolatinė gyvenamoji vieta nėra žinoma ar neapibrėžta konkrečiu adresu, Civilinio kodekso 5.4 straipsnis įtvirtina papildomus kriterijus, padedančius nustatyti palikimo atsiradimo vietą (vieta, kur palikėjas 6 mėn. prieš mirtį daugiausia gyveno, turto buvimo vieta, sutuoktinio gyvenamoji vieta, transporto priemonių registracijos vieta ir kt.). Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo 4 straipsnyje numatyta, kad gyvenamosios vietos neturintys asmenys jų pačių prašymu į apskaitą įtraukiami pagal savivaldybę, kurioje gyvena. Atsižvelgiant į tai, kad asmens turiniai interesai dažniausiai būna glaudžiai susiję su jo gyvenamąja vietove, nustatant palikimo atsiradimo vietą pirmenybė turėtų būti taikoma būtent asmens gyvenamosios vietos kriterijui. Todėl vadovaujantis Civilinio kodekso 5.4, 2.12, 2.16 ir 2.17 straipsniais, manytume, jog tais atvejais, kai asmuo įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą konkrečioje savivaldybėje, paveldėjimo byla turėtų būti vedama šioje savivaldybėje pas notarą, kuriam teisingumo ministro įsakymu priskirta gatvė, kurioje yra savivaldybės, kaip juridinio asmens, buveinė.

Alternatyvus turto buvimo vietos kriterijus nustatant palikimo atsiradimo vietą taikomas tais atvejais, kai neturima jokių duomenų apie asmens gyvenamąją vietą ir jo ryšį su tam tikra Lietuvos Respublikos teritorijos dalimi arba kai asmuo gyveno keliose vietose. Kilus ginčui dėl palikimo atsiradimo vietos, ją nustatyti teismas. Šiuo metu egzistuojanti palikimo priėmimo fakto registravimo Testamentų registre sistema leidžia išvengti situacijų, kai to paties mirusiojo vardu užvedamos paveldėjimo bylos pas skirtingus notarų.

Daiva Dumčiuvienė

Lietuvos notarų rūmų
patarėja civilinės teisės klausimais

KREDITO ĮSTAIGOS, VIENAŠALIS SUTARTIES NUTRAUKIMAS, NEATŠAUKIAMAS ĮGALIOJIMAS IR JURIDINIAI ASMENYS

AR PERTVARKANT AB Į UAB, KAI AB NĖRA EMITENTAS PAGAL VERTYBINIŲ POPIERIŲ ĮSTATYMĄ, REIKIA PATEIKTI IR ĮGYVENDINTI OFICIALŲ PASIŪLYMĄ SUPIRKTI AKCINĖS BENDROVĖS AKCIJAS? KOKIA TVARKA TAIKYTINA OFICIALAUS PASIŪLYMO PATEIKIMUI (SKELBIMAS, TERMINAI)?

Atsižvelgiant į tai, kad Vertybinių popierių įstatymo nauja redakcija buvo priimta 2007 m. sausio 18 d., o Akcinių bendrovių įstatymo 72 straipsnio 8 dalies redakcija galioja nuo 2005 m. liepos 12 d., Akcinių bendrovių įstatymą reikėtų taikyti tiek, kiek jis neprieštarauja specialiajam Vertybinių popierių įstatymui.

Akcinių bendrovių įstatymo 72 straipsnio 8 dalyje numatyta, kad pertvarkant akcinę bendrovę į kitos teisinės formos juridinį asmenį, turi būti pateiktas ir įgyvendintas oficialus pasiūlymas supirkti akcinės bendrovės akcijas. To paties straipsnio 9 dalyje numatyta, kad oficialiam pasiūlymui taikomos privalomus oficialius pasiūlymus reglamentuojančių teisės aktų nuostatos, jeigu ši dalis nenustato kitaip. Pažymėtina, kad akcinėms bendrovėms, kurios nėra emitentai, Vertybinių popierių įstatymas nenumato pareigos teikti privalomą oficialų pasiūlymą. Vertybinių popierių įstatymo 29 straipsnio 1 dalis numato, kad šiame įstatyme numatyti reikalavimai

taikomi tik dėl Lietuvoje įsteigto emitento išleistų vertybinių popierių.

Todėl notarai, taikydami Akcinių bendrovių įstatymą, galėtų paprašyti kliento pateikti Vertybinių popierių komisijos raštą, kuriame būtų paaiškinta, kad akcinė bendrovė nėra emitentas ir jai netaikomas Vertybinių popierių įstatymas dėl privalomojo oficialaus pasiūlymo teikimo ir tvirtinimo.

Atsižvelgiant į tai, kad Akcinių bendrovių įstatymo 72 straipsnio 9 dalis numato pareigą akcinei bendrovei teikti oficialų pasiūlymą ne tik pagal Vertybinių popierių įstatymą, bet ir pagal Akcinių bendrovių įstatymą, akcinės bendrovės vis dėlto turėtų sudaryti oficialų pasiūlymą, vadovaudamosi Akcinių bendrovių įstatymo 72 straipsnio 9 dalimi.

Visuotiniame akcininkų susirinkime, kuriame bus priimamas sprendimas pertvarkyti akcinę bendrovę, galėtų būti patvirtinta oficialaus pasiūlymo pateikimo akcininkams tvarka. Nors ši tvarka ir nėra privaloma pagal įstatymą, bet ji sumažintų galimus ginčus tarp akcininkų. Šioje tvarkoje akcininkai galėtų aptarti, kad oficialus pasiūlymas skelbiamas tam tikrame dienraštyje, kad akcininkai gali parduoti savo akcijas per tvarkoje nustatytą terminą (šis terminas turėtų būti protingas, pvz., 14 dienų) ir t.t.

Notaras pagal Akcinių bendrovių įstatymo 72 straipsnio 8 dalį turėtų įsitikinti, kad oficialus pasiūlymas buvo pateiktas ir įgyvendintas. Šiuo atveju vertintina, ar oficialus pasiūlymas atitinka 72 straipsnio 9 dalyje nustatytus reikalavimus:

1. Parduoti akcijas turi teisę akcininkai, balsavę prieš ar nebalsavę.
2. Oficialaus pasiūlymo kaina turi būti ne mažesnė nei didžiausia kaina vertybinių popierių, kuriuos oficialų pasiūlymą privalantys teikti akcininkai įsigijo per 12 mėn. iki sprendimo pertvarkyti bendrovę priėmimo. Kitais atvejais oficialaus pasiūlymo kainą nustato turto vertintojas.

Pažymėtina, kad aplinkybę, jog akcinė bendrovė įgyvendino oficialų pasiūlymą, turėtų patvirtinti akcinės bendrovės valdymo organas, kuris atsako už bendrovės veiklos organizavimą (t.y. bendrovės vadovas ar kiekybinio atstovavimo taisyklėje numatyti asmenys).

Vertybinių popierių komisija informavo Lietuvos notarų rūmus, kad išduotų minėtus raštus akcinėms bendrovėms.

PRAKTIKOJE PASITAIKO ATVEJŲ, KAI SANDORIO ŠALYS PRAŠO Į PIRKIMO IR PARDAVIMO SUTARTĮ ĮTRAUKTI PUNKTĄ DĖL VIENAŠALIO SUTARTIES NUTRAUKIMO. KONKREČIU ATVEJU SANDORIO ŠALYS PAGEIDAUJA TOKIOS SUTARTIES NUTRAUKIMO PROCEDŪROS:

„PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIES VIENAŠALIO NUTRAUKIMO ATVEJU, ESANT LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMUOSE BEI ŠIOJE SUTARTYJE NUSTATYTIEMS ATVEJAMS IR PAGRINDAMS, SUTARTĮ NUTRAUKIANČI ŠALIS PATEIKIA RAŠYTINĮ PRANEŠIMĄ APIE TAI KITAI ŠALIAI. TOKIU ATVEJU ŠALYS PRIVALO SUTARTĮ NUTRAUKIANČIOS ŠALIES PRANEŠIME NURODYTU LAIKU (KURIS NEGALI BŪTI ANKSTESNIS KAIP 10 (DEŠIMT) DARBO DIENŲ PO ATITINKAMO PRANEŠIMO IŠSIUNTIMO DIENOS) ATVYKTI Į ŠIĄ SUTARTĮ PATVIRTINUSIO NOTARO BIURĄ IR PASIRAŠYTI SUSITARIMĄ DĖL SUTARTIES NUTRAUKIMO. JEIGU

SUTARTĮ NUTRAUKIANČIOS ŠALIES RAŠYTI NIAME PRANEŠIME NURODYTU LAIKU KITA ŠALIS NEATVYKSTA Į NOTARO BIURĄ PASIRAŠYTI SUSITARIMO DĖL SUTARTIES NUTRAUKIMO, SUTARTĮ NUTRAUKIANČI ŠALIS ĮGYJA TEISĘ VIENAŠALIŠKAI NUTRAUKTI ŠIĄ SUTARTĮ, NESIKREIPDAMA Į TEISMĄ. PRANEŠIMAS APIE SUTARTIES NUTRAUKIMĄ YRA PERSIUNČIAMAS PER NOTARO BIURĄ, PATVIRTINUSĮ ŠIĄ SUTARTĮ, PRIEŠ 10 (DEŠIMT) DARBO DIENŲ IKI SUTARTIES NUTRAUKIMO. PASIBAIGUS MINĖTAM TERMINUI, YRA IŠDUODAMAS NOTARO LIUDIJIMAS APIE TAI, KAD SUTARTIS YRA VIENAŠALIŠKAI NUTRAUKTA DĖL ESMINIO JOS PAŽEIDIMO. TOKS NOTARO LIUDIJIMAS YRA PAGRINDAS NEKILNOJAMOJO TURTO REGISTRACIJAI PIRKĖJO VARDU IR ĮREGISTRUOTI TURTA PARDAVĖJO VARDU.“

AR TOKS VIENAŠALIS SUTARTIES NUTRAUKIMAS IR PATI NUTRAUKIMO PROCEDŪRA NEPRIĖSTARAUJA ĮSTATYMAMS?

Atsakant į Jūsų klausimą situaciją būtina išanalizuoti keliais aspektais:

- Kokios yra šalių susitarimo dėl vienašališko sutarties nutraukimo tvarkos ir teisinių pasekmių ribos?

- Ar notaras gali atlikti notarinį veiksma – išduoti liudijimą apie tai, kad Sutartis yra vienašališkai nutraukta dėl esminio jos pažeidimo?

- Ar minėtas notaro liudijimas yra pagrindas įregistruoti nuosavybės teisę?

1. Kokios yra šalių susitarimo dėl vienašališko sutarties nutraukimo tvarkos ir teisinių pasekmių ribos?

Sutarties vienašalis nutraukimas galimas tik tada, kai sutartis yra vykdoma ir dar nepasibaigusi. Sutartis gali pasibaigti vienašaliu jos nutraukimu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 11 d. nutartyje prieinama prie išvados, kad jeigu sutartiniai nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo santykiai tarp šalių yra pasibaigę – sutartis įvykdyta

– turtas perduotas pirkėjui, už jį pardavėjui sumokėta, sutartis atitinka formos reikalavimus, pirkėjo nuosavybės teisė į turtą įregistruota turto registravimo įstaigoje, tokios sutarties nutraukimas vienos iš šalių reikalavimu yra negalimas.

Vykdomos sutarties vienašalio nutraukimo pagrindai, tvarka ir teisiniai padariniai yra numatyti CK 6.217-6.222, taip pat kituose straipsniuose atsižvelgiant į sutarties rūšį ir sutarties nutraukimo pasekmes.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad, jei sutarties vykdymui aplinkybės yra įprastinės (normalios) ir nėra ypatingų atvejų, pavyzdžiui, CK 6.204 straipsnyje nurodytų pagrindų, įstatymo leidėjas suteikia galimybę vienašališkai (nesikreipiant į teismą) nutraukti sutartį esant šiems pagrindams: pirma, esant esminiam sutarties pažeidimui, kuris nustatomas atsižvelgiant į CK 6.217 straipsnio 2 dalies nurodytas aplinkybes; antra, jei sutarties pažeidimas pasireiškia termino praleidimu ir sutarties įvykdymas nepraranda prasmės po termino praleidimo (t.y. jeigu pats sutarties įvykdymo termino praleidimas yra esminis sutarties pažeidimas), nukentėjusi šalis gali nutraukti sutartį, prieš tai nustačiusi papildomą protingą terminą neįvykdytai sutarčiai įvykdyti (CK 6.209 straipsnis, 6.217 straipsnio 3 dalis); trečia, CK 6.217 straipsnio 5 dalis leidžia sutarties šalims vienašališkai nutraukti sutartį joje numatytais atvejais, t.y. aptarus sutartyje konkrečius jos nutraukimo pagrindus, CK 6.217 straipsnio 5 dalies nuostatos suteikia šalims galimybę vienašališkai nutraukti sutartį ir tais atvejais, kai sutarties pažeidimas nėra esminis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. birželio 29 d. nutarimas, priimtas civilinėje byloje *J. Zolotariovas v. UAB „Baldras“* ir kt., bylos Nr. 3K-P-346/2004). Papildomi pirkimo ir pardavimo sutarčių vienašalio nutraukimo pagrindai yra numatyti CK 6.379 str.

Sutarties laisvės principas leidžia sutarties šalims susitarti ne tik dėl sutarties nutraukimo pagrindų, bet ir dėl nutraukimo tvarkos ir teisinių padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 16 d. nutarimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 3K-3-521/2006). Tačiau tokie šalių susitarimai neturi

pažeisti imperatyvių įstatymo normų. Minėtoje byloje daugiausiai diskusijų sukėlė sutarties sąlyga, kad nutraukus sutartį, pirkėjas turi grąžinti turtą pardavėjui. Teismas atkreipė dėmesį, kad sutarties nutraukimas ir restitucija yra negalima, jeigu sutartis (prievolė) yra įvykdyta, o daiktas perduotas sąžiningam trečiajam asmeniui. Taigi restitucija ne visada gali būti vienašališko sutarties nutraukimo padariniu. Restitucija galima tik prievoliniuose teisiniuose santykiuose ir yra vienas iš pažeistų teisių gynimo būdų.

Pagal CK 6.222 str. nutraukus sutartį gali būti taikoma dvišalė restitucija. Pateiktos sutarties nuostatos leidžia suprasti, kad reikalavimą grąžinti perduotą turtą turės tik viena šalis, kuri vienašališkai nutrauks sutartį ir įregistruos savo nuosavybės teisę. Tokios nuostatos neatitinka CK 6.222 str. ir tikslintinos nurodant, kad šalys turi grąžinti viena kitai visa tai, ką buvo iš tos šalies gavusi.

Vadinasi, praktiškai restitucija kaip vienašalio sutarties nutraukimo padarinys yra galima tik tada, kai ją vykdo abi sutarties šalys. Šalis, kuri vienašališkai nutraukia sutartį, turi tik reikalavimo teisę taikyti restituciją (6.222 str. 1 d.), bet daiktas nutraukimo atveju nėra automatiškai susigrąžinamas. Taigi notaro liudijimas apie tai, kad Sutartis yra vienašališkai nutraukta dėl esminio jos pažeidimo, negali būti pagrindu įregistruoti nuosavybės teisę.

Nurodytos sutarties nuostatos kelia abejonių ir dėl jos atitikties civilinės teisės principams. Sutarties nuostatos leidžia suprasti, kad šalys nori susitarti, kad prievolės atvykti pas notarą pasirašyti sutarties nutraukimą neįvykdymas yra vienašalio sutarties nutraukimo pagrindas (CK 6.217 str. 5 d.). Vadinasi, kviečiamoji šalis neturi teisės nevykdyti šios prievolės ir neatvykti pas notarą, o jeigu atvykti – tai tik tam, kad pasirašytų kviečiančiosios šalies siūlomą sutartį dėl sutarties nutraukimo. Sutartyje nustatoma pareiga ateityje sudaryti sutartį dėl sutarties nutraukimo (CK 6.156 str. 2 d.). Tai kartu yra kviečiamosios šalies įsipareigojimas pripažinti kviečiančios šalies reikalavimą nutraukti sutartį, o drauge pripažinti, kad kviečiamoji šalis neįvykdė ar netinkamai įvykdė sutartį. Tokia sutartine nuostata šalys atsiduria nelygiavertėje

padėtyje, o sutarties formuluotės kelia abejonių dėl sutarties laisvės principo įgyvendinimo.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad sutartyje šalys gali susitarti dėl skirtingų (atskirų) prievolių. Tokiu atveju vienos iš prievolių pažeidimas nėra pagrindas vienašališkai nutraukti sutartį dėl kitos prievolės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 16 d. nutarimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 3K-3-521/2006). Vadinas, jeigu neįvykdyta prievolė sudaryti sutartį dėl sutarties nutraukimo, tai nėra pirkimo ir pardavimo prievolės pažeidimas ir vienašalio pirkimo ir pardavimo sutarties nutraukimo pagrindas.

Siūlytina sutartyje formuluoti, kad jeigu sutartis neįvykdyta ar netinkamai įvykdyta ir yra įstatymuose ir šioje sutartyje numatyti pagrindai, tai sutartis gali būti nutraukiama šalių susitarimu (nutraukimo tvarką nustatant sutartyje). Jeigu šalims nepavyksta susitarti, sutartis gali būti vienašališkai nutraukta šioje sutartyje nustatyta tvarka.

2. Ar notaras gali atlikti notarinį veiksma – išduoti liudijimą apie tai, kad sutartis yra vienašališkai nutraukta dėl esminio jos pažeidimo?

Notaras pagal Notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalį užtikrina, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ar dokumentų. Liudydamas vienašalį sutarties nutraukimą dėl esminio sutarties pažeidimo notaras atsako už vienašalio nutraukimo teisėtumą ir faktą, kad buvo padarytas esminis sutarties pažeidimas. Notariato įstatymo 26 straipsnio 2 dalyje pripažįstama, kad notarine forma patvirtintuose dokumentuose esantys faktai yra nustatyti ir neįrodinėjami. Notaras, išduodamas minėtą liudijimą, turi įsitikinti, kad yra esminis sutarties pažeidimas. Praktiškai tokia situacija sunkiai įsivaizduojama (kokie įrodymai turi būti pateikiami notarui), bet nėra neįmanoma. Pavyzdžiui, jeigu buvo padarytas sutartyje nustatytas esminis sutarties pažeidimas – kainos į konkretaus notaro depozitinę sąskaitą nesumokėjimas. Šiuo atveju šalies prašymu notaras galėtų išduoti liudijimą, kad sutartis yra vienašališkai nutraukta dėl esminio jos pažeidimo remdamasis vien tuo faktu, kad pinigai nebuvo sumokėti į notaro depozitinę sąskaitą.

Galimas ir kitas notaro liudijimo variantas – notaras liudija, jog šalis pareiškė, kad vienašališkai nutraukia sutartį dėl esminio sutarties pažeidimo. Šio liudijimo atveju notaras turi įsitikinti, kad: (1) yra šalies valia nutraukti sutartį ir (2) įsitikinti esminiu sutarties pažeidimu tiek, kiek protinga iš notaro tikėtis. Kitaip tariant, minėta notaro liudijimo formuluotė nereikštų, kad notaras turi patikrinti vien tik šalies valią nutraukti sutartį, todėl notaro atsakomybės ribos šiuo atveju nėra akivaizdžios, o tokio liudijimo išdavimas yra rizikingas.

Minėtą notaro riziką gal kiek sumažina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. spalio 24 d. nutarties 3K-3-840/2001 m. išvada, kad notarui paliumdijus šalių pareiškimus apie atsiskaitymą notaras neprivalo tikrinti ir patvirtinti šalių atsiskaitymo fakto. Pažymėtina, kad ši nutartis nėra aprobuota ir joje nebuvo keliamas notaro atsakomybės klausimas.

3. Ar notaro liudijimas apie tai, kad sutartis yra vienašališkai nutraukta dėl esminio jos pažeidimo, yra pagrindas įregistruoti nuosavybės teisę Nekilnojamojo turto registre?

Pagal CK 4.256 str. 3 d. kartu su prašymu įregistruoti nuosavybės teises turi būti pateikiami daikto įgijimą nuosavybėn patvirtinantys dokumentai. Liudijimas, patvirtinantis, kad sutartis yra vienašališkai nutraukta dėl esminio jos pažeidimo, nėra nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, tačiau yra pagrindas reikalauti restitucijos pagal CK 6.222 str. 1 d.

Pažymėtina, kad pirkimo ir pardavimo sutarties nutraukimo sandoryje notaras gali tvirtinti dvišalę restituciją (CK 6.222 str.). Tokiu atveju notaras turi įsitikinti, kad abi šalys viena kitai grąžino viską, ką buvo viena iš kitos gavusios. Vadinas, nesant šalių tarpusavio susitarimo dėl restitucijos notarui praktiškai būtų sudėtinga įsitikinti, kad sandoryje nedalyvaujanti šalis grąžino viską, ką buvo gavusi. Todėl po vienašalio sutarties nutraukimo šalys galėtų susitarti dėl restitucijos ir sudaryti atskirą sutartį (ją galėtų tvirtinti ir notaras).

Pažymėtina, kad sutartyje nurodytu atveju, kai šalis neatvyksta pasirašyti sutarties nutraukimo, galima daryti prielaidą, kad ji nesutinka su sutarties

nutraukimu ir restitucijos taikymu. Tokiu atveju įstatyme ir sutartyje nustatytais pagrindais šalis gali vienašališkai nutraukti sutartį, o šalių ginčas dėl sutarties nutraukimo ir restitucijos gali būti išspręstas tik teisme.

KOKIOMIS SĄLYGOMIS Į ĮGALIOJIMĄ GALIMA ĮRAŠYTI, KAD ĮGALIOJIMAS YRA NEATŠAUKIAMAS?

Pagal CK 2.146 straipsnio 2 dalį, įstatymai ar sutartis gali nustatyti atvejus, kuriais išduodamas neatšaukiamas įgaliojimas. Pažymėtina, kad Civilinis kodeksas numato ir kitus atvejus, kai atitinkamos teisės gali būti neatšaukiamos. Pavyzdžiui, CK 6.94 straipsnyje numatyta norma, kad bankas negali atšaukti savo garantijos, jeigu garantijoje nenumatyta ko kita. Ši norma yra dispozityvi, CK leidžia garantui nurodyti garantijoje, kad ji gali būti atšaukta.

Pagal CK 6.937 str. 4 dalį, jeigu akredityve nėra aiškiai nurodyta, ar jis yra atšaukiamas, ar ne, toks akredityvas yra laikomas neatšaukiamu. To paties straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad neatšaukiamas akredityvas yra toks akredityvas, kuris negali būti pakeistas ar panaikintas be banko emitento, tvirtinančio banko ir lėšų gavėjo sutikimo.

Pažymėtina, kad daugeliu atvejų Civilinis kodeksas nustato dispozityvias normas, leidžiančias šalims pasirinkti, ar įstatyme (sandoryje) numatytos teisės yra atšaukiamos ar neatšaukiamos. CK 2.146 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad įgaliojimo neatšaukiamumas turi būti numatytas sutartyje. Klausimų gali kilti dėl to, ar įgaliojimo neatšaukiamumą pakanka įgaliojimo nurodyti įgaliojime (vienašaliame sandoryje). Šios CK normos komentare nurodyta, kad įgaliojimo neatšaukiamumas turi būti aptartas šalių susitarimu. Vadinas, galima daryti prielaidą, kad neatšaukiamumui vien įgaliojimo valios nepakanka. Turi būti išreikšta ir įgaliojimo valia. Sistemaiškai vertinant CK nuostatas galima daryti išvadą, kad įgaliojimas ir įgaliojimo turi abipusiškai susitarti, kad neatšauks įgaliojimo ir nepasinaudos CK 2.146 str. 1 dalyje numatytais teisėmis – įgaliojimas nepanaikins įgaliojimo, o įgaliojimas neatšauks įgaliojimo be kitos šalies

sutikimo. Šis neatšaukiamumas gali būti sąlyginis arba besąlygiškas, nes, pagal CK 2.146 straipsnio 2 dalį, sutartyje gali būti numatyti atvejai, kuriais įgaliojimas yra neatšaukiamas.

Įgaliojimo neatšaukiamumą galima būtų numatyti pavedimo sutartyje, pirkimo ir pardavimo sutartyje arba kitokioje sutartyje. Sprendžiant klausimą, ar neatšaukiamumas turi būti terminuotas ar gali būti neterminuotas, atkreiptinas dėmesys, kad pagal CK 2.142 straipsnio 2 dalį, įgaliojimo terminas gali būti apibrėžtas ar neapibrėžtas. Jeigu įgaliojimo terminas neapibrėžtas, tai įgaliojimas galioja vienerius metus nuo jo sudarymo dienos. Analogiška nuostata taikytina ir įgaliojime numatytų teisių galiojimo terminui nustatyti. Čia atkreiptinas dėmesys į CK 2.142 straipsnio 2 dalį, kurioje numatyta, kad notaro patvirtintas veiksmams atlikti užsienyje skirtas įgaliojimas, kuriame nenurodytas galiojimo laikas, galioja, kol jį panaikina įgaliojimą išdavęs asmuo. Jeigu notaras patvirtina įgaliojimą, kuris yra neatšaukiamas ir skirtas veiksmams atlikti užsienyje, tai rekomenduotina tame įgaliojime numatyti jo galiojimo terminą. Tokiu būdu būtų užkirstas kelias galimai teisės normų kolizijai, kad neatšaukiamas įgaliojimas netenka galios, kai jį panaikina įgaliojimą išdavęs asmuo.

Ši konsultacija yra patvirtinta 2007 m. gruodžio 10 d. Prezidiumo posėdyje.

AR GALI UAB VISUOTINIS AKCININKŲ SUSIRINKIMAS NUSPREŠTI PAKEISTI ESAMŲ AKCIJŲ NOMINALIĄ VERTĘ IR AKCIJŲ SKAIČIŲ NEKEISDAMAS UAB ĮSTATINIO KAPITALO DYDŽIO?

Akcinių bendrovių įstatymas nedraudžia keisti UAB akcijos duomenų. Akcinių bendrovių įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 6 punkte yra numatyta, kad bendrovės įstatuose nurodomas akcijų skaičius, skaičius pagal klases, nominali vertė ir suteikiamos teisės. Sudėjus akcijų nominalias vertes gaunamas bendrovės įstatinis kapitalas (Akcinių bendrovių įstatymo 38 str. 2 d.). Bendrovėje atitinkamai gali būti pakeistas:

1. Įstatinio kapitalo dydis (Įstatymo 49–54 str.).
2. Kapitalo dalių – akcijų duomenys (savininkai,

akcijų skaičius ir akcijų nominali vertė), nekeičiant įstatinio kapitalo dydžio (Įstatymo 48 str. 2 dalis).

Akcijų duomenys keičiami vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo 4 straipsniu, kuriame numatyta įstatuose nurodoma informacija. Todėl keičiant akcijų skaičių ir nominalią vertę, kai nesikeičia įstatinis kapitalas, turi būti keičiami įstatai.

Materialios akcijos ar akcijos sertifikato rekvizitai keičiami vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo 48 straipsnio 2 dalimi.

AR GALI JURIDINIO ASMENS VALDYBOS NARYS ĮGALIOTI KITĄ ASMENĮ ATSTOVAUTI JAM VALDYBOS POSĖDYJE?

Pagal Civilinio kodekso 2.81 straipsnio 1 dalį juridiniai asmenys įgyja civilines teises ir prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus, kurie sudaromi ir veikia pagal įstatymus ir juridinių asmenų steigimo dokumentus. Valdymo organo nariams įstatymai nustato įvairias pareigas. Bendrosios pareigos numatytos CK 2.87 straipsnyje, pvz., negali painioti savo turto su juridinio asmens turtu, turi laikytis konfidencialumo, būti lojalus juridiniam asmeniui ir t.t. Nors valdymo organų nariai turi specialias įstatymuose numatytas pareigas ir yra renkami juridinio asmens dalyvių susirinkimo ar kito organo, CK 2.93 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad juridinio asmens organo narys gali balsuoti pats arba už save įgalioti balsuoti kitus asmenis, jeigu kitaip nenumatyta juridinio asmens steigimo dokumentuose. Galima daryti išvadą, kad CK apskirtai nedraudžia valdymo organų narių atstovavimo ir leidžia pačiam juridiniam asmeniui savo steigimo dokumentuose spręsti dėl geriausios valdymo praktikos.

Pagal CK 2.132 straipsnio 1 dalį asmenys turi teisę sudaryti sandorius per atstovus, išskyrus tuos sandorius, (1) kurie dėl savo pobūdžio gali būti asmenų sudaromi tik asmeniškai, ir (2) kitokius įstatymų nurodytus sandorius. Pažymėtina, kad įstatymai nenumato draudimo valdybos nario atstovui dalyvauti valdybos posėdyje ir atitinkamai išreikšti atstovaujamojo valią dėl valdyboje svarstomų sprendimų.

Sprendžiant kitą klausimą, t.y. ar valdybos nario sudaromi sandoriai ir atliekami veiksmai gali būti atliekami tik asmeniškai, analizuotinos visų pirma valdybos nario teisės, numatytos įstatymuose. Manytina, kad dalyvių pasitikėjimas atitinkamu asmeniu, kuris skiriamas valdybos nariu, neduoda pagrindo manyti, kad šis asmuo gali veikti vien tik asmeniškai, o iš valdymo kylančios jo teisės yra vien tik asmeninės teisės (o ne turinės). Pažymėtina, kad juridinio asmens (dalyvių) ir valdymo organų narių tarpusavio santykiai negali būti laikomi vien tik fiduciarinio (pasitikėjimo) pobūdžio. Siekiant nustatyti valdybos nario teisių ir pareigų pobūdį ir atstovavimo galimybę būtina analizuoti kiekvieną konkrečią teisę ar pareigą.

Manytina, kad valdybos nario atstovavimo galimybes reikėtų analizuoti dviem aspektais:

- a) neribotas valdybos nario atstovavimas visuose valdybos posėdžiuose visą paskirtosios valdybos kadenciją;
- b) valdybos nario atstovavimas priimant konkrečius sprendimus konkrečiuose valdybos posėdžiuose.

Neribotas valdybos nario atstovavimas, nenurdant, kokiam posėdyje ir kokio sprendimo priėmimo gali dalyvauti atstovas, pažeistų atskirų juridinių asmenų teises formas reguliuojančių įstatymų normas, pvz., Akcinių bendrovių įstatymo 33 straipsnio 3 dalį (valdybą renka stebėtojų taryba arba, jeigu ji nesudaroma, visuotinis akcininkų susirinkimas), taip pat 33 straipsnio 5 dalį (valdyba savo funkcijas atlieka įstatuose numatyta laiką), 34 straipsnio 3 dalį (valdyba nustato informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi) ir kt.

Bendrasis įgaliojimas negalėtų būti sudarytas ir pagal CK 2.137 str. 2 d., nes atstovo teisės bendrajame įgaliojime atstovauti valdybos posėdyje nebūtų pakankamai aiškiai apibrėžtos, todėl įgaliojimas galėtų atlikti tik tuos veiksmus, kurių reikia atstovaujamojo turtui ir turiniams interesams išsaugoti bei turto priežiūrai.

Tačiau valdybos narys galėtų įgalioti kitą asmenį dalyvauti konkrečiame valdybos posėdyje, kuriame

bus svarstomi darbotvarkėje nurodyti klausimai. Tokiu atveju valdybos nario atstovui yra taikytini įstatymų numatyti reikalavimai, kuriuos turi tenkinti atstovaujamas, pvz., Akcinių bendrovių įstatymo 33 straipsnio 6 dalis, kurioje numatyta, kad bendrovės valdybos nariu negali būti renkamas bendrovės, dukterinės bendrovės ar šią bendrovę patronuojančios bendrovės stebėtojų tarybos narys ar asmuo, kuris pagal teisės aktus neturi teisės eiti šių pareigų. Manytina, kad šio ribojimo tikslas yra atskirti valdymo ir priežiūros funkcijas bendrovėje, todėl ir sutartinio atstovavimo taisyklė negali pažeisti šios teisės normos.

Todėl notaras, tvirtindamas valdybos nario įgaliojimą, turėtų įsitikinti, kad:

1. Valdybos nario atstovas atitinka įstatymų keliamus reikalavimus valdybos nariui.
2. Įgaliojimo turinys nepažeidžia imperatyvių įstatymų normų. Susirinkime, kuriame dalyvauja valdybos nario atstovas, neturėtų būti svarstoma konfidenciali bendrovės informacija (ši nuostata turėtų būti įtraukta į įgaliojimą) – CK 2.82 straipsnio 2 dalis; atstovas negali dalyvauti priimant sprendimus, dėl kurių negalėtų balsuoti pats atstovaujamas (CK 2.134 straipsnio 3 dalis, Akcinių bendrovių įstatymo 35 straipsnio 5 dalis – valdybos narys neturi teisės balsuoti, kai valdybos posėdyje sprendžiamas su jo veikla valdyboje susijęs ar jo atsakomybės klausimas ir kt.).
3. Notaras turėtų įsitikinti, kad juridinio asmens steigimo dokumentuose nėra draudimo valdybos nariui įgalioti kitus asmenis balsuoti už save (CK 2.93 straipsnio 5 dalis).
4. Jeigu su valdybos nariais yra sudarytos darbo sutartys, kuriose numatytos darbuotojo – valdybos nario – pareigos dalyvauti valdybos posėdžiuose priimant valdybos sprendimus, darbo teisė neleidžia kitam asmeniui perduoti darbuotojo teisių ir pareigų.

Tvirtinant nurodytus įgaliojimus, notarams rekomenduotina nurodyti įgaliojime, kad įgaliotinis turi teisę balsuoti už įgaliotoją, ir siūlytina nevartoti

neapibrėžtų sąvokų, pvz., kad įgaliotinis gali atlikti kitas valdybos nario funkcijas.

AR GALI BENDROVĖ SAVO ĮSTATUOSE NUMATYTI KIEKYBINIO ATSTOVAVIMO TAISYKLĘ, PAGAL KURIĄ JURIDINIO ASMENS VARDU VEIKIA VADOVAS IR PROKURISTAS?

Pagal Pirmosios bendrovių direktyvos 9 straipsnio 3 dalį, nacionaliniai įstatymai gali numatyti, kad įgaliojimus atstovauti bendrovei, kai atstovavimo taisyklė neatitinka įstatymų, gali suteikti įstatai vienam asmeniui ar keletui kartu veikiančių asmenų. Tie įstatymai gali numatyti, kad tokia įstatų nuostata gali būti remiamasi prieš trečiuosius asmenis su sąlyga, kad ji susijusi su bendraisiais įgaliojimais atstovauti.

Pagal CK 2.83 straipsnio 2 dalį, juridinis asmuo steigimo dokumentuose gali nustatyti kiekybinį atstovavimą, t.y. juridinio asmens vardu gali veikti tik keli valdymo organo nariai kartu ar valdymo organo narys ir atstovas kartu, ar valdymo organo narys ir kito organo narys kartu ar valdymo organo narys ir dalyvis kartu. Taigi Lietuvos teisė leidžia steigimo dokumentuose numatyti kitokią atstovavimo taisyklę, nei įstatyminio atstovavimo. Juridinis asmuo gali atsakyti veikti per valdymo organą ir steigimo dokumentuose numatyti kiekybinį juridinio asmens atstovavimą.

Pagal Akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 7 dalį, jeigu bendrovės įstatuose numatytas kiekybinis atstovavimas, įstatuose turi būti numatyta konkreti tokio atstovavimo taisyklė, pagal kurią kartu su valdymo organų nariais visais atvejais bendrovės vardu turi veikti ir bendrovės vadovas. Tokia įstatymo norma susiaurina Civiliniame kodekse numatytas galimybes atstovauti, taip pat ši nuostata laikytina prieštaraujančia Pirmosios direktyvos 9 straipsnio 3 daliai, kurioje numatyta, kad kiekybinis atstovavimas turi būti susijęs ne su konkrečia taisykle, bet su bendraisiais įgaliojimais atstovauti.

Pagal Civilinio kodekso 1.3 straipsnio 2 dalį, jeigu yra šio kodekso ir kitų įstatymų prieštaravimų, taikomos šio kodekso normos, išskyrus atvejus,

kai šis kodeksas pirmenybę suteikia kitų įstatymų normoms, taip pat kai įstatymai įgyvendina Europos Bendrijos teisės aktus. Taigi esant prieštaravimui tarp Civilinio kodekso 2.83 straipsnio 2 dalies, kuri nesuteikia pirmenybės kitiems įstatymams, ir Akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 7 dalies, taikytina Civilinio kodekso 2.83 straipsnio 2 dalis. Bendrovei turėtų būti leidžiama įstatuose numatyti atstovavimo taisyklę, kai bendrovės vardu neribotai veikia bendrovės vadovas ir prokuristas.

Pažymėtina, kad nors prokūra iš esmės yra generalinis įgaliojimas, prokuristui įstatymai nustato tam tikrų sandorių ir veiksmų ribojimus (CK 2.179 straipsnis). Šie ribojimai taikytini tais atvejais, kai prokuristas veikia pagal prokūrą, tačiau tai nereiškia, kad prokuristas pagal Civilinį kodeksą apskirtai jokiais atvejais negalėtų tokių sandorių sudaryti. Jeigu juridinis asmuo išduotų atskirą įgaliojimą dėl CK 2.179 straipsnyje nurodytų veiksmų atlikimo arba numatytų įstatuose kiekybinio atstovavimo taisyklę, kurioje dalyvautų prokuristas, tai šiuo atveju prokuristas veiktų ne pagal prokūrą, bet kaip atstovas pagal paprastą įgaliojimą arba juridinio asmens įstatus. CK 2.179 straipsnyje numatytų prokuristo veiksmų ribojimo tikslas yra susijęs su valdymo organų narių pareigomis, kurias jie turi vykdyti kaip įstatyminiai juridinio asmens atstovai, ir negali generalinio įgaliojimo pagrindu pavesti šių pareigų vykdyti prokuristui. Tačiau kai juridinis asmuo steigimo dokumentuose nepasinaudoja įstatyminiu atstovavimu ir nustato savo kiekybinio atstovavimo taisyklę, tai juridinio asmens vardu gali veikti CK 2.83 straipsnio 2 dalyje numatyti asmenys ir jie turėtų veikti neribotai (taip, kaip to reikalauja Pirmosios direktyvos 9 straipsnio 3 dalis).

Pažymėtina, kad praktikoje gali kilti problema, kaip steigiamą bendrovę gali nustatyti įstatuose kiekybinį atstovavimą, kuriame dalyvauja prokuristas, jeigu prokūrą išduoda juridinio asmens valdymo organas ar savininkas ar jo įgaliotas asmuo (CK 2.177 straipsnio 1 dalis). Pagal Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 3 dalį, bendrovės vadovas pradeda eiti pareigas nuo jo išrinkimo, jeigu su juo sudarytoje sutartyje nenustatyta kitaip.

Todėl steigiant bendrovę, pasirašius jos įstatus (kuriuose yra kiekybinio atstovavimo taisyklė) ir išrinkus vadovą, šis pagal CK 2.177 straipsnio 1 dalį turi teisę išduoti prokūrą. Protinga būtų prokūroje numatyti, kad ji įsigalioja nuo įstatų ir juridinio asmens įregistravimo Juridinių asmenų registre dienos (prokūra yra juridinio asmens įgaliojimas).

Pažymėtina, kad jeigu bendrovė steigimo dokumentuose numato kiekybinį atstovavimą, pagal kurį bendrovei atstovauja vadovas ir prokuristas, tai tokia taisykle bendrovė savo valia apriboja ne tik vadovo vienasmenio veikimo prieš trečiuosius asmenis galimybę, numatytą Akcinių bendrovių įstatyme, bet ir prokuristo vienasmenio neriboto veikimo galimybę, numatytą prokūroje ir Civiliniame kodekse. Manytina, kad šiuo atveju išduodamoje prokūroje joje turi būti numatyta, kad prokuristas veikia tik kartu su vadovu pagal bendrovės įstatus. Tačiau Civilinio kodekso normos, reguliuojančios prokūros teisinius santykius, nenumato prokuristo išorinės veiklos ribojimo ir jo panaudojimo prieš trečiuosius asmenis galimybės dėl įstatuose numatytos kiekybinio atstovavimo taisyklės.

Todėl notaras galėtų perspėti klientą dėl galimų teisinių problemų, juridiniam asmeniui numatant kiekybinį atstovavimą, kuriame dalyvauja prokuristas.

LIETUVOS NOTARŲ RŪMŲ DUOMENIMIS, JURIDINIŲ ASMENŲ REGISTRO TVARKYTOJAS REGISTRUOJA BENDROVIŲ ĮSTATUS, KURIUOSE NUMATYTAS KIEKYBINIS ATSTOVAVIMAS, PAGAL KURĮ BENDROVĖS VARDU VEIKIA BENDROVĖS VADOVAS IR PROKURISTAS.

UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ DIDINA ĮSTATINĮ KAPITALĄ PAPILDOMAIS AKCININKO ĮNAŠAIS. AKCIJOS BUS APMOKAMOS NEPINIGINIU ĮNAŠU. TURTO VERTINIMO ATASKAITOJE NURODYTA TURTO VERTĖ YRA DVIGUBAI DIDESNĖ NEI IŠLEIDŽIAMŲ AKCIJŲ NOMINALIŲ VERČIŲ SUMA. AR GALIMA DIDINTI UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS ĮSTATINĮ KAPITALĄ ŠIUO NEPINIGINIU ĮNAŠU, KAI TURTO VERTĖ VIRŠIJA ĮSIGYJAMŲ

AKCIJŲ NOMINALIŲ VERČIŲ SUMĄ?

Pagal Akcinių bendrovių įstatymo 45 straipsnio 7 dalį, akcijų, kurios apmokėtos nepiniginiais įnašais, nominaliųjų verčių suma negali būti didesnė už turto vertinimo ataskaitoje nurodytą nepiniginio įnašo vertę. Analogiška nuostata yra ir 1976 m. gruodžio 13 d. Antroje Tarybos direktyvoje 77/91/EEC dėl apsaugos priemonių <...> bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą 10 straipsnio 2 dalyje – eksperto ataskaitoje pateikiamas viso apmokėjimą sudarančio turto bei taikytinų metodų aprašymas ir nurodoma, ar turto vertė, gauta taikant tokius metodus, atitinka bent už tokį apmokėjimą išleidžiamų akcijų skaičių ir jų nominalią vertę.

Atsižvelgę į nurodytas teisės normas, manytume, kad teisės aktai draudžia tik tokį akcijų apmokėjimą nepiniginiais įnašais, kai turto vertinimo ataskaitoje turto vertė yra mažesnė nei akcijų nominaliųjų verčių suma. Galima daryti išvadą, kad tokiu teisiniu reguliavimu turto vertinimo ataskaitoje siekiama nustatyti ne tiek teisingą, kiek pakankamą akcijų kainos apmokėjimą. Todėl nepiniginio įnašo vertė gali būti didesnė nei išleidžiamų akcijų nominaliųjų verčių suma.

DĖL KREDITO ĮSTAIGŲ (BANKŲ, KREDITO UNIJŲ, JŲ FILIALŲ STEIGIMO IR ĮSTATŲ NAUJOS REDAKCIJOS TVIRTINIMO)

Atsižvelgdamas į notarinėje praktikoje kylančius klausimus dėl kredito įstaigų steigimo, jų filialų steigimo ar įstatų naujos redakcijos tvirtinimo, Lietuvos notarų rūmų prezidentas nutaria išaiškinti, kad Europos Sąjungos valstybės narės *banko filialas* Lietuvos Respublikoje gali būti įsteigtas ir notaras gali atlikti teisės aktuose numatytus notarinius veiksmus tik tada, kai bankas gauna Lietuvos banko pranešimą apie pasirengimą atlikti priežiūrą ir informaciją apie viešųjų interesų apsaugai keliamus Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, kurių filialas privalo laikytis teikdamas finansines paslaugas, arba, jeigu tokio pranešimo negauna, praėjus 2 mėnesiams nuo tos dienos,

kurią Lietuvos bankas gavo atitinkamą Europos Sąjungos valstybės narės bankų priežiūrą atliekančios institucijos pranešimą su informacija apie tos valstybės banko ketinimą teikti finansines paslaugas Lietuvos Respublikoje įsteigus filialą (Lietuvos Respublikos įstatymo 20 straipsnio 2 ir 3 dalys).

Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis nustato, kad *banko įstatų nauja redakcija* gali būti įregistruota Juridinių asmenų registre ir atitinkami notariniai veiksmai gali būti atlikti tik gavus priežiūros institucijos leidimą, jei keičiamos įstatų nuostatos dėl banko pavadinimo ar buveinės, įstatinio kapitalo dydžio, akcijų skaičiaus, taip pat jų skaičiaus pagal klases, jų nominaliosios vertės ir suteikiamų teisių, banko organų kompetencijos, jų narių rinkimo ir atšaukimo tvarkos.

Notarui tvirtinant kredito unijos įstatų naują redakciją, svarbu atkreipti dėmesį, kad Lietuvos banko valdybos 1995 m. liepos 7 d. nutarimu Nr. 62 patvirtintos Licencijų kredito unijoms išdavimo ir atšaukimo tvarkos 12 punkte nustatyta, kad norint padaryti kredito unijos įstatų pakeitimus dėl pavadinimo, buveinės visuotinio kredito unijos narių susirinkimo ir kitų organų kompetencijos, jų skyrimo ir atšaukimo tvarkos, minimalaus ir maksimalaus (jeigu jis nustatytas) pajinio įnašo dydžio, pajaus suteikiamų teisių pakeitimus, reikalingas Lietuvos banko sutikimas, kuris turi būti gaunamas iki notarinio veiksmo atlikimo.

Notarui tvirtinant vien tik *kredito unijos steigimo sutartį* (ar klientui prašant – *banko steigimo sutartį*), Lietuvos banko leidimų, sutikimų ar kitų dokumentų nėra reikalaujama.

Siekiant užtikrinti kredito įstaigų veiklos saugumą ir patikimumą, labai svarbu, kad notarai tinkamai taikytų kredito įstaigų veiklą reglamentuojančių teisės aktų normas.

Ši konsultacija patvirtinta Lietuvos notarų rūmų prezidento posėdyje 2007 m. spalio 22 d.

Laura Gumuliauskienė

Lietuvos notarų rūmų
patarėja teisės ir tarptautinių santykių klausimais

NUMATOMI TARPTAUTINIAI NOTARIATO RENGINIAI 2008 m.

EUROPOS SĄJUNGOS NOTARIATŲ TARYBA (CNUE)

Kovo 7 d. Generalinė Asamblėja* (Briuselis, Belgija)

Balandžio 24 d. Europos notarų tinklo (ENN) narių posėdis (Zalcburgas, Austrija)
Lietuvos notarų rūmų 2007 m. gruodžio 10 d. nutarimu Nr. 17 Lietuvos notarų rūmų atstove Europos notarų tinkle paskirta Kauno miesto 25-ojo notarų biuro notarė Miglė Čirbaitė. 2006 m. spalio 11 d. Madride susirinkusi Europos Sąjungos notariatų taryba (CNUE) nusprendė įkurti Europos notarų tinklą (ENN). Tinklo tikslas – palengvinti 21 Europos Sąjungos valstybėje narėje dirbantiems lotyniško tipo notariatams spręsti atvejus, turinčius užsienio elementą. Oficialiai savo veiklą Europos notarų tinklas pradėjo nuo 2007 m. lapkričio mėnesio.

Balandžio 24-25 d. 20-osios Europos notarų dienos. Tema: „Šiandien politika, rytoj – praktika. Teisės politika ir notariatas Austrijoje ir ES“ (Zalcburgas, Austrija)

Birželio 20-21 d. Plenarinė Generalinė Asamblėja* (Lisabona, Portugalija)

Rugsėjo 10-12 d. 3-iasis Europos notarų kongresas „Varšuvos kongresas“ (Varšuva, Lenkija)

Spalio 24 d. Generalinė Asamblėja (Briuselis, Belgija)

Gruodžio 12 d. Generalinė Asamblėja (Briuselis, Belgija)

* CNUE Generalinės Asamblėjos ir Plenarinės Generalinės Asamblėjos posėdžiuose notariatams nariams atstovauja Notarų rūmų prezidentai. Posėdyje negalint dalyvauti Lietuvos notarų rūmų prezidentui, remiantis Lietuvos notarų rūmų statutu, dalyvauja viceprezidentas.

TARPTAUTINĖ NOTARIATO SĄJUNGA (UINL)

Birželio 12-15 d.

UINL Generalinė taryba (Bukareštas, Rumunija).

2007 m. spalio 2-3 d. Madride (Ispanija) vykusiame posėdyje visuotinis UINL susirinkimas patvirtino Generalinės tarybos narius. Lietuvos notarų rūmai iki šiol neturėjo vietos bei balso teisės šiam UINL valdymo organe. 2008-2010 m. kadencijai UINL Lietuvos notariatui Generalinėje taryboje skyrė vieną vietą. Lietuvos notarų rūmai Generalinės tarybos nare (kanclere) paskyrė Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narę, Vilniaus m. 32-ojo notarų biuro notarę **ASTĄ KIELIENĘ**. UINL Generalinė taryba – patariamoji UINL institucija, atsakinga už politinius ir mokslinius svarstymus. Generalinės tarybos posėdžiai vyksta du kartus per metus. Notarų rūmų paskirto nario dalyvavimas posėdžiuose yra privalomas. Paskirtam nariui tris kartus nedalyvavus Generalinės tarybos posėdžiuose, jis gali būti šalinamas iš Generalinės tarybos sudėties.

Lapkričio 5-8 d.

UINL Komisijos

UINL Generalinė taryba (Asta Kielienė)

UINL notariatų narių Visuotinis susirinkimas**

(Kvebekas, Kanada)

** UINL notariatų narių Visuotiniuose susirinkimuose dalyvauja notarų rūmų prezidentai. Visuotiniame susirinkime negalint dalyvauti Lietuvos notarų rūmų prezidentui, remiantis Lietuvos notarų rūmų statutu, dalyvauja viceprezidentas. Lietuvos notarų rūmai atstovu UINL Europos reikalų komisijoje (CAE) antrai 2008-2010 m. kadencijai paskyrė Lietuvos notarų rūmų viceprezidentą **MARIŲ STRAČKAITĮ**.

KITI RENGINIAI

Sausio 16-24 d.

Šveicarijos tarptautinio notarų instituto jubiliejinis seminarų kursas
Santo Dominge (Dominikos Respublika)

Šiame jubiliejiname Šveicarijos tarptautinio notarų instituto seminarų kurse dalyvavo keturios notarės iš Lietuvos – Auksė Poškuvienė, Nijolė Gansiniauskienė, Loreta Stankevičienė ir Rita Slapšienė. Seminarų kurse Santo Dominge taip pat dalyvavo notari iš Latvijos bei Estijos.

Gegužės 15-18 d.

7-oji Lenkijos notarų olimpiada (Mszana Dolna, Lenkija)
Kviečiami dalyvauti dešimt notarų iš Lietuvos.

Gegužės 29-31 d.

3-iasis Rusijos notarų kongresas (Sankt Peterburgas, Rusija)

Birželio 2-25 d.

Vokietijos tarptautinio teisinio bendradarbiavimo fondo siūlomas projektas
dviem Lietuvos notarams.

Projekte taip pat kviečiami dalyvauti notari iš Bosnijos ir Hercegovinos, Bulgarijos, Estijos, Kroatijos, Latvijos, Lenkijos, Rumunijos, Slovakijos, Slovėnijos, Čekijos ir Vengrijos. Iš Lietuvos projekte dalyvaus Kauno m. 24-ojo biuro notaras Mindaugas Statkevičius,

Spalio 16 d.

Čekijos notarų rūmų 15-os metų jubiliejus

Spalio 31 d.

Estijos notarų rūmų 15-os metų jubiliejus

Visa informacija apie Lietuvos notarų rūmų atstovų tarptautines komandiruotes bei dalyvavimą Europos ir pasaulio notariato renginiuose, užsienio komandiruočių ataskaitos, kvietimai notarams dalyvauti tarptautiniuose renginiuose skelbiami Lietuvos notarų rūmų svetainėje **www.notarai.lt**

DOMINIKOJE NOTARAS – PAGARBOS IR DĖMESIO VERTAS A U T O R I T E T A S

Sausio 16-24 d. Santo Dominge (Dominikos Respublikoje) vyko Šveicarijos tarptautinio notarų instituto jubiliejinis seminarų kursas.

Šiame jubiliejiname Šveicarijos tarptautinio notarų instituto seminarų kurse dalyvavo keturios notarės iš Lietuvos – Aukšė Poškuvienė, Nijolė Gansinauskienė, Loreta Stankevičienė ir Rita Slapšienė. Seminarų kurse Santo Dominge taip pat dalyvavo notarai iš Latvijos bei Estijos.

Išpūdžiais dalijasi notarė AUKŠĖ POŠKUVIENĖ:

„Ketrios Lietuvos notarės savo lėšomis buvo išvykusios į Dominikos Respubliką, kur vyko Baltijos valstybių notarų mokymai, dalyvaujant Šveicarijos notarams.

Lankantis Dominikoje, notarams buvo rodomas išskirtinis dėmesys. Mus priėmė Dominikos Respublikos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas L. Jorge A. Subero Isa. Apie šį apsilankymą rašė Dominikos Respublikos spauda. Viešėdamos Aukščiausiajame Teisme sužinojome, kad Dominikos Respublikoje notarų priežiūrą, priėmimą ir atleidimą iš darbo vykdo Aukščiausiasis Teismas. Norint tapti notaru Dominikos Respublikoje, reikia įgyti advokato, advokato-notaro darbo patirties. Dėl šios priežasties notarais tampa nemažą gyvenimo ir darbo patirtį sukaupę žmonės.

Buvome maloniai nustebintos, kad ponas L. Jorge A. Subero Isa žino Baltijos valstybių raidą. Jis teigė, jog buvo susitikęs su Baltijos valstybių aukščiausiųjų teismų pirmininkais. Mūsų delegacija turėjo galimybę papasakoti apie savo šalies notariato padėtį.

Lietuvos notarai galėtų pavydėti Dominikos Respublikos notarams darbo stabilumo, kadangi jie dirba pagal 1964 m. liepos 18 d. Notariato įstatymą, patvirtintą 1967 m. liepos 3 d.“

Apie Dominykos Respublikoje vykusį seminarą pasakoja notarė NIJOLĖ GANSINIAUSKIENĖ:

„Seminaras vyko viešbučio „Iberostar“ Bavaro Resort konferencijų salėje. Pamaštymus apie tarptautinį notarų mokymą ir tobulinimosi tęstinumą bei notaro profesijos prieinamumą išsakė IHN instituto direktorius metras Rolandas Niklausas. Jis taip pat yra UINL generalinis patarėjas ir Šveicarijos atstovas UINL Europos reikalų komisijoje. R. Niklausas yra notaras, dirba Šveicarijoje.

Kita seminaro tema „Tarptautinė notaro aktų cirkuliacija“ buvo skirta apžvelgti notaro patvirtintų dokumentų judėjimą ir galiojimą Europos valstybėse. Paskaitą šia tema skaitė ir savo mintimis bei praktika dalijosi IHN prezidentas metras Michelis Merlotti. Lektorius maloniai atsakė į visų trijų Baltijos šalių notarų klausimus, savo žiniomis ir pastebėjimais noriai dalijosi ir seminare dalyvaujantys Šveicarijos notarai.

Kita seminaro diena buvo skirta konferencijai „Mediacija ir psichologija kasdieniame notaro darbe“. Konferenciją vedė ir savo profesijos žiniomis su notarais dalinosi mediatorius iš Lozanos (Šveicarija) Hansas Willemas Fluijtas, jis taip pat yra Šveicarijos komercinės mediacijos rūmų romanų sekcijos viceprezidentas. Mediatorius ypač atkreipė dėmesį į psichologinę įtampą, kurią patiria notarai savo darbe, apie galimybes apsisaugoti nuo agresijos ir spaudimo, kuri panaudoja kai kurie notarų klientai. Šia tema aktyviai kalbėjo visų Baltijos šalių notarai, savo patirtimi dalijosi ir šveicarai, pateikdami kai kurių pavyzdžių iš savo praktikos. Mediatorius negailėjo patarimų notarams, kaip valdyti stresines situacijas, kaip nukreipti klientų pyktį ir valdyti savo, kaip žmogaus ir atsakingo pareigūno, emocijas.

Dar viena seminaro tema buvo skirta notariato raidai Baltijos šalyse. Visos seminaro temos buvo aktualios ir įdomios, notarai mielai dalijosi savo patirtimi, mintimis ir išreiškė susirūpinimą dėl notaro profesijos statuso.“

Prof. Francescas Lucarellis

ŽMOGUS: JO LAISVĖ IR SAUGUMAS

Madridas, 2007 m. spalio mėn. 1–6 d.

PROLOGAS

„...Pragaras ar Dangus – kas svarbu?
Nepažinaus gilybėj surasti nauja!..“

A. Genelis „Blogitude“

2005 m. spalio

2005 m. spalį, beveik prispaustas vienintelio paslaptingos organizacijos vėjo, tuo pat metu nuo antrosios miesto zonos iki priemiesčių, nuo miegamųjų rajonų iki lūšnų rajonų pakilo galingas protestuojančių užričio gyventojų, priklausančių slapčiausioms miesto pilvo gaujoms, choras.

„Teisinių galių suteikimas nepasiturintiems“ (*The Legal Empowerment of the Poor – LEP*) yra Jungtinių Tautų projektas, kuriuo siekiama šviesti vargšus teisiniais klausimais. Ta pačia tema bendradarbiaujant Tarptautinei notarų sąjungai (*Unione Internazionale del Notariato – U.N.I.L.*), Pasaulio bankui, tarptautinėms organizacijoms ir dalyvaujančioms šalims (jų skaičius išaugo iki 76) 2007 m. gegužės mėn. 20 d. San Paule įvyko forumas „Notaro funkcija mutuojančioje visuomenėje“.

„Teisinių galių suteikimas nepasiturintiems“ ar, tiksliau, tų, kurie neturi jokios nuosavybės, priėmimas į teisinį pasaulį, yra priklausomai nuo tipo neformaliems ir nelegaliems megapolių gyventojams suteikiama prieiga prie nuosavybės.

Ne veltui pastaruosiuose prezidento rinkimuose Prancūzijoje (2007 m. gegužės mėn. 6 d.) svarbiausia rinkimų kampanijos tema tapo būstas. Atliekant visuomenės nuomonės tyrimus susivienijo dešinieji ir kairieji. Segolene'ei Royal pirmiausia rūpėjo, kaip padidinti valstybei priklausančių būstų skaičių, kaip neišvengiamai iš naujo suplanuoti naujus priemiesčio rajonus ir kaip paskatinti aukštuminių pastatų statybą. Tuo tarpu Nicolas Sarkozy vadovaujasi konkretesniu ir lengviau įsimenamu šūkiu: „Visi prancūzai – būstų savininkai“. Jis žada mokesčių kompensacijas, iš jų ir mokesčių už pirmąjį būstą panaikinimą bei pirkimo paskolos sumažinimą. Gordonas Brownas, Blairą pakeitęs Anglijos vyriausybės vadovas, kaip svarbiausią savo politinės dienotvarkės klausimą jau iškėlė būsto problemą. Tuo tarpu Brazilija ir Italija, kurios susiduria su vis labiau spaudžiančiais poreikiais, atrodo, laikinai išsprendė būsto problemą, nes atitinkamai išpardavė valstybei priklausančius nuomojamus būstus ir lūšnų rajonuose lūšnas pavertė investicijomis.

Be to, pagal gautus duomenis, Prancūzijoje pastatyta 16% valstybei priklausančių būstų, o Jungtinėje Karalystėje – 21%, palyginti su 4% Italijoje ir 5,6% Brazilijoje, nors pastarosiose valstybėse, pagal turimus duomenis, labiausiai reikia struktūrinio įsikišimo.

Galima būtų paklausti, kodėl susidūrus su pagrindiniais poreikiais – gyvenimu, darbu, žmogiškuoju orumu, saugumu – imamas liaupsinti iliuzinis privačios nuosavybės pasaulis. Tiesa, kad išsivysčiusių kapitalistinių valstybių (ir tų, kuriose dar tik vystomas kapitalizmas) pažengusi socialdemokratija patenkina demokratijos „nulinį laipsnį“, ieško „matomų“ formų, kad suformuotų bendrą visuomenės nuomonę. Taip pat tiesa, kad „neformalumas“ gali pakenkti organizuoto kapitalizmo visuomenės pagrindinei ekonominei organizacijai, o tai keltų ypač didelį pavojų teisinių situacijų tikrumui.

Bet LEP šiuo metu labiausiai rūpinasi būsto problema bei stengiasi nušviesti didžiulio visuomenės užribo ledkalnio viršūnę ir galimą įtampą globalizuotame pasaulyje, pasmerktame sprogti tų, kurie jį ciniškai išnaudoja, rankose.

Neformalumas, nelegalus ir nedeklaruojamas darbas, nematomųjų kultūra, ekonomistų teigimu, sudaro 30–35% pasaulinio BVP ir tai šis skaičius proporcingai didės ir taps nekontroliuojamas. Reikia įvertinti „naujosios vergovės“ fenomeno sklaidą ne vien didžiosiose išsivysčiusiose valstybėse – tai darbas, už kurį nepakankamai mokama ir iš kurio neįmanoma pragyventi (nelegalai, jaunesnių nei 16 m. amžiaus asmenų darbas, kuriame neužtikrinamas pakankamas saugumas, tam tikrų asmenų koncentravimas vienoje vietoje ir suvarymas į getus).

TEISININKAS IR NEFORMALUMAS

*Teisininkas ir klaidos mašina:
„...Tobulas mechanizmas negali veikti
Newtonas buvo teisus
Mechanizmas turi būti netikslus“.*

K. R. Popperis

Kalbame apie globalizuotą pasaulį, kuriame nėra teritorijų ribų, visiškai priklausanti nuo rinkos ekonomikos, dramatiškai pakibusį tarp neįmanomos praeities, kurios nesugeba išsaugoti, ir galimos ateities, kuri nesistengia eiti teisingu keliu. Visur vyraujantis liberalizmas tarsi žymi iliuzinę lemtį, atgimusią aštuntajame dešimtmetyje, visur paplitusioms senojo tipo profesinėms sąjungoms priklausančių darbininkų kultūros sklaidą, kuri laikoma pramoninio, socialinio ir galiausiai politinio pasaulio centru.

Staigus *coupe de théâtre* (vaidmenų pasiskirstymas kaip teatre) atveria naujų paieškų scenarijų galimybes. Tai asmenų, kurie yra už visuomenės ribų, priėmimas į teisinį pasaulį, to priėmimo įvertinimas pasauliniu lygiu (Jungtinės Tautos, Pasaulio bankas, kurio laivą ėmė siūbuoti Tarptautinė notarų sąjunga, labiausiai formalizuota profesijų ir institucijų kategorija) visa tai tarsi siūlo spontanišką ir dar neišbandytą galimybę atkurti neformaliųjų visuomenę.

„Teisinių galių suteikime nepasiturintiems“ nurodoma vykdyti institucinius demokratinio laipsnio

pakeitimus gavus visuomenės pritarimą. Paaiškėja, kad atskirų „laisvių“ nepakanka, jos sustoja „virtualios demokratijos“ nuliniame laipsnyje, o socialinė evoliucija, kurią persekioja LEP, suteikia esmines garantijas, startus, bendrus pradžios taškus.

Globalizuotas pasaulis „nestabilioje visuomenėje“, reiginčioje ideologijų, kurias numalšino socialinių klasių skilimas ir gausėjimas, aušrą: veidai, kylantys iš turtingumo ir naujojo skurdo. Pasulyje, kuriame vis mažiau dėmesio skiriama socialinėms kategorijoms, dulkančioms ties senosiomis ribomis ir prieštaravimais, „tikroji demokratija“ iškyla ant keturių pagrindinių piliastų: darbas, būstas (šią problemą kelia ir LEP), sveikata ir kultūra (švietimas bei informacija).

Teisininkui, kuris įpratęs prie šaltinių ir institucijų formalijų suvaržymų, patekimas į neformaliųjų pasaulį atrodo tarsi žavinga kelionė neribotam ir jaudinančiam laikui, kupina pasiūlymų ir pavojų. Tai sužadina jo patirtį ir net jo, kaip intelektualo, smalsumą, tačiau tuo pat metu patirtis ir smalsumas siekia atmesti tokią kelionę, nes tai reiškia, kad reikės palikti jaukų teisės „avilį“, jo užtikrintumą ir keliauti po nepažįstamą teritoriją, kupiną naujovių, originalių ir kartais neprognuojamų sprendimų, dažnai nepaklūstančių formaliajai logikai. Teisininkas yra tarsi „Alisa stebuklų šalyje“ – viskas aplink jį yra virtualu, bet tuo pat metu negailestingai tikra. Jo formalūs nusistatymai perspėja, kad: „pakanka nukrypti nuo pagrindinio kelio į kurią nors pusę per akmens metimą, ir visas pasaulis tampa keistas bei pamišęs: tai seniausia žemė, kurioje karaliauja Čiurelis, Gulas, Didžinas ir dvasios“ (L. Kiplingas, „Nuo sutemų iki aušros“).

DUKART PASAKOTOS ISTORIJOS

Studijuodamas neformaliųjų (pirmasis ši apibrėžimą pasiūlė Vargas Llosa iš Peru tolimajame dešimtajame dešimtmetyje) problemas, aš ieškojau rakto, kuris man leistų patekti į kitus gyvenimus, išbandyti juos įsitraukiant į pačius intymiausius dalykus, užuot įsivaizdavus juos iš išorės, užsidarius savo tikrovėje; išgyventi juos tiesiogiai, išsilaisvinus nuo begalinių lygiagrečių galimybių, kurių paieškos galėjo tapti nenaudingos ar bergždžios, apsėdimo. Tai džiazio technika, kuri vadinasi „dabarties kūrimas“. Ja aš ėmiau vadovautis vos išėjęs iš savo kabineto, lankydamas problemiškesnius Rio de Žaneiro lūšnų rajonus, „švelnindamas“ formalųjį tikslą – lūšnų vertimą investicijomis – žmogiškąja ir socialine realybe.

DU IŠ DVIEJŲ

Gali būti lengva apibrėžti, kas yra užribiui priklausantis asmuo – tai žmogus, kuris gyvena už visuomenės ribų ar, verčiau, kurį už savo ribų išstūmė pati visuomenė, nes jis neturi akcijų, todėl negali jai priklausyti. Tačiau tai yra žmogus, kurio praradimas visuomenei nėra priimtinas.

Sudėtingiau išanalizuoti, koks viso to laipsnis ir todėl šiandien emancipacija [ne tik moterų – *vert. past.*] vis labiau tampa viena iš „dvasios sąlygų“ nei fizine būseną, siūlau (nors galėtų būti ir kitų pasiūlymų) dvigubą perspektyvą, kuri kistų ar susitelktų pagal iš anksto pasirinktą kampą: socialiniu lygiu visuomenės užribiui priklausantis asmuo yra „nematomas žmogus“, o ekonominiu – „vieno lygmens žmogus“.

NEMATOMI ŽMONĖS

„Šešėliuose, kurių apsuptas tu teigi esąs, kurių apsupti turbūt esame ir mes visi...
 Šešėliuose nerasi nieko, kas išklaustų tavo raudas
 Ar ką sužadintų tavo kančios. Nusišluostyk savo ašaras ir pažvelk
 Į savo paties abejingumą“

W. Shakespeare'as, „Jei taip, tai šitaip“¹ (1623), V veiksmas, I scena

Nematomi žmonės yra tie žmonės, kurie gyvena už visuomenės ribų, tie, kurių visuomenė nepriėmė, atskirtieji, neformalai; tai tie, kurie valstybei neegzistuoja ir kurie privalo pasirūpinti savimi ir savo šeima už formaliojo pasaulio ribų. Jie turi rasti vietą, kur galėtų gyventi, dažnai sukurti ją *ex novo*² („kylančios vilos“ yra išradingas pavadinimas, kuriuo Peru valstybėje vadinamas akiplėšiškas skaldymasis), bet taip, kad niekas nepastebėtų (*invisiveis*³), ne pagal taisykles, kurias sukūrė formalius žmogus, rūpindamasis nematomumu, trokštantis tik kurti sąlygas faktams, kurių dėka jis gali išgyventi pulsuojančioje miesto širdyje (Faraway so close – taip toli, taip arti). Jie turi susigalvoti laikinus darbus (užsiimti prekyba gatvėje ir pan.), tačiau tokie darbai neatitinka civilizuoto pasaulio taisyklių (todėl vadinami nelegaliais, „nematomais“ darbais), patys patenkinti savo kultūrinius poreikius, kurių dažnai turi.

Nematomųjų iš pradžių buvo maža grupelė, kuri pamažu plėtėsi ir tapo svarbia visuomenės dalimi. Jie vis labiau norėjo subalansuoti savo poreikius, kuriuos miesto visuomenės (kuri tapo kapitalistine ir neokapitalistine) formalizmas jiems leido tenkinti, ir pasiūlė savo buvimu ar nebuvimu energijos išteklius ir sandaugas. Iki tos akimirkos, kai globalizuota visuomenė gavo iš to naudos ir kartu – vėžio pavojų: jų buvimas įgyja vis didesnį svorį miesto pilve, o neformaliųjų lygiagretaus pasaulio destabilizuojantis poveikis jų veiklos augimo ekonominiam atitikimui yra toks, kad globalizuotame pasaulyje reikia sukurti atitinkamą BVP kvotą.

Taigi visuomenė bijo, kad neformalume slypi jos taisyklių vidinio sprogdimo pavojus ir poreikis iš naujo ją integruoti į administracinę bei mokesčių sistemą, kad sušvelnintų valstybės balanso pusiausvyrą išbalansuojančius veiksnius (parama, švietimas, mokesčiai), vadovaujantis nedžiuginančiomis pilietinės visuomenės taisyklėmis.

Taip pat prisideda baimė (kylanti iš konkrečių vietų – nuo periferinių miesto rajonų iki pasaulio periferijos), kad „kitokie“ sukils ir sugriaus trapias visuomenės nuomonės ribas, ims maištauti ir sukurs naujus elgesio kodus, kitokias taisykles (bendrijos savivalda) ir valstybei alternatyvias lygiagrečias jėgas, kurioms vadovaus organizuotos gaujos. Tokioms gaujoms neformalumas yra lyg derlingas dirvožemis, kuriame galima vykdyti antivalstybės sklaidą.

Pirmiausia iš to atsiranda pasiūlymas sukurti užribio gyventojams prieigą prie teisinio pasaulio – „Teisinių galių suteikimas nepasiturintiems“.

Norint pasiūlyti atskirtajam, „nematomajam“, galimybę atitikti taisykles, reikėjo išskirti tam tikrą lygmenį, nuo kurio galima pradėti, apibrėžti tam tikrą „statusą“, susijusį su esama padėtimi, kuri nurodo jo vienumą visais lygmenimis (jo tam tikrą fiziškumą, tam tikrą ko nors turėjimą), kuriam siūlomas visas teisinis ir ekonominis lygmuo, dėl kurio toks asmuo visomis prasmėmis tampa piliečiu.

¹ Orig. pav. „Measure for measure“, it. „Misura per misura“

² Iš naujo (lot.)

³ Nematomi (port.)

Šiuos pastebėjimus užbaigsiu metafora, kurią pasiūlė tragiškai žuvęs Peru rašytojas Manuelis Scorza (kurį labai mėgau): „nematomasis Garabombas“. Kalbu apie romaną, kurio veiksmas vyksta išgalvotoje Peru Andų vietovėje. Valstietis Garabombas serga reta liga – jis tampa nematomas kiekvieną kartą, kai tik kreipiasi į valdžią su teisėtu skundu, taigi lieka neišklaustytas. Bet metaforoje toliau minima, kad būtent gebėjimas būti nematomam, kuris jam trukdė siekti teisingumo, tapo tokia galinga jo jėga, kad jis netgi vadovavo valstiečių sukilimui, o kariuomenės kulkos negalėjo jo sužeisti.

VIENO LYGMENS ŽMOGUS KOKS YRA VIENO LYGMENS ŽMOGUS?

*Jūs, kurie esate saugūs
Savo šiltuose namuose,
Jūs, kurie vakare grįžę randate
Šilto maisto ir draugų veidus:
Pagalvokite, ar tai yra žmogus,
Kuris dirba purve,
Kuris nepažįsta ramybės,
Kuris kovoja už kriaukšlę duonos,
Kuris miršta dėl „taip“ ar dėl „ne“.*

Primas Levis, „Ar tai yra žmogus“

Neformalieji, kaip sako pats apibūdinimas, negali patys savaime būti teisinė kategorija. Taigi kam reikalingas suklasifikavimo poreikis? Mums gali pagelbėti metafora „laukiant Markūzės“, „Vieno lygmens žmogaus“.

Tiesą sakant, neformalas atstovauja visuomenės, kuri yra linkusi juo atsikratyti, bet užtikrinti jam „sugrįžimą“ į „teisinį avilį“, blogosios sąmonės *alter ego*.

Koks yra „vieno lygmens žmogus“? Tai socialinė metafora, kad toks žmogus yra viena ląstelė, turintis tik save patį, savo fiziškumą. Kaip priešingybė jam pateikiamas kapitalistas – žmogus–nuosavybė (buvimas savininku, turtinė priklausomybė). Šiuolaikinėje visuomenėje žmogus priklauso tam tikrai socialinei klasei pagal tai, kaip jis atrodo, pagal savo turimą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, pagal savo nuosavybę, pagal iš tos nuosavybės kylančią ekonominę galią (pajamos ar pelnas); pagal tai, kas jį išskiria socialiniuose laipteliuose, jo ekonominiame daugialygmėniškume (vidurinioji klasė, turtingi miestiečiai, tarnautojai, vadybininkai, pramonininkai, finansų sferos darbuotojai, politikai).

Tuo tarpu „vieno lygmens žmogus“ yra „mažesniojo Dievo sūnus“ pasaulyje, kuris jam nepriklauso; jis yra „nuogas“, palyginti su žmogumi, kuris „turi“ ir kuris manosi esąs „teisiškai užtikrintas“, tuo tarpu pirmasis tokio teisinio užtikrintumo neturi (*erga omnes*⁴ taisyklė).

⁴Visų labui (lot.)

„Vieno lygmens žmonės“ – individai, atskirti nuo socialinės bendrijos, „pusiau žmonės“, pasitenkinantys tik savimi pačiais – yra paplitę plačiame geografiniame areale. Jų neišgydoma liga yra susvetimėjimas, kuris neišvengiamai sukelia abejingumą, apmaudą, pagiežą ir neapykantą kitokiems.

Tai palikimas 150-ies metų laisvų konstitucijų, kurios išskėlė subjektyvią teisę bei išskirtines nuosavybės formas ir taip sukėlė didelius socialinius skirtumus tarp savininkų bei ne savininkų, kuriuos sankcionavo formaliosios lygybės principai.

Nuo praėjusio amžiaus vidurio, po to, kai autoritarinės tragedijos rado derlingą dirvožemį jėgų sąjungose tarp miesto visuomenės ir gimstančios pramoninės visuomenės, šiuolaikinės konstitucijos nuo XX a. vidurio žymi naujus horizontus, sutelktus į visuomenės nuomonę. Taip laisvos šalies, kurioje žmogus jau nebeglobojamas laisvėse, formalioje lygybėje ir teisiniame užtikrintume, demokratiškumo „nuliniame laipsnyje“ atsiranda daugybė socialinių suderinamumų; taip atsiranda „pirmasis laipsnis“, kuris apibūdina socialdemokratiją garantijomis atskirtiesiems: asmenybė, esminė lygybė, solidarumas tarp subjektų, valstybės galia subsidijuoti.

Italijos Konstitucijoje ši tema dar labiau plėtojama – „teisė į darbą ir dirbantysis“ tampa alternatyva (jei nesupriešinami) nuosavybės teisei ir nuosavybės turėtojui. Dirbantysis, kuris yra potencialiai silpnas kapitalistinės visuomenės subjektas, tampa sinonimu socialinei nuomonei ir socialinei bei ekonominei transformacijai, kurią Italija siūlo „vieno lygmens žmogui“, kuris jį supančiam ekonominiam pasauliui gali pasiūlyti tik savo fiziškumą. Iš 1 str. („Italija yra darbu paremta demokratinė respublika“) apie ekonominius-konstitucinius ryšius (Konstitucijos 35 str. ir pan.), visa teisinė sistema yra sukurta tam, kad mažesniojo Dievo sūnui būtų užtikrintas „laisvo ir oraus gyvenimo lygmuo“.

*„Nepakeliama teisininko
būties lengvabė“*

BARBARŲ ĮSIVERŽIMAI, VANDENS FORMA IR „NESTABILI VISUOMENĖ“

Verčiau pasakysiu, kad barbarai madingi – padarėme atradimą, kad gyvename kaip barbarai. Ir dar – visi tapome barbarais.

Kai kurie papročiai paplito pastaraisiais metais, ypač tarp jaunimo; žodynas, kuris plinta kalboje ir tarmėse; elgesio modeliai ir gyvenimo būdas, plintantys įvairiose grupėse; esė, romanai, filmai, televizijos laidos, kuriose nušviečiamas barbarizmo ir tapimo barbarais fenomenas. Taigi faktas egzistuoja ir yra daug kur sutinkamas.

Tie, kas vartoja žodį „barbarai“ kitokiam ir degradavusiam žmogiškumui apibūdinti, paprastai galvoja, kad jie patys nepriklauso tai genčiai, kurios nariai, pagal juos pačius, nesijaučia esantys barbarizmo propaguotojai. Be to, kiekvienas individas laiko save pasaulio centru, kiekvienam iš mūsų svetimi (barbarai) yra kiti.

Bet problema, kuri mums neduoda ramybės, yra kiek kitokia. Iš tiesų nėra griežtos ir atpažįstamos teritorijų ribos, kuri skirtų vienus nuo kitų. Mūsų nelaimei, mūsų vaikai ir anūkai savo papročiais ir mintimis

gali būti barbarai. Štai klausimo aspektas, kuris ap sunkina tyrimus ir diagnozę.

Savaime aišku, kad diagnozė ir tyrimai ypač susiję su intelektualais, filosofais, rašytojais, sociologais ir antropologais. Tiesą sakant, diskusija yra labai gyva, ypač tarp žmonių, kurie naudoja savo intelektą socialiniams ir kultūriniais fenomenams. Pirmiausia barbarų įsiveržimai yra kultūrinis ir intelektualinis faktas, taigi į juos pirmieji įsitraukia dirbantieji. Ne veltui pirmasis, apibrėžęs barbarų sąvoką, buvo Aristotelis.

Alessandras Baricco savo paskutinę knygą pavadino „Barbarai“. Rašytojo nuomone, šiandieniniai barbarai nėra išskirtinis faktas, greičiau – genų mutacijos rezultatas, o mes visi mutuojame kartu su jais ir dėl jų. Visi kartu gyvename nestabilioje visuomenėje, kurioje nėra atramos taškų ir vietų, kur būtų galima „prisišvartuoti“; gyvename „banglentininkų“, „banguojančioje“ ir „plūduriuojančioje“ visuomenėje.

Remdamasis „Teisės darbininko“ (Mucchi, 2006) kategorija, pabrėžiau, kalbėdamas ne tik apie Italijos teisininką, kad „nėra protagonizmo, tik kūrybinė tuštuma, nuolatinis konformizmas tiek Napoleono kodekse, tiek sekant vokiškąją pandektotyra: yra taip, tarsi mūsų teisininkas savo mąstymą derintų pagal „vandens formą“, t.y. jo mąstymas būtų tokios formos, kokios yra „indas“ – socialinis ir ekonominis pasaulis, kuriame tas teisininkas dirba, apsiribodamas tvirtais tikslais paremtais principais. Tą patvirtina ir istoriniai procesai teisės politikoje: nuo posąjunginės miesto visuomenės kodifikavimo iki pramoninės revoliucijos pirmaisiais dešimtojo dešimtmečio metais ir totalitarinio dvidešimtmečio (praleisto akivaizdžiai bejėgiškai, turint omenyje darbo sistemos kodifikavimą), iki laikotarpio po Antrojo pasaulinio karo, naujojo kapitalizmo, visuomenės globalizacijos, naujų teisinių kategorijų, kurios yra *lex mercatoria* ir informacinės visuomenės rezultatas. Būtent septintajame dešimtmetyje (trumpam nutrūkus aštuntajame dešimtmetyje) teisininkai buvo mokomi nevertinti vertybių, kurios nebuvo ekonominės, nesirūpinti netikra ir nerealia socialine nuomone, dar daugiau – konformizme identifikuoti „vandens formą“ ar, tiksliau, indo formą, kurią tas vanduo įgauna.

Bet visuomenei to nepakako ir ji tai išstūmė už savo ribų naujai sugrįžusių Viduramžių laikotarpiu. Šįkart vyravo grėsmingo ir agresyvaus liberalistinio integralizmo rūšis. Netekęs bet kokio „indo“, teisininkas pastebėjo, kaip jo rankose išdžiūvo „formas“ netekę to „vandens“ šaltiniai. Teisininko vaidmuo tapo vis labiau fasadinis, atsiskleidė „nepakeliama teisininko būties lengvybė“.

A. Baricco knygos recenzijoje Eugenijus Scalfaris pastebi:

„Išlieka nestabilumo klausimas. Ar anksčiau egzistavo nestabili visuomenė? Ją pastebime tik tada, kai individai netenka kurio nors iš jos lygmenų ir įgyja plokščią formą, atitinka vieną standartą ir paskęsta anonimiškume, kuris yra tikra moderniškumo tragedija. Vandenyje žmogus mažiau sveria ir nemeta šešėlio. Vertikalusis žmogus meta ilgą ar trumpą šešėlį, priklausomai nuo saulės padėties danguje. Šešėlis yra mūsų vaizduotė, kuri išsitiesia į išorę. Nemesti šešėlio reiškia neturėti vaizduotės.“

Nestabilioje visuomenėje asmenybė „suplokštėja“, tarpininkaujančios institucijos patiria nuosmukį, masės suteikia galią demagogams ir vienas po kito išskylantiems tironams, tuštėja demokratijos „turinys“. Remiantis šiuo požiūriu, standartizavimas, supaprastinimas ir nestabilumas tampa beveik sinonimais. Žmonės turi kuo užsiimti ir be *res publica*: jų pagrindinis užsiėmimas yra bent kelioms minutėms ar keletui minutės dalių ištrūkti iš anonimiškumo.“

*„Tankus baltas išprotėjusių naktinių drugių debes
Sukasi aplink blankias šalmų lemputes ir siaurus pečius,
Nugula žemę tarsi paklodė, ant kurios čėža
Kaip ant cukraus pėdos...
Ir vanduo, kuris išgraužia
Krantus, ir daugiau niekas nėra kaltas“*

Eugenijus Montale, „Hitleriškas pavasaris“

FORMALIOJI LYGYBĖ IR LYGIAVERTĖ PRIEIGA

LAIKAS SUSTOTI IR PAGALVOTI – PERTRAUKĖLĖ

Globalizacija mums primetė pragarišką tempą – kiekvienas žmogiškasis „užkariavimas“ tapo reliatyvus ir kintamas, „virtualumas“ panaikino bet kokią panašumą į užtikrintumą ir saugumą.

Šiame psichozės paveiktame neurotiniame lygmenyje nebegalima tikėti jokia istorine, socialine ar ekonomine vertybe.

Pertraukėlė. Tai laikas sustoti ir ramiai bei rimtai pagalvoti. Tai uždavinys, kurį labiausiai vertina teisininkai iš savo „socialinio tarpininkavimo“: teisininkai, pripratę nuo Napoleono kodekso iki „Teisinės valstybės“, kurioje mažai pagrindinių dogmų, labiau sukurtų formaliosios logikos nei atitinkančių realybę, kodekse pažymėjo teisinių ir socialinių bei ekonominių situacijų tikrumą, minkšto krėslo – teisė, priklausanti nuo nuosavybės, sutarčių ir šeimos.

Net ir Konstitucijos amžiuje gyvavo privatizavimo doktrina su svetimumo jausmu ir ji nebuvo susijusi su pagrindinėmis teisinės valstybės dogmomis; ir tik nedaugeliui buvo trauma išgyventi septintajame dešimtmetyje, bandant surasti sunkiai atrandamą pusiausvyrą tarp žmogaus globos ir asmenybės globos užtikrinimo.

Dėl to ši doktrina šiais laikais tapo naujų vertybių, kurios ne atsitiktinai į mikroekonomikos užribį išstūmė senąsias teises situacijas, skelbė. Ekonomikos teisė, globalizacija, naujos teisės, kurios, jei anksčiau pakludavo formaliajai miesto visuomenės logikai, dabar vangiai prisiderina prie naujų rinkos taisyklių, padiktuotų naujojo kapitalizmo.

Centre vis dar yra ekonominės vertybės, taigi nuosavybė ir sutartis, vartotojas ar, tiksliau, visuotinė tampa globa per informaciją ir aplinką. Neapibrėžtą ir anoniminį būdą reguliuoja nykstančios socialinės nuomonės taisyklės, kartais užtikrinančios tik minimalų lygį.

Tai nematomųjų visuomenė, nebendradarbiavimo visuomenė, kuri iš pagarbos globalizacijai atsisakė esminių struktūrinių taisyklių, kuri atmeta bet kokius socialinius klausimus, ieško vis labiau nykstančių socialinės nuomonės taisyklių. Kai iš akiračio dingsta pagrindinės vertybės, socialinė nuomonė ir asmenybės švietimo užtikrinimas, viskas nustumdoma iki demokratijos ir formaliosios lygybės „nulinio laipsnio“, valstybė taip pat nustumama į užribį ir jai lieka tik formalių reglamentų patarėjos vaidmuo (kartais nelieka net ir šio vaidmens – tai pasireiškia balanso klastotėmis), kai gyvenama pagal laisvosios rinkos ekonominius papročius.

Schiavone'as laikraštje „La Repubblica“ rašo: „Šiandien lygybė atrodo probleminė, tai „žodis“, kurį mums net sunku išarti (tuo tarpu visi laisvai kalba padrikai). Lygybė patiria krizę, kurią sukėlė dvidešimto amžiaus bankrotai ir ne mažiau – visuotinio kapitalizmo banga, kuri dominuoja planetos horizonte. Bet mes klystame ir tai rimta klaida. Nes lygybė mums suteikė didžiulį poreikį panaikinti ateityje mūsų laukiantį nestabilumą, kurį paskatins baimę keliantys išbalansuojantys veiksniai, sukelti tos pačios sferos galių jėgos – istoriškai susipynę mokslas ir rinka, ką šiuo metu patiriame. Šis neproporcingumas, palyginti su senoj pramoninio kapitalizmo neteisingumu, greitai atrodys tik blankus prisiminimas. Naujosios nelygybės rūšys bus visos, daug anksčiau nei nuosavybės ir pasiskirstymo nelygybės rūšys bei nelygiavertė „prieiga“, sukurtos ne tiesiogiai ekonomikos, bet iš vis dar neišaiškinto ryšio tarp technologinės pažangos ir jos socialinio panaudojimo.“

Lygiavertė prieiga yra analogiškas ir naujas būdas apibrėžti „pradžios taškų lygiavertiškumą“, kuris iki pat praėjusio amžiaus penktojo dešimtmečio buvo pagrindinė europinio ir itališkojo (kuriam priklausė Croce'as, Einaudis, Salvemini, Ernestas Rossis, broliai Rossellis ir Ugas La Malfa) liberalizmo idėja. „Startai“ arba, kaip juos pavadinau aš, pradžios taškai (ar iš naujo pasirinkti pradžios taškai), nusako asmenybės ugdymo globos etapus, kuriuos užtikrina solidarumas ir subsidijos ir ant kurių laikosi keturi esminės lygybės piliastrai: darbas, būstas, sveikata ir kultūra. Nenorėdamas įžeisti tų, kurie man prieštarauja, aš taip pat prisidedu prie žmonių, kurie galvoja taip pat, kaip aš, o kai kurie yra tikrai nugyvenę panašų gyvenimą ir užsiima panašia veikla, grupės.

„TEISINIŲ GALIŲ SUTEIKIMAS NEPASITURINTIEMS“ (THE LEGAL EMPOWERMENT OF THE POOR)

Teisinių galių suteikimo vargšams komisija yra pirmoji pasaulio organizacija, kuri visą savo veiklą koncentruoja ties atskirties, skurdo ir įstatymų santykiu. „Teisinių galių suteikimas nepasiturintiems“ nepriklauso nuo valdžios įtakos ir yra Jungtinių Tautų plėtros programos (*Programma delle Nazioni Unite per lo Sviluppo – UNDP*) dalis.

Tai globalus požiūris į skurdą iš vienos perspektyvos – ryšys tarp skurdo ir vargšų nesugebėjimo tinkamu būdu pasiekti teisinių struktūrų ir ekonominės pagalbos veiklos. „Teisinių galių suteikimo vargšams“ misija prisideda prie „Tūkstantmečio plėtros tikslų“ (*Millenium Development Goals*). Jos darbai papildo kitų paramos organizacijų ir institucijų veiklą šioje srityje.

Tikslas nėra finansuoti šalių plėtrą, bet padėti vyriausybėms ir giliai įsišaknijusioms organizacijoms sukurti aplinką, kurioje vargšai įgytų galimybę pakeisti savo padėtį.

„Teisinių galių suteikimą vargšams“, kuriam vadovauja Madeleine Albright ir Hernandas de Sotas, ekonomistas ir Laisvės bei demokratijos instituto (*Istituto per la Libertà e la Democrazia – IID*) steigėjas iš Peru, 2005 m. sukūrė pramoninių šalių grupę, kuriai priklauso Kanada, Danija, Egiptas, Suomija, Gvatemala, Islandija, Indija, Norvegija, Švedija, Pietų Afrikos Respublika, Tanzanija ir Didžioji Britanija. Jos buvo įgaliotos užbaigti darbą iki 2008 m.

Nuo 2006 m. pradžios „Teisinių galių suteikimo vargšams“ veikla buvo pavesta Pasaulio banko viceprezidentei Anai Palacio. Pirmąjį etapą žymi konferencija „Naujosios socialinės politikos sienos: plėtra globalizacijoje“, kurią 2006 m. gruodžio mėn. 12–15 d. Tanzanijoje suorganizavo Pasaulio bankas.

Sprendžiant iš šioje konferencijoje vykusių diskusijų, pasiūlytos idėjos turi tvirtą pagrindą. Pagrindinė „Teisinių galių suteikimo vargšams“ plėtra buvo paremta empiriniais eksperimentais, kurie, deja, nebuvo pagrįsti teoriniais duomenimis ir vyko pagal tris teisinės bazės principus: reikalų taisyklių supaprastinimas (kartu daug įtakos turėjo Hernando de Soto publikacijos, asmenybė ir charizma), atitinkamos „teisinės tvarkos“ sukūrimas ir galiausiai teisinės galios reforma.

Kaip kontrastas šiems požiūriams ir kartais peržengiant šio darbo terminų tikslus, pagrindinis „Teisinių galių suteikimo nepasiturintiems“ (*The Legal Empowerment of the Poor*) reikšmės aiškinimas remiasi žodžiu „teisinis“ (legal), kuris peržengia teisinės sistemos formalios reikšmės ribas ir kartu reiškia institucinį lygmenį. Savo ruožtu žodis „vargšai“ ar „nepasiturintys“ (*the poor*) – grynai ekonominė sąvoka – galbūt iš pirmo žvilgsnio atrodo netinkamas ir būtų geriau, jei būtų pakeistas sąvoka „atskirtieji“ (priklausantys užribiui ar, tikriaus, neformalai).

Bet terminas yra geriau pastebimas.

Ekonominės ir teisinės sistemos sampyna, susintetinta „Teisinių galių suteikimo nepasiturintiems“ sąvokoje, atspindi koliziją tarp dviejų intervencijų, kurios keičia peizažą, susijusį su plėtros sfera.

Pirmoji, „Skurdo mažinimo darbotvarkė“ (*Poverty Reduction Agenda*), kuriai įtakos turi ne tik etinės sąvokos ir išplitę netiesioginiai interesai, bet ir pagalbos skubumas bei gausybė migruojančių judėjimų.

Antroji, „Vyriausybės darbotvarkė“ (*Governance Agenda*), įrodo, kad realios reformos negali būti sukoncentruotos tik ties ekonomika ir vykdomos be socialinės tvarkos, kuri būtų pagrindas investicijoms sveikatos, švietimo ir infrastruktūrų srityje. Tai socialinės problemos, kurias valstybė (ir visi valdžios lygmenys) galutiniai išsiaiškino ir kurias spręsti susitikimo metu buvo sukurta bendradarbiavimo programų. Išvada yra ta, kad demokratinė valstybė negali užtikrinti efektyvumo lygmenų, jei svarbi jos gyventojų dalis yra nuo jos atskirta.

Gyvybiškai svarbu, kad vargšai atskirtieji būtų įtraukti į plėtros procesą ir nebebūtų laikomi tik pasipelnymo ir paramos gavėjais. Būtina juos iš naujo integruoti į kokybišką piliečių gyvenimą, kad jie taptų kartu su visais atsakingi už visuomenės politinį, tiesinį ir institucinį organizavimą.

Šį platų požiūrį savo kalboje kasmetiniame 2005 m. susitikime aiškiai išdėstė Paulas Wolfowitzas, Pasaulio banko prezidentas: „Mes negalime progresuoti mūsų prieš skurdą, jei neparemsime lygybės prieš įstatymą ir „Teisinių galių suteikimo nepasiturintiems“. Jis teigia, kad reikia skubiai vykdyti Pasaulio banko veiklos darbotvarkės (*Action Agenda della Banca Mondiale*), kurioje „Teisinių galių suteikimas nepasiturintiems“ yra tarsi ramstis ir pagrindas abstraktiems modeliams, dabar taikomiems valdžios, plėtrai.

Tokiu būdu konkrečiai nustatomos poreikių sritys, kaip įtakingiausios ir naudingiausios reformos. Ši tema buvo pasiskolinta iš Tarptautinės notarų sąjungos, posėdyje, įvykusiame 2007 m. gegužės mėn. 20 d. San Paule, ir ypač iš forumo „Notarų sąjungos uždavinys, siekiant apginti piliečius ir teisinę valstybę. Aktualijos ir perspektyvos“ – iš ten, kur vyko konferencija „Nuosavybės vertimas investicijomis: Brazilijos patirtis lūšnų rajonuose“.

Tekstą iš anglų kalbos vertė Jolanta Pupštienė, bendradarbiaudama su UAB „Letra“ (italų, ispanų, prancūzų ir portugalų k. vertimai)

MIRĖ NOTARĖ ZITA BRAZAUSKIENĖ

2008 m. sausio 13 d. netikėtai Anapilin iškeliavo Telšių pirmojo notarų biuro notarė Zita Brazauskienė – rūpestinga dviejų dukrų mama, nuoširdi kolegė, kompetentinga specialistė, vertinama ir mylima klientų.

Zita Brazauskienė gimė 1953 m. spalio 19 d. Skuodo rajone, Arkšvos kaime. Nuo vaikystės svajono tapti teisininke ir padėti paprastiems žmonėms. Svajonė įsikūnijo. Baigusi Vilniaus universiteto Teisės fakultetą, Zita Brazauskienė pasirinko notarės darbą. Specializavosi, atliko praktiką ir 1980 m. trumpai dirbo Alytuje, Klaipėdoje, o nuo 1982-ųjų teikė notarės paslaugas Telšiuose.

Žemaitijos sostinės gyventojai mielai naudojosi Zitos Brazauskienės įsteigto notarų biuro paslaugomis, nes ten jų laukė rūpestingi darbuotojai ir atsakinga notarė, kurioje derėjo žmogiškumas ir kompetencija, patyrimas ir nuoširdus nesavanaudiškumas bei kvalifikuotumas ir šiluma.

Zita Brazauskienė mylėjo Tėvynę ir šeimą, džiaugėsi Nepriklausomybės atkūrimu, mėgo savo darbą, skaityti knygas, keliauti.

Telšiečiai kolegos gerbė ir vertino Zitos Brazauskienės norą tobulėti, energiją, patyrimą ir nesavanaudišką pagalbą.

Anapilin išėjo geros širdies ir gilios sielos asmenybė Zita Brazauskienė, tapusi pavyzdžiu kolegoms, altruistė draugams, patarėja daugybei klientų ir draugė bei rūpestinga mama liūdinčioms dukroms Salomėjai ir Karolinai.

*Prisiminimais pasidalijo buvęs Zitos Brazauskienės mokinys notaras **Gediminas Perminas***

VILNIAUS ROTUŠEJE PAGERBTI LIETUVOS NOTARAI

Lietuvos notarų rūmų atstovė viešiesiems ryšiams Gabija Vitkevičiūtė

Vilniaus Rotušėje Lietuvos notari ir notarės minėjo Lietuvos laisvojo lotyniškojo notariato 15-os metų jubiliejų.

2007 m. gruodžio 6 d. buvo iškilmingai apdovanosios ilgiausiai dirbančios notarės.

Daugiau kaip 30 metų garbingai notaro veikla užsiima 15 šalies notarių. Tai Irena Paulauskienė, Ona Jarašiūnaitė, Virgilija Ramanauskienė ir Vida Petraitienė iš Šiaulių, Ona Markevičienė ir Ramutė Siliūnienė iš Kauno, Nijolė Kadžienė iš Panevėžio, Janina Kalenkevičiūtė iš Druskininkų, Vidutė Zubavičiūtė, Janina Gimienė, Valentina Tinfavičienė ir Ona Adomavičienė iš Vilniaus, Bronislava Razvickienė iš Marijampolės, Virgilija Martinauskienė iš Klaipėdos bei Regina Ališauskienė iš Kaišiadorių rajono.

Notarus Vilniaus Rotušėje sveikino teisingumo viceministrė Eglė Radušytė, Seimo pirmininko Viktoro Muntiano sveikinimą skaitęs Seimo

teisės ir teisėtvarikos komiteto pirmininkas Julius Sabatauskas, Premjero Gedimino Kirkilo patarėjas teisės klausimais Visvaldas Račkauskas. Visi jie atkreipė dėmesį, kad vertindami šalies teisiinių institucijų darbuotojus, Lietuvos gyventojai 2007-aisiais geriausiai vertina ir labiausiai pasitiki notariais.

Minėdama Lietuvos laisvojo lotyniškojo notariato jubiliejų, Lietuvos notarų rūmų prezidentė Daiva Lukaševičiūtė pabrėžė, kad, nepaisant visų laikų perversmų ir „pakrikusių šiandienos vertybių“, „notaras vis dar yra minimas su žodžiais „Valstybė“, „Įstatymas“, „Moralė“ ir „Tiesa“. Pasak Daivos Lukaševičiūtės, už suteikiamas teisės žinias ir nepriekaištingą notaro reputaciją, „žmonės ir šiandien ateina pas mus pagalbos ir nuoširdžiai dėkoja“.

Notarams specialią dovaną įteikė Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas, profesorius Vytautas Nekrošius. Jis padovanojo paveikslą, vaizduojantį

Vilniaus universitetą. „Ši institucija pergyveno daug amžių, matė daug šeiminkų, turėjo ištvirti daugybę nelengvų laikų. Tačiau, nepaisant visko, ji išliko ta vieta, iš kurios išeina garbingiausi Lietuvos žmonės ir kurioje tie žmonės gerbiami už laisvę. Kai bus nelengva, pažiūrėkite į Vilniaus universitetą,“ – simboliškai kalbėjo profesorius Vytautas Nekrošius.

Pagerbti Lietuvos notarų į šventinį minėjimą atvyko ir Europos Sąjungos notariatų tarybos prezidentas Klaus'as Woschnak'as. Jo nuomone, prieš 15 metų įvykdyta Lietuvos notariato reforma „yra viena sėkmingiausių Europoje“.

Lietuvoje, kaip ir visoje buvusioje Sovietų Sąjungoje, iki 1992 metų veikė valstybinis notariatas. Valstybinis notaras buvo valstybės tarnautojas, dirbęs valstybinėje notarų kontoroje ir gaudavęs atlyginimą iš valstybės biudžeto. Valstybinis notaras neatsakė už savo veiksmus bei jų pasekmes. 1992 metais valstybiniai notariatai Lietuvoje tapo laisvaisiais lotyniškojo tipo notariais. Toks notaras taip pat atlieka valstybės jam pavestas funkcijas, tačiau yra privatus asmuo su valstybės pasitikėjimu. Jis asmeniškai atsakingas už savo veiksmus. Lotyniškasis notariatas šiandien egzistuoja per 70 pasaulio valstybių.

Nuotraukose: Iškilmingo minėjimo „Lietuvos notariatui – 15 metų“ Vilniaus Rotušėje akimirkos

Žurnalą

NOTARIATAS

galima įsigyti!

Vieno numerio kaina 25 litai.

Lietuvos notarų rūmai
Olimpiečių g. 4, Vilnius

www.notarai.lt

9771022012003

LIETUVOS NOTARŲ RŪMAI